

Einar Arnórsson - Den folkeretlige forbindelse mellem Island og Danmark (1926)

Útgáfa 1.0 af rafræna skjalinu

Þetta PDF skjal er hluti afraksturs skönnunar á prentuðu eintaki af téðu riti. Markmið þessarar útgáfu er að veita almenningi færi á að eignast sitt eigið rafrænt eintak af því án endurgjalds.

Skjalið er upprunalega birt á vefnum <https://urlausnir.is>. Þar má finna rafrænar útgáfur hinna bindanna og verða nýrri útgáfur af skjölunum í boði þar.

Takmörkun ábyrgðar

Höfundur skjals þessa afsalar sér allri ábyrgð, að því marki sem lög heimila, vegna beinnar og/eða óbeinnar notkunar skjalsins sjálfs eða afurða sem af því leiðir. Þó að stefnt hafi verið að því markmiði að skjalið endurspegli sem best innihald upprunalegu bindanna er hvorki hægt að tryggja né ábyrgjast að það hafi tekist. Framangreint á einnig við um efnislegt innihald prentuðu eintakanna sem skönnuð voru.

Höfundaréttur

Höfundur skjals þessa álitur að hvers kyns höfundaréttur á prentaða eintakinu sé útrunninn.

Hvers kyns höfundarréttur sem höfundur skjalsins gæti hafa skapað sér til handa með skönnuninni sjálfri eða öðru framlagi sínu til sköpunar þess, skal vera meðhöndlaður í samræmi við Creative Commons Zero höfundaleyfið (CC0 1.0 Universal eða síðari útgáfa þess).

Ábendingar

Séu ábendingar um mögulegar úrbætur á skjalinu er hægt að koma þeim á framfæri við höfund þess.

Athugasemdir um þessa útgáfu

Skannað var eintak í vörslu Landsbókasafnsins (almennt útlán).

Höfundur skjalsins: Svavar Kjarrval (svavar@kjarrval.is)

EINAR ARNÓRSSON

DEN FOLKERETLIGE FORBINDELSE

MELLEM

ISLAND OG DANMARK

OVERSAT FRA ISLANDSK AF

J. H. SVEINBJÖRNSSON

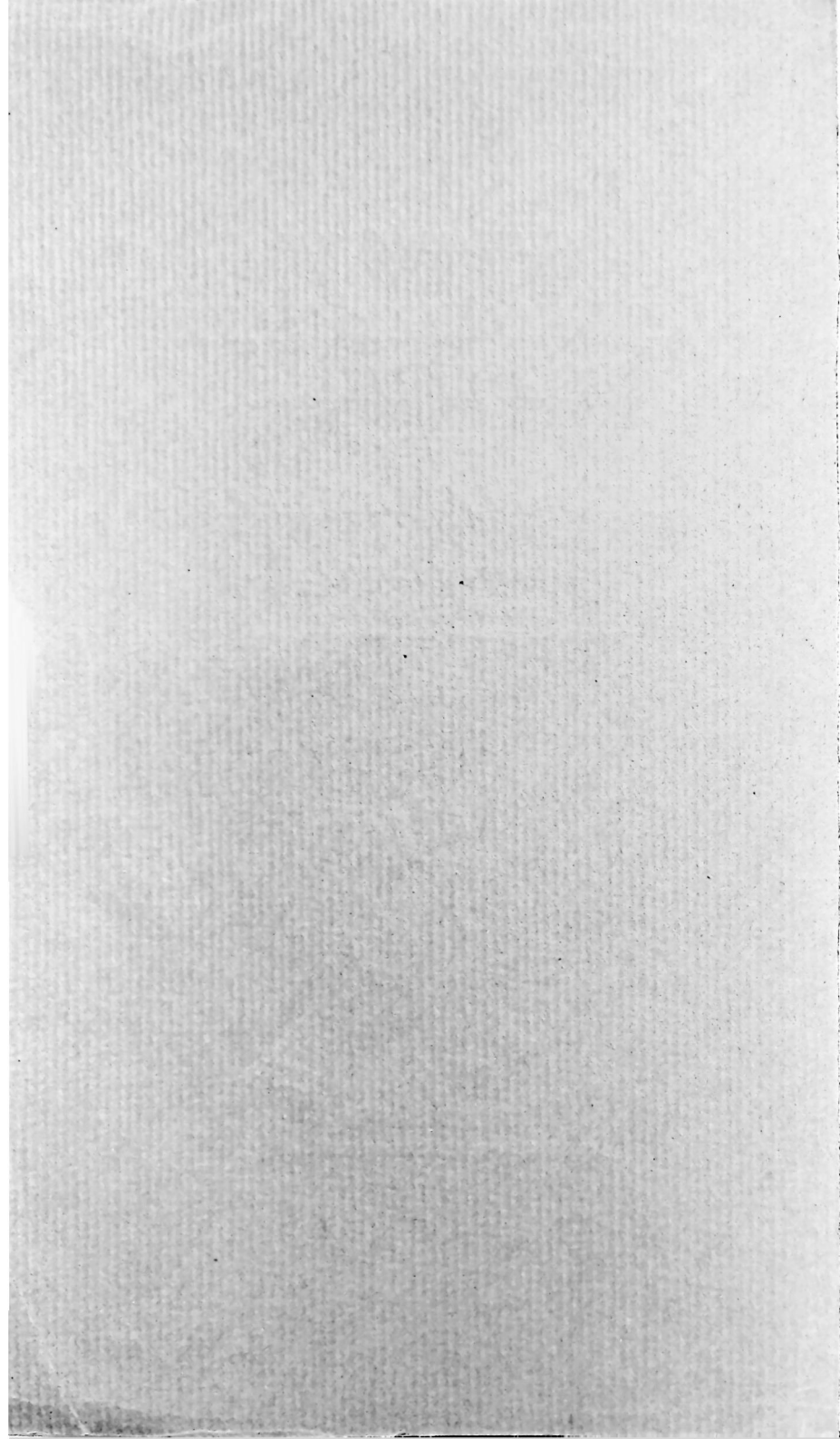
KABINETSSEKRETÆR HOS HANS MAJESTÆT KONGEN

KØBENHAVN

J. H. SCHULTZ FORLAGSBOGHADEL A/S

1926

Með bestu kveðjum
frá

 Sveinbjörnsson.

DEN FOLKERETLIGE FORBINDELSE
MELLEM ISLAND OG DANMARK

342.00949/11
Ein

EINAR ARNÓRSSON
**DEN FOLKERETLIGE
FORBINDELSE**
MELLEM
ISLAND OG DANMARK

OVERSAT FRA ISLANDSK AF
J. H. SVEINBJÖRNSSON
KABINETSEKRETÆR HOS HANS MAJESTÆT KONGEN

KØBENHAVN
J. H. SCHULTZ FORLAGSBOGHADEL A/S
1926

FRASKÓLADÓKASAFN
OG BOKUM. SÖGFRÖÐ BLÖNDALS

FORORD

Paa et for Danmark og Island saa vigtigt Omraade som selve Forholdet mellem Landene er det selvsagt af stor Betydning, at man har Mulighed for at lære hinandens Anskuelser at kende; jeg har derfor ment, at det vilde være af Interesse at nærværende islandske Fremstilling af Forbindelsen mellem Island og Danmark blev gjort tilgængelig for Danske, og paa Grund af Emnets specielle Karakter har jeg søgt at gengive Forfatterens Arbejde saa ordret som muligt; paa sine Steder paa Bekostning af Sprogets Lødighed.

Min bedste Tak til Bestyrelsen for Dansk-islandsk Forbunds-fond, som har muliggjort dette Arbejdes Fremkomst her i Danmark.

København, i December 1925.

Overs.

Indholdsfortegnelse.

I. AFSNIT.

Historisk Indledning. — Forbundsloven, dens Natur og Indhold.

	Side
§ 1. Historisk Indledning.....	I—9
I. Island i Oldtiden, sammen med Norge og Danmark, den første Forfatningskamp med Danmark, Lo- ven om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget (Stöðulögin), 1—2. — Forfatningslov af 5. Jan. 1874, 2—3. — Forfatningskampen efter 1903, »Udkastet« 1908, 3—5. — Statsraadsbestemmelsen i Forfatnings- loven og Striden herom, 5—6. — Flagsagen, 6—7. — Forhandlinger om Forbindelsen mellem Island og Dan- mark, 7—8. — II. Skrifter og Afhandlinger om For- bundsloven, 8—9. — III. Forbindelsen er folkeretlig, 9.	
§ 2. Forbundsloven, dens Natur og Indhold	9—24
I. Forbundsloven, Oversigt, 9—10. — II. Lovens Tekster og Overensstemmelsen imellem dem, 10—12. — III. Hvis Teksterne strider imod hinanden, 12—13. — IV. 1. Forbundsloven er en Overenskomst, 13—14. — 2. Mellem to suveræne Stater, 14—15. — 3. Betydningen af, at Forbundsloven er en Overenskomst, 15—16. — V. Det undersøges, hvorvidt alle Forbundslovens Be- stemmelser indeholder en Overenskomst. — 1. Det gør de ikke alle; a. Erklæring om Landenes Suverænitet, 16—17. — b. Erklæring angaaende Kongefællesskabet imellem dem, Kongefællesskabet er Grundlaget for den indgaaede Overenskomst, 17—19. — c. Andre Bestem- melser, 19—20. — 2. Forbundsloven tillige en Lov, Nød- vendigheden af en Grundlovsforandring i Danmark og en ny Forfatningslov i Island som Følge af Forbundsloven, 20—22. — Enkelte af Forbundslovens Bestemmelser er Lov kun i det ene Land, 22—23. — 3. Forbundslovens Natur som Overenskomst er stærkere end dens Lovsind- hold, 23—24.	

II. AFSNIT.

Forbundet mellem Island og Danmark.

Dets Natur.

- § 3. Islands Suverænitet 25—30
- I. Anerkendelsen af Islands Suverænitet, hvornaar den blev opnaaet, 25—26. — Landets Suverænitet træder frem overalt i Loven, 27. — II. Suverænitets Betødning, 27—28. — III. Suverænitetserklæringen bestaar fremdeles, selvom Forbundsloven bliver forandret, eller falder bort, 28—30.
- § 4. Forbundets Natur 30—36
- I. Forbindelsen imellem Island og Danmark er folkeretlig, men ikke statsretlig, begge Landene sidestillede, ingen Overstat, 30—31. — Statsoverhovedet er fælles, 31—32. — II. Det undersøges, hvilke Anliggender muligvis kunde være fælles, foruden Kongefællesskabet, 32—35. — 1. Kongehuset, 32. — 2. Statsborgerretten, 33. — 3. De udenrigske Anliggender, 33—34. — 4. Militærvæsenet, 34. — 5. Højesteret, 34. — 6. Inspektionen af Soterritoriet, 34. — 7. Møntvæsenet, 34. — 8. Det Dansk-Islandske raadgivende Nævn, 34—35. — III. Kongen alene er fælles Anliggende, traktatmæssigt sikret i de næste 25 Aar, 35. — Personalunion eller Realunion, 35—36.

III. AFSNIT.

Forbundsordningen.

- § 5. Almindelige Bemærkninger 36—39
- § 6. Kongen og Kongehuset 39—47
- A. Kongen. — I. a-b. Regler, som kan udledes fra, at Kongefællesskabet er sikret i 25 Aar fra 1. Decbr. 1918, 39—40. — II. Hvis Kongen frasige sig Tronen, 40. — III. Tronfølgen, 40—41. — IV. Betingelserne for Overtagelse af Kongemagten: 1. Kongens Religion. — 2. Kongen kan ikke være Regent i en anden Stat, 41—43. — V. Betingelser for Kongemagtens Udøvelse: 1. Myndighed. — 2. Sundhed. — 3. Nærværelse. — 4. Aflæggelse af Ed paa Islands Forfatningslov og Danmarks Grundlov, 43—44. — Regeringens Førelse under Kongens Forfald,

44—45. — VI. Begge Staters Navne skal optages i Kongens Titel, 45—46. — VII. Statsydelse til Kongen, 46. — B. Kongehuset. — Tronfølgeren, 46—47.

§ 7. Danmarks Varetagelse af islandske Anliggender ... 48—67

A. *De udenrigske Anliggender*: Bestemmelserne i Forbl. § 7, 1. Stk., 48. — 1. Den islandske Lovgivningsmagts og islandske administrative Myndigheders Behandling af Islands Udenrigsanliggender, 48—51. — 2. Andre Indskrænkninger i det Danmark af Island givne Mandat til Varetagelsen af de udenrigske Anliggender, 51 o. s. v.: a. Traktater med andre Stater, 51. — Traktater indgaaede inden 1. Decbr. 1918, hvornaar saadanne er bindende for Island. — Skal angaa og være bekendtgjort i Island, 51—53. — Overfor en tredje Stat, 53—54. — Traktater indgaaede efter 1. Decbr. 1918, Islands Forfatningslovs § 17, 54—56. — Island har jus foederum, 56. — b. Islands Tillidsmand i Danmarks Udenrigsministerium, 56—58. — c. Ansættelse af Gesandter og udsendte Konsuler paa Steder, hvor saadanne ikke findes, 58—60. — d. Ansættelse af Attachéer, 60. — e. Hvis det bliver umuligt for Danmark at varetage Islands Udenrigsager, 60—61. — Udsendelse af Delegerede i Henhold til Forbl. § 7, 3. Stk., 61—63. — f. Forholdet imellem Island og Danmark, 63. — 3. Mandatets Natur, Forbl. § 6, 4. Stk., 63 o. s. v.: a. Mandatet er almindeligt, 63. — b. Det skal kunne ses, at Danmark optræder som Islands Befuldmægtigede, 63—64. — c. Mandatet vedvarer i 25 Aar fra 1. Decbr. 1918, 64—65. — d. Island og Danmark er, til trods for Mandatet, suveræne Stater, 65. — e. Den islandske Regering kan, med Hensyn til Udførelsen af Mandatet, holde sig til Danmarks Udenrigsminister. — Ansvar for Varetagelsen af Islands udenrigske Anliggender, 65—67.

§ 8. Danmarks Varetagelse af islandske Anliggender. Fortsættelse 67—74

B. Højesteret, 67—68. — C. Mønten, 68—69. — D. Inspektionen paa Søterritoriet: 1. Søterritoriet er islandsk, 69—70. — 2. Danmark behøver ikke at udvide Inspektionen paa islandsk Søterritorium udover dens hidtidige Omfang, 70—71. — 3. Dansk Inspektion under dansk Flag, 71. — 4. Islandske Inspektionsskibe ved Siden af de danske, 72—73. — 5. Hvorledes Forbundslovens § 8 skal forstås, 73—74.

	Side
Ligeretsbestemmelser.	
§ 9. Almindelige Bemærkninger	74—76
I. Almindelige Bemærkninger om Ligerets-Overenskomster, 74—76. — II. Forbundslovens Ligeretsbestemmelser inddeles i fire Grupper, 76.	
§ 10. A. Varetagelsen af Islands Interesser i Danmark og Danmarks i Island, samt de Sager som ordnes ved Overenskomst imellem de to Lande	76—80
I. 1. Danmarks og Islands diplomatiske Forbindelse, 76—77. — 2. Forbundslovens § 15. Kan Island have en diplomatisk Udsending i Danmark? — Den islandske Gesandts Stilling i København, 77—79. — II. Den danske Gesandt i Island, 79. — III. Retten til at nægte at modtage en Gesandt, 80. — IV. Indgaaelse af Overenskomster imellem Danmark og Island, 80.	
§ 11. Statsborgernes Ligeret	80—94
Ifølge Forordn. af 15. Jan. 1776 og senere Love var Statsborgerretten fælles, 80—82. — II. 1. Hvert af Landene har nu sine egne Statsborgere, 82. — 2. Dette har, tiltrods for Ligeretsbestemmelserne i Forbundslovens § 6, Betydning baade i det indbyrdes Forhold imellem Danmark og Island og i Forhold til andre Stater, 82—84. — III. Selve Bestemmelserne i Forbundslovens § 6, 1. Stk.: 1. Ingen Bestemmelser om Delingen af Statsborgerne den 1. Decbr. 1918, 84—85. — 2. Indholdet af Ligeretten: a. Ligeret »paa Island« og »i Danmark«, 85—88. — b. Hver Stats Borgere nyder »lige Ret« med den anden Stats Borgere, men ikke større, og maa derfor respektere de samme Indskrænkninger, 88—91. — c. Bestemmelsen om, at danske Statsborgere nyder paa Island lige Ret med de »paa Island fødte« islandske Statsborgere, 91—93. — 3. Oversigt over de til Statsborgerretten knyttede Rettigheder, 93—94.	
§ 12. Ligeret i andre Retninger	94—99
C. Begunstigelser med Hensyn til Varer og Frembringelser: 1. Teksternes Overensstemmelse, 94—95. — 2. Hvilke Varer danske og hvilke islandske, 95—96. — 3. Mere end den sædvanlige Mestbegunstigelsesklausul, 96—97. — 4. Ingen almindelig Regel for, hvad der udkræves til at en Vare kan anses for »islandsk« eller »dansk«, 97. — D. Ligeretsbestemmelser med Hensyn til Skibe. Ikke højere Afgifter, tilladt at fiske med danske Skibe inde paa islandsk Søterritorium. Registrering, 97—99.	
§ 13. Ligeretten og Forholdet til andre Stater	99—101

§ 14. Finansielle Bestemmelser	101—107
I. Oversigt, 101. — II. 1. Islandske Studenters fortrinsvise Adgang til Studieunderstøttelser i København, 102. — 2. Islands Kontorhold i København, 102—103. — 3. Det aarlige Tilskud ifølge Loven om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget, 103—104. — Fondet og dets Formaal, 104. — III. Hvis Fondenes Midler blev anvendt i Strid med deres Formaal, Følgerne heraf. — 1. Begge Lande er bundet ved Forbundslovens Bestemmelser, saalænge den gælder, 104—106. — 2. Selvom Forbundsloven bortfalder, bliver de finansielle Bestemmelser staaende, og hvert af de to Lande administrerer sit Fond, 106—107.	
§ 15. Garantibestemmelser	108—115
I. Hertil hører: Nævnet ifølge Forbundslovens § 16, og Voldgiftsnævnet ifølge dens § 17, 108. — II. 1. Nævnet og Forordn. angaaende samme, 108. — 2. Valget af Nævnets Medlemmer og Møderne, 109. — 3. Nævnets Op-gaver i Almindelighed, 110. — 4. Nævnets Arbejde: A. Behandling af Lovforslag (Regeringsforslag), 110—113. — a. Forslag vedrørende den nærmere Udførelse af de i Forbundsloven omhandlede Anliggender, 113. — Andre saadanne Sager, 113—114. — b. Lovforslag som vedkommer den ene Stat og dennes Borgere, 114. — B. Forberedelse af Lovforslag, som tilsigter Samarbejde imellem Landene eller Tilvejebringelse af fælles nordisk Lovgivning, 114—115. — C. Andre Sager, 115.	
§ 16. Voldgiftsnævnet	115—116

IV. AFSNIT.

Forbundslovens Ændring. — Forbundets Ophævelse.

§ 17. Forbundslovens Ændring	117—123
I. Ændringer uden begge Parter Samtykke. 1. Ændringer ifølge kun den ene af Parternes Bestemmelse: a. Ændringer, hvortil der i Island ikke kræves Folkeafstemning, 117—119. — b. Ændringer, hvortil der ifølge islandsk Forfatnl. § 76, 2. Stk., behøves Folkeafstemning, 119—120. — 2. Forbundsloven forudsætter den den 1. Decbr. 1918 forhaandenværende Tilstand. — a. Omstændigheder, hvorover ingen af Staterne er Herre, 120. — b. Andre Omstændigheder. Retstilstanden i hvert af de to Lande, 120—122. — II. Ændringer med begge Parter Samtykke. — Forbundslovens Revision, 122—123.	
§ 18. Forbundsoverenskomstens Bortfald	123—127
Overenskomsten kan bortfalde, uden at nogen anden træder i Stedet, 123—124. — I. Ifølge Overenskomst,	

124. — II. Ifølge ensidig Erklæring, Forbundslovens § 18, 124—126. — III. Brud paa Overenskomsten, 126. — IV. Forholdene forandrede, 127. — V. Overenskomstens Gennemførelse umulig, 127.

§ 19. **Forbundets Ophævelse**..... 127—129

Kan ske paa følgende Maader: 1. Ved Overenskomst, 128. — 2. Hvis Kongen frasiger sig Kongedømmet, 128. — 3. Uenighed om Arveret til Kronen, 128. — 4. Den ene Stat meddeler Kongen Tilladelse til at være Regent i en tredje Stat, medens den anden Stat nægter ham sin Tilladelse dertil, 128—129. — 5. Hvis den ene Stat eller begge mister deres Suverænitæt, 129. — 6. Anarki i den ene af Staterne, eller begge, 129. — 7. Hvis en af Staterne blev Republik, 129.

V. AFSNIT.

Bestemmelser vedrørende Gennemførelsen af Forbundsloven ved dennes Ikrafttræden.

§ 20. 130—149

I. Hvornaar Forbundsloven traadte i Kraft, 130. — II. Meddelelsen ifølge Forbundslovens § 19, 130—131. — III. Forskellige Ændringer i Landenes Lovgivning, 131—132. — IV. Delingen af Statsborgerne. Almindelige Bemærkninger, Lov Nr. 21, 6. Okt. 1919, 132—134. — Hvilke Personer blev islandske Statsborgere den 1. Decbr. 1918. — A. Mandspersoner hjemmehørende i Island, deres Hustruer og Børn. I Almindelighed blev disse Personer islandske Statsborgere, 134—138. — Undtagelser: 1. De som var Statsborgere i fremmede Stater, 139—140. — 2. De som intetsteds havde Statsborgerret, 140. — 3. »Danske Statsborgere« som vedblivende beholder dansk Statsborgerret. Fortolkning af Statsborgerretslovens § 9, Nr. 3, 140 o. s. v. — Hovedreglerne for, hvilke Statsborgere Island fik den 1. Decbr. 1918, 143—144. — Eksempler, 144—145. — B. Personer som den 1. Decbr. 1918 havde deres Hjem udenfor Island: a. I »den danske Konges Rige«. De beholder som Hovedregel dansk Statsborgerret. Tilsvarende Regel som i § 9, Nr. 3, 146—148. — b. De danske Statsborgere, som var hjemmehørende udenfor Island og »den danske Konges Rige«. De beholder dansk Statsborgerret, med tilsvarende Undtagelse som i § 9, Nr. 3, 148—149. — Uenighed om Delingen af Statsborgerne, 149.

I. Afsnit.

§ 1.

Historisk Indledning.

I. I Oldtiden var Island, som bekendt, en Republik, indtil Landet i Aarene 1262—1264 underkastede sig Hakon den Gamle, Norges Konge. Betingelserne herfor blev fastsat i de med Kongen samtidig indgaaede og senere fornyede Overenskomster. I Aaret 1380 forenedes Norge og Danmark under samme Konge, og siden da har Island staaet under samme Konge som Danmark. Den 28. Juli 1662 tilsvor man i Kópavogur Frederik den Tredje, Danmarks og Norges Konge, Arveretten til det islandske Kongedømme, for ham og hans Efterkommere, og dermed Enevælde i alle Landets Anliggender, paa lignende Maade som allerede sket i Danmark og Norge. I 1814 skiltes Norge fra Danmark, men Island og Danmark fortsatte den indbyrdes Forbindelse. Kongens Enevælde i Danmark bestod, indtil Danmarks Grundlov af 5. Juni 1849 blev givet. Islands Forfatningsforhold undergik da ingen væsentlige Forandringer, ligesom Danmarks Grundlov ikke kom til at gælde i Island. Man forsøgte vel en Nyordning af Landets Forfatningsforhold (Nationalforsamlingen i 1851, 1867 og 1869), men Forsøgene mislykkedes, idet der som oftest var langt imellem de islandske Krav og de af den anden Part fremsatte Tilbud. Danskerne greb da til den Udvej, at ordne Islands Forfatningsforhold ved en ensidig Lov, som den danske Rigsdag vedtog og stadfæstedes af Kongen den 2. Jan. 1871. Lovens

Titel er »Lov om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget« (»Stöðulögin«), hvori der i § 1 siges, at Island er »en uadskillelig Del af den danske Stat«, dog med »særlige Landsrettigheder«. Disse »særlige Landsrettigheder« bestod deri, at Landet ifølge Lovens § 3 skulde have sin særlige Lovgivningsmagt og Styrelse i ikke saa faa af Landets indenlandske Anliggender, men i de saakaldte »fælles Anliggender« udøvede det ingen Andel, saaledes heller ikke i de udenrigske Sager. Altinget protesterede vel i 1871 imod Gyldigheden af Loven af 2. Jan. 1871, paa Grund af dens Tilblivelsesmaade, men Landets Styrelse hvilede dog i et og alt paa Loven, saavidt den rakte¹⁾. Derefter gav Kongen Landet Forfatningsloven af 5. Jan. 1874, som byggede paa den ved Loven af 2. Jan. 1871 lagte Grund, og derfor ogsaa fik Titelen »Forfatningslov for Islands særlige Anliggender«. Altingets Samtykke blev ikke indhentet. Som bekendt gav Kong Christian den Niende Landet denne Forfatningslov, den Gang han besøgte Island i Anledning af dets 1000 Aars Jubilæum. Forfatningsforholdene ordnedes saaledes, at Lovgivningsmagten i Landets »særlige Anliggender« var hos Kongen og Altinget i Forening, den udøvende Magt hos Kongen, og den dømmende Magt hos Domstolene. Ved kongelig Resolution af 14. Juli 1874 blev der endvidere i København oprettet et særligt Ministerium for Island. Danmarks Justitsminister overtog samtidig Embedet som Minister for Island og Altinget havde intet at gøre med Besættelsen af dette Embede eller Afskedigelsen herfra. Altinget

¹⁾ Angaaende Islands Forfatningsforhold og Forfatningsstriden med Danmark kan især henvises til følgende Skrifter: Jón Sigurðsson, Islands statsretlige Forhold. Kbh. 1856. Knud Berlin, Islands statsretlige Stilling I, Kbh. 1909, og Einar Arnórsson, Rjettarstaða Íslands, Rvík 1913. Desuden findes der en stor Mængde Skrifter og Afhandlinger om Detailspørgsmaal i denne Sag, hvoraf de fleste staaar anført i Berlins og Einar Arnórssons ovennævnte Skrifter.

kunde dog drage Ministeren til Ansvar, men Danmarks Højesteret skulde indtil videre dømme i saadanne Sager. De fleste af de af Landets »særlige Anliggender«, som skulde forebringes Kongen, blev forelagt ham i det danske Statsraad, selv om der ikke i Landets Forfatningslove fandtes nogen Hjemmel herfor. Denne Behandling af Sagerne foranledigede stor Uenighed imellem de to Lande, idet man fra islandsk Side fremhævede, at det heraf tydelig fremgik, at man herved hjemlede de danske Ministre Indblanding i Islands særlige Anliggender, og at man saaledes brød Forfatningslovens Bestemmelser om, at Landet i disse Sager skulde have sin egen Forvaltning og Lovgivning. Denne Strid ophørte for en Tid ved den Forandring af Forfatningsloven, som Altinget havde vedtaget i 1902 og 1903, og Kongen stadfæstede som Lov Nr. 16 af 3. Okt. 1903. Ved denne Lov fik Island en særlig Minister, som skulde være bosat i Reykjavik, kunne tale og skrive Islandsk, og ikke maatte varetage nogen anden Ministerpost. Saa ofte det var nødvendigt, skulde han begive sig til København, til Møde med Kongen, og nu blev det udtrykkelig sagt i Loven, at Landets særlige Anliggender skulde forelægges Kongen »i Statsraadets«. Denne Bestemmelse blev saa Kilden til megen Strid, til en Begyndelse imellem Islænderne indbyrdes, og derefter imellem Island og Danmark.

Med Hensyn til de Sager, som Loven af 2. Jan. 1871 og Forfatningsloven ikke omfattede (»fælles« Anliggender), skete der ingen Forandring. Her skete ingen Adskillelse fra danske Anliggender af samme Art, ligesom Island ikke optraadte som selvstændig eller særlig Part i Forhold til andre Stater. Praktisk taget var Landet ikke suverænt, selv om det havde Selvstyre i ikke ringe Udstrækning, ligesom Danskerne kun regnede Island for en Del af Danmarks Rige.

Efter 1903 begynder den sidste Akt i Islands Kamp for politisk Selvstændighed. Man hørte da enkelte

Roster om *Adskillelse* imellem Island og Danmark, andre fremsatte Krav om, at Island skulde være et »frit Forbundsland« med Danmark, og endnu andre, at det skulde være en suveræn Stat i Personalunion med Danmark. I Aaret 1906 besteg Kong Frederik den Ottende Danmarks Trone. Det laa ham meget paa Sinde, paa tilfredsstillende Maade at tilvejebringe Enighed imellem Island og Danmark. I Aaret 1907, da Kongen besøgte Landet, nedsatte han den 30. Juli en af Medlemmer af Rigsdagen og Altinget bestaaende Kommission »til Forberedelse af Foranstaltninger til en ny Lovgivning om Islands forfatningsmæssige Stilling i det samlede danske Rige«. De udhævede Ord giver utvetydigt Udtryk for, at der kun var et Rige og ogsaa skulde være det efter at man var kommet til Enighed om Forbindelsen imellem Island og Danmark. Denne Kommission traadte derefter sammen i København, i den første Halvdel af Aaret 1908. Kommissionen tilendebragte sit Arbejde den 14. Maj 1908, og alle Kommissionens Medlemmer var da, med Undtagelse af et af de islandske Medlemmer, blevet enige om et Forslag til Ordning af Forbindelsen imellem Danmark og Island. Kommissionen kaldte Forslaget »Udkast til Lov om det statsretlige Forhold mellem Danmark og Island«¹⁾. Hermed forudsættes uden videre, at Riget er *ét*, for ellers kunde Forbindelsen imellem Landene ikke være »statsretlig« (»ríkisrjettarsamband«), men derimod »folkeretlig« (»þjóðrjettarsamband«), og i »Udkastets« § 1 kaldes Forbindelsen da ogsaa »... en Statsforbindelse, det samlede danske Rige«.

I Sommeren 1908 foretoges Nyvalg til Altinget, med det Udfald, at »Udkastets« Modstandere opnaaede stor Majoritet. Man forelagde vel »Udkastet« for Altinget 1909, men det blev her helt omarbejdet²⁾, saaledes at der ikke var mindste Udsigt til, at man fra

¹⁾ Betænkning afg. af den dansk-isl. Kommission af 1907, Kbh. 1908, Side VIII, IX.

²⁾ Alpt. 1909, I, Side 1084—1085.

Danmarks Side vilde gaa med dertil. Nu var der i nogen Tid stille om Forbundssagen, med Undtagelse af, at der igen i 1912 blev gjort Forsøg fra Islands Side paa at fremme Sagen, men uden Held¹⁾.

Efter 1909 er det hovedsagelig to Sager, som holder Liv i Striden med Danmark: *Statsraadsbestemmelsen* og *Flagsagen*.

De blev stadig flere og flere som krævede, at Ordene »i Statsraadet« skulde udelades af Forfatningsloven. I 1911²⁾ vedtog Altinget et Forslag til Forandring af Forfatningsloven af 5. Jan. 1874 og Forfatningslov Nr. 16, af 3. Okt. 1903. De udhævede Ord skulde herved forsvinde fra Forfatningsloven og dermed den saakaldte Statsraadsbestemmelse. Men Kongen lod den islandske Minister i 1912 bringe Altinget det Budskab, at han ikke saa sig i Stand til at stadfæste en saadan Ændring i Forfatningsloven, førend den statsretlige Forbindelse mellem Landene var ordnet ved Lov³⁾. I 1913 vedtog Altinget alligevel endnu en Gang et Forslag til Forandring af Forfatningsloven, med Udeladelse af Statsraadsbestemmelsen, men indsatte i Stedet herfor, at Sagerne skulde forelægges Kongen »*dér, hvor han bestemmer*«. Kongen lovede vel at stadfæste dette Forslag, men i Statsraadsmødet den 20. Okt. 1913 enedes Danmarks Konseilspræsident og Islands Minister om, at Islands Sager skulde forelægges Kongen i det danske Statsraad, og at der ikke kunde ske nogen Forandring i denne Ordning, førend Kongen havde stadfæstet en baade af Rigsdagen og Altinget vedtaget Lov om det statsretlige Forhold mellem Danmark og Island. Altingets Flertal vilde i 1914 ikke uden Anmærkning gaa ind derpaa, og vedtog derfor Forfatningslovforslaget fra 1913 med Forbehold, hvori bl. a. betingedes, at forventet kongelig Resolution om »Særanliggændernes« Forelæggelse for Kongen i Statsraadet senere kunde forandres paa samme

¹⁾ Den saakaldte »Bræðingur«. Jfr. Þjóðviljinn 1912, Nr. 18—19.

²⁾ Alpt. 1911, I, Side 1189—1192.

³⁾ Lögbl. 1913, Nr. 46.

Maade som en hvilken som helst anden islandsk kongelig Resolution. Sagen strandede i Statsraadet den 30. Nov. 1914, idet Kongen nægtede at stadfæste Forfatningslovforslaget¹⁾. Den 19. Juni 1915 lykkedes det endelig at faa Forslaget stadfæstet, og samtidig udkom der en kongelig Resolution af 19. Juni 1915, Nr. 13, om Forelæggelsen af Landets Særanliggender i Statsraadet, ligesom Kongen ogsaa i Statsraads mødet den 19. Juni udtalte, at man ikke kunde forvente, at han vilde bifalde nogen Forandring heri, medmindre en anden fuldt betryggende Ordning maatte blive truffet²⁾. Hermed sluttede Forfatningsstriden, uden at der skete nogen Ændring i disse Forhold, førend de blev forandrede i Overensstemmelse med den ved Forbundsloven skete Ordning.

Kravet om et islandsk Flag fremkommer i Aaret 1884³⁾, men Sagen laa vistnok nede indtil den i 1903 bliver gjort til Genstand for Omtale i et Dagblad⁴⁾, og derefter holdes der stadig Liv i Sagen. Ifølge »Udkastet« af 1908 skulde Island straks have et *Hjemme-flag*, men et almindeligt Handelsflag kunde det først faa 37 Aar efter at Loven om det statsretlige Forhold imellem de to Lande var traadt i Kraft, »Udk.« § 3, Punkt 8, jfr. §§ 6 og 9. Som allerede bemærket, gik »Udkastet« ud af Sagaen i 1909. I 1911 fremsatte Medlemmer af Altinget et Forslag til Lov om et islandsk Flag⁵⁾, som dog ikke blev færdigbehandlet og i 1913 fremkom der paany et Forslag om et islandsk »*Sær-flag*«, som heller ikke naaede frem, hvorimod Sagen ved en motiveret Dagsorden⁶⁾ blev henvist til Ministeren, med Opfordring til at forebringe Sagen for Kongen, og forelægge et Forslag om et islandsk Flag for det følgende

¹⁾ Lögbl. 1914, Nr. 50.

²⁾ Lögbl. 1915, Nr. 26.

³⁾ Íslenzki fáninn, Rvík. 1912, Side 13.

⁴⁾ Samme St., Side 16.

⁵⁾ Alpt. 1911, I, Side 372.

⁶⁾ — 1913, I, — 1556.

Alting. I Statsraadet den 22. Nov. 1913 udtalte Kongen, at han vilde give Island et Særflag (kgl. Res. Nr. 68 af s. D.), hvis Udseende, naar Ministeren havde haft Lejlighed til at gøre sig bekendt med de i saa Henseende nærede Ønsker, ville være at bestemme ved en ny kgl. Resolution. I 1914 fremkom Altinget med en Udtalelse desangaaende¹⁾, og i Henhold hertil blev Særflagets Udseende bestemt ved kgl. Resolution Nr. 14, af 19. Juni 1915. Men et saadant Særflag (*»Søterritoriums«*-Flag), som kun kunde anvendes i Land og paa Islands Søterritorium, tilfredsstillede ikke Islænderne. Og i 1917 vedtoges enstemmigt en Altingsbeslutning, hvori Regeringen blev opfordret til at drage Omsorg for, at Island straks ved kgl. Resolution fik et fuldstændigt Handelsflag²⁾. Sagen blev derefter forelagt Kongen i Statsraadet den 22. Nov. 1917. Kongen afslog vel at bifalde den i saa Henseende nedlagte Indstilling³⁾, men fra dansk Side blev det samtidig stillet i Udsigt, at man kunde genoptage Forbundssagen. Da nu den heri liggende Opfordring blev gunstig modtaget fra Islands Side, forelagde den danske Statsminister den 31. Maj 1918 i Rigsdagen et Forslag om Nedsættelse af et Udvalg til at fremkomme med et Forslag om, paa hvilken Maade Forbundssagen imellem Island og Danmark nu skulde fremmes. Paa Foranledning af dette Udvalg vedtog Tinget et Forslag gaaende ud paa, at Regeringen skulde foretage de nødvendige Foranstaltninger i saa Henseende⁴⁾. Danmarks Rigsdag og Regering valgte derefter 4 Delegerede, som den 29. Juni 1918 ankom til Island. Altinget, som da var samlet, valgte ligeledes 4 af Tingets Medlemmer til at forhandle med de danske Delegerede. Forhandlingerne varede fra den

¹⁾ Alpt. 1914, I, Side 760—761.

²⁾ — 1917, A, — 960—961.

³⁾ Lögb.bl. 1917, Nr. 52.

⁴⁾ Beretninger og Indstillinger fra det af Folketinget nedsatte Udvalg til at modtage Oplysninger ang. Forhandl. med Island, Side 33.

1.—17. Juli og resulterede i, at samtlige Delegerede enedes om et Forslag til Dansk-Islandsk Forbundslov, som begge Landes Regeringer tiltraadte uforandret¹⁾.

Derefter blev Altinget indkaldt til overordentlig Samling den 1. Sept. samme Sommer, Forslaget uforandret forelagt, og under 7. og 9. Sept. vedtaget, med alle Stemmer imod 1, i hver af Tingets Afdelinger²⁾. I Overensstemmelse med Bestemmelserne i § 21 i Forfatningslov Nr. 12, af 19. Juni 1915, blev Forslaget derefter gjort til Genstand for en Afstemning blandt Altingsvælgerne, som den 19. Okt. 1918 ligeledes stemte for Forslaget med 12 411 Stemmer imod 999³⁾. Ogsaa i Danmark blev Forslaget den 29. Nov. 1918 uforandret vedtaget i Rigsdagen med 142 Stemmer imod 35⁴⁾.

Den 30. Nov. 1918 blev Loven derefter stadfæstet af Kongen under Navn af

Dansk-Islandsk Forbundslov⁵⁾.

Forbundet imellem Island og Danmark hviler nu paa denne Lov.

II. Baade i Island og i Danmark opstod der en Del Uenighed om Forbundslovforslaget, og der blev da skrevet en Del derom, baade af Modstanderne og af Forslagets Tilhængere. Senere er der ogsaa skrevet en Del om Loven, uden at der herom foreligger noget systematisk islandsk Skrift. Foruden Udvalgsbetænkninger — hvoriblandt særlig kan nævnes Betænkningerne fra Altingets Suverænitetets-Udvalg i September 1918⁶⁾ — kan følgende Afhandlinger og Skrifter fremhæves:

Knud Berlin: En ny nordisk Union (i Statsvetenskaplig Tidskr. N. F. 1920, 2. H.).

¹⁾ Sambandslögin, Rvík. 1918, Side 21.

²⁾ Sambandslögin, Rvík 1918, Side 57, 59.

³⁾ Hagtíðindi 1919, Side 20.

⁴⁾ Knud Berlin, Dansk-isl. Forbundslov, Kbh. 1920, Side 3, 1. Note.

⁵⁾ Trykt i Stj.tíð. som Lov Nr. 39, 30. Novbr. 1918.

⁶⁾ Sambandslögin, Side 22 o. s. v.

Samme: Den dansk-islandske Forbundslov, Kbh. 1920.

Aage Funder i Ugeskr. f. Retsvæsen 1918, B, Side 209 o. s. v.

Ragnar Lundborg: Die gegenwärtigen Staatenverbindungen, Berlin 1921, Side 30 o. s. v.

Lárus H. Bjarnason i Eimreiðin 1918, Side 17 o. s. v.

Bjarni Jónsson frá Vog, i Andvari 1923.

III. Forbundet imellem Island og Danmark er, i Modsætning til hvad det vilde være blevet efter »Udkastet« af 1908, en rent *folkeretlig*, men ikke *nogen statsretlig Forbindelse*, hvilket senere vil blive paavist. Begge Landene er suveræne Stater, uafhængige af hinanden og ligeberettigede. Fremstillingen af denne Forbindelse hører derfor hverken hjemme i den islandske eller danske Statsforfatningsret, men derimod i *Folkeretten*, selv om man ofte, særlig i vor Statsforfatningsret, maa tage Hensyn til mange Bestemmelser i Forbundsloven. En saadan Fremstilling findes imidlertid endnu ikke i Folkeretten, hvor den da ogsaa vilde blive usammenhængende, blandet ind imellem andre Emner, og derfor uklar. Her vilde den desuden ingenlunde imødekomme de Krav, som vi i denne Henseende maa stille, om et klart Overblik og en nogenlunde udførlig Fremstilling af Forbundets Karakter. Man har derfor her valgt, at skrive en særlig Bog om Sagen, saaledes som den danske Retslærde Knud Berlin har gjort i Danmark.

§ 2.

Forbundsloven, dens Natur og Indhold.

I. Dansk-Islandsk Forbundslov Nr. 39, 30. Nov. 1918, er inddelt i VII Afsnit og 20 Paragraffer. I Lovens I. Afsnit (§§ 1—5) indeholdes de fleste Grundbestemmelser om Islands retslige Stilling og Forbindelsen imellem Landene, Kongen som Forbindelsesleddet mellem

dem, og Tronfølgen. II. Afsnit (§ 6) omhandler det ene Lands Statsborgeres Retsstilling i det andet Land (Ligeretsbestemmelser m. v.). I III. Afsnit (§§ 7—11) er Bestemmelserne om de Sager, som Danmark, indtil videre eller saalænge Forbundsloven gælder, jfr. Lovens § 18, varetager eller skulde varetage paa Islands Vegne. Afsnit IV. (§§ 12—15) indeholder Bestemmelser om Afviklingen af det finansielle Mellemværende mellem Landene, samt i det hele om de Sager, som fremtidig bliver Genstand for Overenskomster imellem dem, og endvidere om Varetagelsen af det ene Lands Interesser i det andet Land. V. Afsnit (§§ 16 og 17) omhandler Mellemrigsnævnet (det raadgivende Dansk-Islandske Nævn) og et Voldgiftsnævn i Tvistigheder angaaende Forstaaelsen af Forbundsloven. VI. Afsnit (§ 18) indeholder Bestemmelser om, paa hvilken Maade Loven kan ændres og ophæves, og endelig omfatter VII. Afsnit (§§ 19 og 20) Bestemmelser om Lovens Ikrafttræden og Iværksættelse.

II. Paa Grund af at de to Parter har hver sit Sprog, er Forbundsloven affattet i to Sprog: *Islandsk* og *Dansk*. Kongen har da ogsaa, hvad der var indlysende, underskrevet begge Teksterne, men Islands Førsteminister har medunderskrevet den islandske Tekst og Danmarks Statsminister den danske. I den islandske Regeringstidende (*Stjórnartíðindi*) er kun den islandske Tekst optaget, og den danske i Danmarks Lovtidende. Begge Teksterne var udarbejdede af Forhandlingsudvalget i Reykjavik, som havde overbevist sig om, at de stemte overens, men den danske Tekst forelaa først, idet alle Forhandlingerne maatte føres paa Dansk. Derefter blev den islandske Tekst redigeret, paa Grundlag af den danske. Man har i det hele taget ikke haft noget at udsætte paa Loven med Hensyn til, at den skulde være uklar, eller Teksterne uoverensstemmende. I denne Henseende er der dog forskelligt, som kunde have været bedre. Men efter Ønske fra de danske Dele-

gerede, som erklærede sig nødt til at vende hjem snarest muligt, blev Arbejdet fremskyndet.

Det, som man hovedsagelig har haft at erindre imod Lovens Tekster, er følgende: 1) Man har sagt¹⁾, at Ordet »gagnkvæmt« i § 6, 1. og 3.²⁾ Stk., ikke svarer til det danske Ord »omvendt«. I det danske Ord »omvendt« ligger, at man vender om paa det, som siges først i disse Stykker, o: dette, at »islandske Statsborgere« staar i Slutningen af Stykket, og »danske Statsborgere« i Begyndelsen af samme. I den islandske Tekst udtrykkes dette ved Ordet »gagnkvæmt«, som betyder, at *Modtydelsen er den samme*, o: at der til Gengæld for danske Statsborgeres Rettigheder i Island, ydes islandske Statsborgere i Danmark de samme Rettigheder. Tanken i den danske Tekst kommer saaledes rigtigt og klart til Udtryk i den islandske Tekst, og Kritikken synes derfor ikke at være begrundet. — 2) »Varer og Frembringelser«, § 6, 4.³⁾ Stk., udtrykkes i den islandske Tekst ved: »afurðir og afrek«. Her er der Uoverensstemmelse mellem de to Tekster, idet »afurðir« næppe ganske dækker Begrebet »Varer«, ligesom »afrek« ingenlunde helt svarer til »Frembringelse« paa Dansk. Mangt og meget er »Frembringelse«, uden dog at være »afrek«, og mange Ting er »afrek«, som ikke er »Frembringelse«. Lovens danske Tekst er her den mest klare, og det er da indlysende, at man skal rette sig efter den. Denne Uoverensstemmelse vil imidlertid næppe volde nogen Vanskeligheder. — 3) I § 7, 1. Stk. siges i den danske Tekst, at Danmark »paa Islands Vegne« varetager dettes Udenrigsanliggender. Dette udtrykkes i den islandske Tekst ved, at Danmark varetager Islands Udenrigsanliggender »í umboði þess«. Det danske Udtryk: »paa Vegne« er mere omfattende end det islandske Udtryk: »í um-

¹⁾ Lárus H. Bjarnason i Eimr. 1918, Side 35—36.

²⁾ Skal være 4. Overs.

³⁾ Skal være 5. Overs.

böði», idet »*paa Vegne*» svarer til det islandske: »*fyrir hönd*«. Men man kan med Rette foretage sig adskilligt »*fyrir hönd*« en Andens, uden at hans Fuldmagt hertil foreligger, f. Eks. Tilsyn med Born og Sindssyge, Varetagelse af fraværende Personers Interesser (*negotiorum gestio*) o. s. v. Her er den islandske Tekst tydeligere, og bør derfor følges. — 4) »*Ráðunautur*» og »*Attaché*» i § 7, 2¹) Stk., dækker heller ikke ganske hinanden, idet *ráðunautur* er mere omfattende. »*Attaché*» er mere klart, og den danske Tekst skulde derfor her være afgørende. — 5) »*Af fælles Betydning*» og »*varða bæði*» (Danmark og Island) i § 12, samt i § 7, i Slutningen af 2. Stk.: »til Behandling af« og »til að starfa að«, menes ikke ganske at svare til hverandre²). Men man kan ikke indrømme, at der her foreligger nogen Forskel af *Betydning*.

Forbundslovens Tekster fortolker og udfylder hinanden. Hvor en af Teksterne udtrykker sig mere udtømmende eller mere klart, bør denne, som allerede bemærket, følges.

III. Hvis der paa et eller andet Punkt var en saadan Modstrid imellem Forbundslovens Tekster, at de ikke kunde bringes i Overensstemmelse med hinanden, eller den ene fortolkes ved Hjælp af den anden — noget saadant kan man dog vistnok se bort fra —, saa maatte man paany forhandle herom, idet dette maatte betragtes som havende været udenfor Forhandlingerne, medmindre det blev oplyst, at den ene af Teksterne indeholdt det, som der var opnaaet Overenskomst om. Unighed om Lovteksternes Overensstemmelse maatte vel henføres under Meningsforskel angaaende Lovens »*Forstaaelse*», og skulde saaledes, i Henhold til Forbundsloven § 17, afgøres af Voldgiftsnævnet. I denne Forbindelse skal det straks bemærkes,

¹) Skal være 3. Overs.

²) Lárus H. Bjarnason i Eimr., Side 36.

at det er en uhjemlet Paastand¹⁾, at den danske Tekst, paa Grund af den Maade hvorpaa Voldgiftsnævnet er ordnet, i Tilfælde af Uenighed vilde blive betragtet som den afgørende. Nævnets Opmand vilde selvfølgelig gøre sig Rede for Indholdet af begge Teksterne, og rette sig efter den klareste af dem, medmindre de efter hans Opfattelse var i direkte Modstrid med hinanden.

Hvis begge Parter er enige om, at Lovens Tekster strider imod hinanden, men begge fastholder Rigtigheden, hver af sin Tekst, saa drejer det sig ikke om en Meningsforskel angaaende »Forstaaelsen« af Forbundsloven, men om Behandlingen af en Sag, hvorom der i Virkeligheden ikke foreligger nogen Overenskomst. Og de to Landes Regeringer maatte da foranledige nye Forhandlinger desangaaende.

IV. Forbundsloven er ingenlunde en almindelig Lov, som den islandske eller danske Lovgivningsmagt efter Forgodtbefindende kan ophæve eller ændre. Forbundsloven er blevet til ved en Overenskomst imellem to Parter, Island og Danmark. Den indeholder de to Parters Overenskomst om Ordningen af den Retsforbindelse, som de to Lande fremtidig vil være i, saa længe Loven staar ved Magt, samt Forskrifter og Forpligtelser vedrørende forskellige af de to Parters Handlinger i den Tid. Forbundsloven indeholder saaledes først og fremmest en *Overenskomst mellem to Parter*. Rigtigheden heraf fremgaar af det som her foran i § 1 er udviklet om Forbundslovens Tilblivelse. Man maa ikke lade sig vildlede af, at Overenskomsten er i Lovsform, vedtaget af begge Parter. Det er urigtigt, at man ikke her kan tale om en Overenskomst (eller Traktat, som er det samme) fordi Bestemmelserne er i Lovsform, og inden Vedtagelsen var i Forslagsform, som en enkelt Forfatter synes at have hævdet²⁾. Der-

¹⁾ Lárus H. Bjarnason i Eimr., Side 36.

²⁾ Lárus H. Bjarnason i Eimr., Side 23.

imod er det almindeligt anerkendt, at man kan give mellemfolkelige Overenskomster en hvilken som helst Form man vil, derunder Lovforslagsform. Tilblivelsen og Indholdet er det afgørende, men ikke Formen¹⁾. I Forholdet mellem Island og Danmark er Forbundslovens Bestemmelser en *Overenskomst*. Med *Hensyn hertil* er det uden Betydning, hvorledes disse Bestemmelser er blevet vedtaget i hvert af de to Lande, om de er vedtaget som en almindelig Lov, med eller uden Vælger-Afstemning, eller som en Grundlov. Selve Forbundsloven siger da ogsaa, at den indeholder en Overenskomst imellem Island og Danmark, se §§ 1 og 18. Grunden til at Bestemmelserne om Forbindelsen imellem Island og Danmark fik Lovsform, blev kaldet Lov, men ikke Overenskomst (Traktat, Akt), var den, at de danske Delegerede bestemt fastholdt Nødvendigheden heraf. Rigsdagen skulde vedtage Bestemmelserne, og den kunde ikke benytte anden Fremgangsmaade end den, som gælder for Vedtagelse af Lovforslag. Det stod de islandske Delegerede klart, at Formen ingen Rolle spillede med Hensyn til Bestemmelsernes Karakter, og de ansaa det derfor for unødvendigt at tvistes længe om dette ganske betydningsløse Spørgsmaal²⁾.

2. Men Forbundsloven er mere end en Traktat imellem to Parter. Den er en *Traktat imellem to suveræne Stater*. Man har fra en enkelt Side³⁾ gjort Indsigelse herimod, udfra den Betragtning, at Danmark ikke kunde indgaa en Traktat med Island, som paa det Tidspunkt var en Del af den danske Stat, og ikke et

¹⁾ Jfr. »Sambandslögin«, Side 16, 23—24; Gjelsvik, Lærebok i Folkeret 1915, Side 134; Jellinek, Staatenverbindungen 1882, Side 201, 204; Berlin, Fbl., Side 11—12, udtaler ogsaa, at det beror paa en Misforstaaelse, naar man vil hævde, at Forbundsloven ikke er en Overenskomst fordi den er i Lovsform. Jfr. endvidere Lundborg, Side 33.

²⁾ »Sambandslögin«, Side 16.

³⁾ Funder, UfR. 1918, B, Side 210.

suverænt Rige. Man indrømmer imidlertid, at Forbundsloven er blevet til ved en Overenskomst imellem Danmarks Lovgivningsmagt og Islands Lovgivningsmagt. Ganske vist er det rigtigt, at Islands Suverænitet ikke blev anerkendt førend den 1. Decbr. 1918, da Forbundsloven traadte i Kraft, men i selve dette Øjeblik blev Island en suveræn Stat. Og Traktaten er afsluttet netop imellem dette suveræne Island og Danmark. Foruden Danmarks Erklæring om Anerkendelsen af Islands Suverænitet, indeholder Forbundsloven Bestemmelser, som de to Stater har fastsat, med Hensyn til den gensidige Retsforbindelse i et bestemt Tidsrum efter at Island er blevet anerkendt som en suveræn Stat¹⁾.

3. Det er af væsentlig Betydning, at man gør sig klart, at Forbundsloven indeholder en Overenskomst imellem to suveræne Stater. Som Følge heraf maa man ved *Fortolkningen* af Forbundsloven følge de i Almindelighed for Fortolkningen af internationale Traktater gældende Regler, men ikke fortolke den paa samme Maade som almindelige Love. Den, der vil fortolke en almindelig Lov, har til Opgave at udfinde en *enkelt*s, Lovgiverens, Vilje, men den, som ønsker at fortolke Forbundsloven og andre Traktater, maa ikke stoppe op ved *den ene* af de to Parters Vilje, men maa søge begges. Det som *begge* Parter maa anses for at have samtykket i, *det* er en Overenskomst, men ikke det, som kun den ene Part har villet, uden at det har vundet den anden Parts Bifald. Lovgiveren kan ikke alene ændre en almindelig Lov, men ogsaa helt ophæve den. En Stat kan derimod ikke ensidigt ændre eller ophæve sine Traktater med andre Stater, medmindre Overenskomsten indeholder Hjemmel dertil,

¹⁾ Berlin er af samme Mening. Fbl. Side 14—16, Statsvetenskabelig Tidsskr., N. F. 1920, Side 82—83, og Lundborg, Side 33 o. s. v.

saaledes som Forbundsloven § 18, jfr. Lovens 8. og 10. §. Iøvrigt foregaar Forbundslovens Ændring og Ophævelse paa samme Maade som Tilfældet er med Traktater. Overtrædelser af Forbundsloven er som oftest tillige *Traktatbrud*. Paa samme Maade som med Hensyn til Traktater i Almindelighed, er det kun Statsmagtens Indehavere i hvert af de to Lande, som kan gøre Brud paa Forbundslovens Bestemmelser, for saa vidt de indeholder en Overenskomst, medens indenrigske Love i al Almindelighed kan overtrædes af Enkeltpersoner. Den ene Stats Brud paa Forbundsloven medfører de samme Følger som en Stats Brud paa Traktater med andre Stater. Endnu kan bemærkes, at Forbundsloven er i sin Egenskab af *Traktat* traadt i Kraft allerede fra Kl. 12 Natten imellem den 30. Nov. og 1. Dec. 1918, men deraf følger ikke, at den i samme Øjeblik har faaet *Lovskraft* i hver af de to Stater. Jfr. Forbl. § 19.

V. Hermed er ikke sagt, at hele Forbundsloven fra først til sidst er, og kun er en Traktat. Det maa derfor undersøges, om ikke enkelte af Forbundslovens Bestemmelser er andet end en Traktat. Endvidere maa det undersøges, om ikke Forbundsloven i hver af de to Stater ogsaa er andet og mere end en Traktat.

1. Ikke alle Forbundslovens Forskrifter eller, rettere sagt, ikke hele Lovens Indhold er *Traktatbestemmelser*. Selve Loven forudsætter, baade i §§ 1 og 18, at den indeholder mere end en Traktat. § 18 giver ikke Svar paa, *hvilke* af Forbundslovens Bestemmelser, der ikke er Traktatbestemmelser. Men § 1 indeholder en lille Oplysning desangaaende. Dette Spørgsmaal maa løses paa Grundlag af § 1 og Indholdet af Forbundslovens enkelte Bestemmelser.

a. I Begyndelsen af Forbundslovens § 1 staar en Erklæring om, at begge Landene, Island og Danmark, er *»frie og suveræne Stater«*. Der kan ikke være Tale om, at Erklæringen om Danmarks Frihed og Suverænitet er en Traktat. Danmark var suverænt inden Forbunds-

loven kom til Verden og havde derfor ikke nødtigt at *indgaa nogen Overenskomst* herom, hverken med Island eller andre. Erklæringen om Islands Frihed og Suverænitets er ej heller nogen *Traktat*, men derimod *Grundlaget* for hele Overenskomsten og de to Landes fremtidige Forbindelse. Og Danmarks Suverænitets-Anerkendelse, jfr. Forbl. § 19, er heller ikke nogen Overenskomst, men *Grundlaget* for hele Forbundsloven og Forbindelsen. Netop i § 1 siges det indirekte, at dette Punkt ikke er en Del af den i Forbundsloven indeholdte Overenskomst. Suverænitets-Erklæringen og Suverænitets-Anerkendelsen er i ingen Henseende undergivet de samme Regler som Traktatbestemmelserne. Man kan t. Eks. ikke godt forestille sig, hvorledes man skulde bære sig ad med at overtræde disse Bestemmelser, eller forbryde de Rettigheder, som de indeholder¹⁾.

b. Forbundslovens § 1 udtaler dernæst, at de to Stater, Island og Danmark, er »*forbundne ved fælles Konge*«. Forhandlingsudvalget gik ikke ud fra at der skulde forhandles om Kongefællesskabet. Dette fremgaar først og fremmest af Udtrykkene i Forbundslovens § 1, og siges temmelig tydeligt i Bemærkningerne hertil: (»...eru Danmörk og Island....í sambandi um einn og sama konung, og um samning, gerðan af frjálsu vilja beggja«. I Bemærkningernes danske Tekst: »*Danmark og Island ... forbindes ved fælles Konge og ved en under gensidig Frihed indgaaet Overenskomst*»²⁾). Suverænitetsudvalget, Majoriteten, havde samme Opfattelse heraf³⁾. Til Støtte for, at Kongefællesskabet ikke skulde være indbefattet i den i Forbundsloven indeholdte Overenskomst, kan endvidere anføres, at Forhandlingsudvalgets islandske Medlemmer oprindeligt gik ud fra, at man

¹⁾ Jfr. Gjelsvik, Lærebok i Folkeret, Kria 1915, Side 149.

²⁾ »Sambandslögin«, Side 15.

³⁾ Samme St., Side 27.

skulde indgaa tvende Overenskomster: Den ene om Kongefællesskabet og andet i Forbindelse hermed, og en anden om andre Anliggender. Dette modsatte de danske Delegerede sig. De ansaa det for upassende og unødvendigt at forhandle om Kongen og Kongefællesskabet, hvormed der heller ikke var nogen Uenighed. Dette gik man ind paa fra Islands Side. Og med dette for Øje formuleredes Forbundslovens §§ 1 og 18 som de nu foreligger. Man byggede paa, at Kongefællesskabet var til forinden Forhandlingerne, og at man ikke fra Islands Side havde opkastet nogen Tvivl om den daværende danske Konges og Kongehus Ret til den islandske Krone. Af samme Grund skulde Bestemmelsen i § 18 om Bortfaldet af den i Forbundsloven liggende *Overenskomst* ikke gælde Kongefællesskabet. Dette skulde saaledes vedblivende kunne bestaa, selv om de andre af Forbundslovens Bestemmelser, som kan henregnes til Overenskomsten, bortfaldt. Man opfattede Kongefællesskabet som en *Forudsætning* for Overenskomsten, men ikke som en Del af samme. Dette var Hensigten hos begge Parter. Desuagtet har man hævdet¹⁾, at Kongefællesskabet er en Del af Overenskomsten, ikke Forudsætningen herfor. Men dette strider, som allerede fremhævet, baade imod Forbundslovens Udtryk og imod de Delegeredes Hensigt. I Virkeligheden har det ingen, eller kun meget ringe praktisk Betydning, hvilken af disse Opfattelser bliver den sejrende. Hvis Overenskomsten bortfalder i Overensstemmelse med Forbundslovens § 18, vilde Kongefællesskabet, hvis det er en Del af Overenskomsten, ogsaa være ude af Verden, medmindre Landene bliver enige om, at Kongefællesskabet alligevel skal bestaa, t. Eks. ved at hvert Land for sig samtykkede i, at Kongen vedblev at være Regent i det andet Land, jfr.

¹⁾ Berlin, Fbl., Side 24—28; Statsvetenskaplig Tidskrift, N. F. 1920, Side 86.

Forbundslovens § 4. Hvis Overenskomsten derimod ikke omfatter Kongefællesskabet, kunde hvert af de to Lande for sig alligevel gøre Ende paa dette, ved ikke at tillade Kongen at være Regent i den anden Stat. Og hvis Overenskomsten paa Grund af Traktatbrud bortfaldt paa et tidligere Tidspunkt end i § 18 omhandlet, vilde det gaa ganske paa samme Maade. I Tilfælde af, at de to Stater bliver enige om at opheve deres Overenskomst førend i Henhold til § 18, vilde det ogsaa gaa paa samme Maade, for hvert af Landene kunde nægte Kongen Tilladelse til at være Statsoverhoved i det andet Land.

Endelig kan bemærkes, at selv om Overenskomsten ikke omfatter Kongefællesskabet som saadant, saa indeholder den Bestemmelser som sigter til at betrygge dette, saa længe Overenskomsten staar ved Magt. Hertil hører Bestemmelserne i Forbundslovens 2. og 3. §. Fra disse Paragrafer, især dog fra § 2, kan man drage den Slutning, at Kongefællesskabet er traktatmæssigt befæstet, saa længe Forbundsloven gælder, idet Tronfølgen, som den nu er i Danmark, skal være den samme i begge Stater, og kan ikke ændres uden begges Samtykke. Selv om Overenskomsten ikke omfatter Kongefællesskabet som saadant, indeholder den dog Bestemmelser, som sigter til at befæste samme, men den i disse Bestemmelser liggende Betryggelse virker imidlertid kun saa længe Overenskomsten staar ved Magt.

Heraf fremgaar, at Spørgsmaalet om, hvorvidt Overenskomsten omfatter Kongefællesskabet eller ikke, kun har teoretisk Interesse.

c. Man paastaar, at Forbundslovens I. Afsnit ikke indeholder en Overenskomst om andet, end at Tronfølgen ikke kan ændres uden begge Staters Samtykke. Det siges¹⁾, at Danmark ikke gjorde sig skyldigt i Traktatbrud, selv om det afsatte Kongen og stiftede en Republik.

¹⁾ Bjarni Jónsson frá Vogu, i Andvari 1923, Side 118.

Men for det første indeholder § 2 et direkte Lofte fra hver af de to Parter til den anden om, at de, saa længe den gensidige Overenskomst staar ved Magt, vil leve under den samme Tronfølgelov, som ingen af Parterne vil ændre uden den andens Samtykke, og Kongens Afsettelse og Oprettelsen af en Republik vilde ikke alene være en *Ændring*, men en ligefrem *Ophævelse* af den gældende Tronfølgelov, og saaledes det mest eklatante Traktatbrud som kunde ske. Bestemmelserne i Forbundslovens § 1, 2. Stk., og i §§ 2—5 er *alle uden Undtagelse* Traktatbestemmelser, og maa derfor følge de samme Regler som de øvrige Bestemmelser i Overenskomsten, hvorom intet særligt gælder. Jfr. herom § 14, III., 2. Med Undtagelse af § 1, 1. Stk., og § 9, 2. Stk., maa samtlige Forbundslovens Paragrafer antages at indeholde Bestemmelser, der i en eller anden Henseende er Traktatbestemmelser.

2. Forbundslovens Bestemmelser kunde i Grunden som en *Overenskomst* imellem to Stater forpligte begge Parter, uden at man behøvede at behandle den som en Lov. Efter den danske Grundlovs § 18 behøver Traktater ikke at vedtages i Lovsform, og i Henhold til Forfl. Nr. 12, af 19. Juni 1915, § 21, 2. Stk. var det heller ikke nødvendigt at behandle Overenskomsten som et Lovforslag. *Folkeretligt set* vilde Overenskomsten have forpligtet begge Stater, naar den var bleven stadfæstet af Kongen og vedtaget af Altinget og Rigsdagen samt af de islandske Vælgere. Men rent *statsretligt* havde dette ikke været tilstrækkeligt. Forbundslovens Bestemmelser hjemler hvert af de to Landes Borgere forskellige Rettigheder i det andet Land og begge Stater er forpligtede til forskellige Ydelser, samt til at opretholde visse bestemte Tilstande. Hertil maatte der en Lov i begge Lande. T. Eks. kan en dansk Valgbestyrrelse ikke uden dansk Lovhjemmel optage en islandsk Statsborger paa Valglisten i de Tilfælde hvor dansk Statsborgerret er Betingelse for Valgret. Mange af Forbundslovens Bestemmelser udkrævede derfor i begge

Lande Vedtagelse af nye Love. Som allerede bemærket gik man den Vej, at formulere Overenskomsten som en Lov og behandle den som et Lovforslag. Overenskomsten er derfor tillige *Lov* i hvert af de to Lande. Herom er der vist ingen Unenighed¹⁾.

En almindelig Lov (Forbundsloven) er utvivlsomt, hvor der ikke udkræves Hjemmel i Forfatningslov eller Grundlov, tilstrækkelig til at give hver af de to Staters Borgere alle de Rettigheder, som man har betinget dem i den anden Stat, og man kunde derfor i Almindelighed nøjes med at optage i Forbundsloven Bestemmelser om de Forhold, som ikke allerede var medtaget i Forfatningsloven eller Grundloven. Til Trods for Bestemmelserne i § 1 i Lov Nr. 123 af 8. Juni 1912, var Forbundslovens § 6, 2. Stk., tilstrækkeligt til at fritage islandske Statsborgere for Værnepligt i Danmark. Her i Landet har man da ogsaa været enig om, at Forbunds-Overenskomsten maatte medføre Ændring af Forfatningsloven, og at de Rettigheder t. Eks., som man ifølge Forfatningsloven ikke kunde nyde uden at være i Besiddelse af islandsk Statsborgerret, saasom Embeder, Valgret og Valgbarhed til Altinget, kunde ikke uden Bestemmelse herom i Forfatningsloven gives Danskerne, se § 75 i Forfatningslov Nr. 9 af 18. Maj 1920. I Danmark var man i Begyndelsen uenig om, hvorvidt Forbunds-Overenskomstens Bestemmelser nødvendigjorde en Forandring af Grundloven. Forbundslovsforslagets Tilhængere hævdede, at en Forandring af Grundloven var unødvendig²⁾. Forslagets Modstandere paastod derimod, at Forbunds-Overenskomsten nødvendigjorde en Grundlovsforandring³⁾. Dette gjaldt,

¹⁾ Jfr. Berlin, Fbl., Side 19—23; Bjarni Jónsson, Andvari 1923, Side 117.

²⁾ J. C. Christensen i »København« 27. Aug. 1918; Zahle Folket. Forh. 1918, Spalte 1515—1518.

³⁾ Berlin i »København« 1918, 31. Juli, 25. Aug. og 4. Sept.; Axel Møller i Folket. Forh., Spalte 1612—1614.

mente man, Forbundslovens §§ 2, 4 og 6. Resultatet blev, at man i 1920, da Danmarks Grundlov blev ændret, indsatte Bestemmelser i Lovens § 93, svarende til Bestemmelserne i § 75 i den islandske Forfatningslov. Hvis, eller naar Ligeretsbestemmelserne i Forbundslovens § 6 falder bort, bortfalder ligeledes Bestemmelserne i Forfatningslovens § 75 og Grundlovens § 93, idet disse Bestemmelser direkte henviser til Forbundsloven og hviler paa den ved Forbundsloven skabte Tilstand.

Imidlertid kan ikke alle Forbundslovens Bestemmelser være Lov henholdsvis i Island eller i Danmark. Kun de Bestemmelser kan have Lovskraft i Island, som angaar islandske Regeringsmyndigheders eller private Personers Fremfærd her i Landet, ligesom kun de Bestemmelser, som omhandler danske Regeringsmyndigheders og Personers Optræden dér i Landet, kan være Lov i Danmark. De i *begge* Lande gældende Lovbestemmelser findes i § 1, 2. Stk., §§ 2, 4, 5, 6, 7, 8 og 9, 1. Stk. samt §§ 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18 og 20. Bestemmelserne i § 3 synes kun at være *islandsk* Lov, ligesom Bestemmelserne i §§ 13 og 20 kun synes at være Lov i *Danmark*. Skønt Forbundsloven i sin Helhed er vedtaget i Lovsform, kan dette ikke forandre Lovens Karakter med Hensyn til, at enkelte af dens Bestemmelser, efter deres Indhold, kun kan være Lov i det ene Land, idet de ikke giver noget Paabud til Myndighederne eller Borgere i det andet. T. Eks. kan man vistnok anse § 8 for at være Lov i Island, for saa vidt der gives Bestemmelser om islandsk Søterritorium, men dette maa dog antages at være tvivlsomt. Derimod er § 10 utvivlsomt ogsaa Lov i Island, idet Højesteret ifølge denne Paragraf endnu var øverste Instans i islandske Sager, men dette kunde kun fastsættes ved en islandsk Lov. Selv om § 7, 1. og 2. Stk., og 1. og 2. Led i 3. Stk., først og fremmest giver Regler for, hvad *danske* Myndigheder skal foretage sig,

indeholder de dog tillige islandske Lovbestemmelser, for her tager den nye islandske Stat Bestemmelse om Varetagelsen af Landets udenrigske Anliggender, hvortil man maa antage at der krævedes en Lov. Herom kan der dog strides, ligesom om flere andre af Forbundslovens Bestemmelser. Dette Spørgsmaal har dog kun ringe Betydning, idet alle Bestemmelserne jo er en Helhed, som ingen af Parterne kan rokke ved uden den anden Parts Samtykke, eller i Overensstemmelse med § 18, hvorfra dog maa undtages §§ 8 og 10. Begyndelsen af 1. Stk. i § 6 er t. Eks. islandsk Lov, idet der her gives Bestemmelse om danske Statsborgeres Stilling i Island, men Udtrykkene »og omvendt« i Lovens danske Tekst og »og gagnkvæmt« i den islandske Tekst er det i nævnte Paragraf, som har Lovskraft i Danmark, for kun disse Ord indeholder Bestemmelser om, hvorledes danske Myndigheder skal behandle islandske Statsborgere i Danmark, men selvfølgelig maa de citerede Udtryk fortolkes med fuldt Hensyn til de Bestemmelser i Paragrafen, som gælder Island.

3. Uagtet Forbundsloven er en *Lov*, saa er den dog først og fremmest en *Traktat*. Heri sker der ingen Ændring, selv om forskellige eller de fleste af Traktatens Bestemmelser maa optages i islandske eller danske Speciallove, eller Traktatbestemmelserne som saadanne gælder som Særlov i hvert af Landene. Man maa da ogsaa stadigt erindre, at Forbundslovens folkeretlige Side som Overenskomst er stærkere end dens statsretlige, som Berlin rigtigt bemærker¹⁾. Dette viser sig blandt andet i, at hvert af de to Lande kan, statsretligt set, forandre Loven som saadan, men en saadan

¹⁾ Fbl., Side 19—20. Derimod synes det af Berlin, Side 20 i det cit. Skrift, anførte Eksempel at være uheldig valgt, for deri ligger det nærmest, at sammenholde Forbundslovens Gyldighed som Lov med en *anden* Overenskomst end den, som ligger i selve Loven, en Overenskomst om Udlevering af Forbrydere i det ene Land til det andet.

Forandring vilde være et *Traktatbrud*, som den anden Part ikke var forpligtet til at finde sig i. Loven maa da ogsaa først og fremmest fortolkes som en Traktat. Det kan ske, at Forbundslovens *traktatmæssige* Bestemmelser strider imod dens Bestemmelser som *Lov* i det ene Land. Bestemmelsernes Karakter af Lov maa i saa Fald vige. En islandsk Statsborger har t. Eks. Krav paa at kunne opholde sig i Danmark, i Henhold til Forbundslovens § 6, 1. Stk. Danske Myndigheder kan i Almindelighed ikke udvise ham. Men hvis Island ved Lov indførte tvungen Militærtjeneste, jfr. Forfatningslovens § 71, havde det Krav paa, at de eventuelt i Danmark bosiddende islandske Statsborgere vendte hjem for at efterkomme denne deres undersaatlige Pligt. Island vilde da forlange vedkommende Statsborger hjem og gav samtidig Afkald paa sin traktatmæssige Ret til, at Danmark beholder vedkommende i Landet. Vedkommende Persons Ret var nok lovhjemlet, men dette er ikke nogen selvstændig Ret, men derimod afledet af Islands traktatmæssige Retskrav. Det traktatmæssige Retskravs Indskrænkning eller Bortfald, derunder Afkald derpaa, har tilsvarende Virkning paa det lovsbundne Retskrav.

II. Afsnit.

Forbundet imellem Island og Danmark. Dets Natur.

§ 3.

Islands Suverænitæt.

I. Fremmedordet »*Suverænitæt*« har man oversat til Islandsk ved »fullveldi«, og »suveræn« følgelig ved »fullvalda«. I Lovens danske Tekst benyttes Ordet »suveræn«, og »fullvalda« i den islandske, se Forbundslovens §§ 1 og 19. Man har fra islandsk Side hævdet, at Island i Tiden før 1. Decbr. 1918 retsligt var en suveræn Stat, men hverken Danmark eller andre Stater havde formelt eller i Realiteten anerkendt dette. Først ved Forbundsloven opnaaede man en saadan Anerkendelse fra Danmarks Side. Forbundslovens § 1 begynder med, at Danmark og Island er frie og suveræne Stater. Heri ligger en saa utvivlsomt udtalt Anerkendelse af Landets Suverænitæt, at der ikke kan opstaa Uenighed derom. Paa den anden Side har det kun ringe Betydning, om man siger, at Danmark har anerkendt Islands Suverænitæt *forinden* eller *samtidig* med Lovens Vedtagelse. Rigtigst synes det at være, at regne Suverænitætsanerkendelsen først fra det Øjeblik Kongen stadfæstede Loven. Indtil dette Øjeblik er det, retsligt set, uafgjort, om Anerkendelse opnaas eller ikke, for, hvis de lovgivende Ting eller de islandske

Vælgere havde forkastet Lovforslaget, eller Kongen nægtet at stadfæste det, saa er det sikkert, at man ikke den Gang havde faaet Anerkendelsen. Suverænitetets-anerkendelsen er nok en Forudsætning for Overenskomsten, men denne Forudsætning bliver ikke til Virkelighed, førend selve Overenskomsten er sikret. Man kan næppe sige, at Udtrykkene i Forbundslovens § 1 er vildledende eller unaturlige. Vel var det unødvendigt at fremhæve, at *Danmark* er en suveræn Stat, dette vidste man forinden, men man gjorde det for overalt i Overenskomsten at fremhæve de to Staters indbyrdes ligeberettigede politiske Magtstilling, og for, som ellers overalt i Loven, i Et og Alt at stille dem lige. Den Forskel, som hidtil havde været paa Landenes Stilling, maatte imidlertid i en enkelt Retning træde frem: Danmarks Suverænitet og Anerkendelsen heraf var det nødvendigt at notificere andre Stater. Derimod var det nødvendigt at give andre Stater Meddelelse om, at Danmark havde anerkendt Islands Suverænitet. Forbundslovens § 19 bestemmer derfor, at Danmark skal meddele andre Stater, at det i Overensstemmelse med Indholdet af denne Forbundslov har anerkendt Island som suveræn Stat. Ordene »i Overensstemmelse med Indholdet af denne Forbundslov« indeholder imidlertid ingen Indskrænkning, for intet Steds i Forbundsloven findes der Bestemmelser, som paa nogen som helst Maade kan antages at indskrænke Landets Suverænitet. I de citerede Udtryk ligger kun, at selve Forbundsloven indeholder Suverænitetetsanerkendelsen. Saaledes som Forbindelsen imellem Island og Danmark nu er ordnet, gør den ingen Indskrænkning, hverken i det ene eller det andet Lands Suverænitet, hvorledes man saa end maatte fortolke dette Begreb. Begge de to Lande er retsligt ligestillede, og der findes ingen Overstat. Landene kaldes enten *Stat*, §§ 1—3, 5, 9, 1. Stk., §§ 12 og 16, 2. og 3. Stk., eller *Land*, §§ 4 og 6,

2. og 5. Stk., § 7, 4. Stk., § 9, 2. Stk., §§ 11, 15 og 16, 3. Stk., og §§ 17 og 18¹⁾).

Men Islands Suverænitet fremgaar af mange andre Steder i Forbundsloven end af de direkte Udtryk i dens 1. og 19. §. Det fremgaar meget tydeligt af andre Paragrafer i Loven, hvoraf mange vilde være ganske meningsløse, hvis ikke begge Landene var suveræne Stater. Hvert af dem har sine Statsborgere, jfr. § 6, sine egne udenrigske Anliggender, derunder Retten til at afslutte Traktater, selv om den ene af Staterne har faaet overdraget i et vist Omfang at varetage dem for den anden, Forbundslovens §§ 7, 12 og 15, samt sine egne Militærsager, jfr. Forbundslovens § 19. Bestemmelserne om Mellemrigsnævnet, § 16, Voldgiftsnævnet, § 17, og Opsigelsen af Overenskomsten, § 18, er i denne Henseende ganske afgørende, idet de er uforenelige med, at det ene af Landene eller begge ikke skulde være i Besiddelse af fuld Suverænitet. Begge Staters Raadighed over deres Anliggender er i enhver Retning den samme²⁾.

II. Landets Suverænitet har selvfølgelig ikke alene en terminologisk, men tillige en reel Betydning. Saa længe det ikke var i Besiddelse af Suverænitet, kunde det ikke forpligte sig ved Traktater. Det var Danmark, som gjorde det. Og fremmede Staters Regeringer henvendte sig da ikke til Island, selv om Sagen angik Landets Interesser, men til Danmark, til den danske Regering, som eo ipso praktisk taget ogsaa var Islands Regering i

¹⁾ Alle er vistnok enige om, at Suverænitetetsanerkendelsen er ganske utvivlsom. Jfr. Forhandlingsudvalgets Bemærkninger («Sambandslögin», Side 15), Betænkningerne fra Suverænitetsudvalgenes Majoritet i 1918 (samme St., Side 24); Berlin, Fbl., Side 4—5; Statsvetenskapl. Tidskr. l. c., Side 83; Lundborg l. c., Side 33—35.

²⁾ Jfr. især Suverænitetsudvalgenes Majoritetsbetænkning i 1918 («Sambandslögin», Side 24—25).

alle udenrigske Anliggender. Men nu kan Island ikke blive forpligtet overfor fremmede Stater uden enten ved sin egen Optræden, Retsbrud eller Løfte, eller dens, in casu Danmarks Udenrigsstyre, som har Bemyndigelse til at varetage de islandske Udenrigsanliggender. Forbindelsen imellem Island og andre Stater, derunder Danmark, kan derfor nu kun være af folkeretlig Karakter. Inden 1. Decbr. 1918 ansaa man det for umuligt for Island at optage et udenlandsk Statslaan. Landets Optagelse af Laan maatte sidestilles med Laan optagne af en Landkommune eller Købstad. Men nu kan Landet optage et udenlandsk Statslaan og gjorde det i Sommeren 1921. Nu kan Landet da ogsaa paatage sig økonomiske Forpligtelser i det internationale Samkvem. Inden 1. Decbr. 1918 havde Island juridisk set ingen Statsborgere og manglede anerkendt Hjemmel til at tage Bestemmelser desangaaende. Men efter 1. Decbr. 1918 har Island den samme Bestemmelsesret herom som andre Stater og har udstedt en Lov om Statsborgerretten, se Lov Nr. 21 af 6. Oktbr. 1919. De Love, som Danmarks Lovgivningsmagt havde givet vedrørende de »fælles Anliggender«, gælder ikke længer i Island end man her vil, jfr. t. Eks. Lovgivningen om Statsborgerretten. Paa den anden Side kan Landet have paataget sig eller paatage sig Forpligtelse til ikke at ændre disse eller andre Love. Saaledes kan Island ikke nu ensidigt ændre Tronfølgebestemmelserne, eller andre i Forbundslovens 2. og 3. § omhandlede Bestemmelser. At man ogsaa har optaget disse Bestemmelser i Forfatningsloven af 18. Maj 1920, §§ 3 og 4, gør ingen Forandring heri. Selv om man kan sige, at Island statsretlig set kan ændre disse Bestemmelser, saa kan det, paa Grund af sin folkeretsligt paatagne Forpligtelse til indtil videre, jfr. Forbundslovens § 18, at lade dem staa uændrede, ikke gøre det.

III. En Stats Anerkendelse af en anden Stats Suverænitet indeholdes i Regelen enten i en ensidig

Erklæring eller i Praxis. Men den kan være knyttet til Betingelser, eller, rettere sagt, forinden Erklæringen eller samtidig med den kan der være blevet afgivet Løfter om et eller andet fra den Stats Side, som opnaar Anerkendelsen. Saaledes var det ogsaa i dette Tilfælde. Betingelse for Suverænitetetsanerkendelsen var, at Forbundsloven traadte i Kraft, og at Striden om Forbindelsen imellem Island og Danmark dermed blev bilagt. For saa vidt kan man sige, at Anerkendelsen er en Bestanddel eller et Moment i en gensidig Overenskomst. Men selv om man oprindeligt har stillet denne Betingelse, saa kan Anerkendelsen dog ikke tages tilbage, ligesom den ej heller taber sin Gyldighed, hvis der paa ny skulde opstaa Strid om Forbindelsen imellem de to Lande, eller Uenighed om et eller andet i deres indbyrdes Forhold. Suverænitetetsanerkendelsen er givet en Gang for alle, og Suveræniteten bestaar, selv om Forbundsloven maatte bortfalde. Som naturligt er, forudsætter Forbundsloven Muligheden af, at man bliver uenig om Forstaaelsen af Loven, jfr. Forbundslovens § 17, samt af, at Forbunds-Overenskomsten bortfalder, eller bliver ændret ved fornyet *Overenskomst* imellem de to Lande, jfr. Forbundslovens § 18. Herved gaar man igen ud fra, at begge Staterne bevarer deres Suverænitet. Man har rejst stærke Skranker imod ubesindig Ophævelse af Overenskomsten, for det meste paa Foranledning af de danske Delegerede. De har saaledes haft den rigtige Opfattelse af, at det gjorde ingen Forandring i Suverænitetetsanerkendelsen, ligesom Islands Suverænitet forblev uberørt, selv om Overenskomsten blev ophævet i Overensstemmelse med Forbundslovens § 18. Hvis de havde ment, at Forbindelsen imellem de to Lande i saa Fald igen blev den samme som inden 1. Decbr. 1918, med andre Ord: at Island i saa Fald blev den samme Del af Danmark, som man inden 1. Decbr. 1918 havde regnet det for at være, saa havde der ikke været nogen Grund for dem til at

give saa strenge Regler for Ophævelse af Overenskomsten som i Forbundslovens § 18. Det er vistnok ogsaa almindeligt anerkendt, at Landets Suverænitæt staar uberørt af eventuel Ophævelse af Overenskomsten, medens Følgen heraf imidlertid enten maatte blive en ren Personalunion, eller Forbundets fuldstændige Opøsning¹).

§ 4.

Forbundets Natur.

I. Som allerede bemærket er begge de to Stater, Island og Danmark, suveræne. Intet af de to Lande staar indenfor Forbundet højere end det andet. Der er ingen Overstat eller Fællesmagt, som raader over begge Lande, som t. Eks. tidligere i det tyske Forbund og endnu i Schweiz og forskellige andre Forbundsstater, hvor der findes en over alle Forbundsstaterne stillet Forbundsregering. Forbindelsen imellem Island og Danmark er derfor utvivlsomt *en folkeretlig Forbindelse*, ikke *statsretlig*, og de islandske Delegerede i 1918 stillede da ogsaa som ufravigeligt Krav, at Forbindelsen blev en Folkeretsforbindelse²). Fra dansk Side har man vistnok anerkendt dette helt og ubetinget³). Landene er derfor ikke en *Forbundsstat* (Bundesstaat), saaledes som man folkeretligt forstaar dette Begreb, og ej heller et *Statsforbund* (Staatenbund), i Begrebets almindelige Betydning. Lundborg⁴) regner Forbindelsen til de saakaldte »*Staatenallianzen*», hvilket dog ikke ses at være rigtigt, idet Forbindelsen i saa-

¹) Jfr. Berlin, Fbl., Side 110—112; Zahle Folket. Forh. 1918, Spalte 1515.

²) Aktstykker, Side 24, 28.

³) Berlin, Forbl., Side 6, jfr. 31—38; ForfR. 1922, Side 50.

⁴) Gegenw. Staatenverb., Side 27 og 30.

danne Tilfælde synes at være endnu løsere end imellem Island og Danmark. Lundborg¹⁾ henfører dog Forbindelsen til Personalunionerne. Det rigtige er at henregne Forbindelsen imellem Island og Danmark til »Unionerne«, som har det tilfælles, at Statsoverhovedet er det samme i begge Stater (eller alle), og at de eventuelt er fælles om visse andre Anliggender.

Med Hensyn til Unionerne sonderer man imellem *Personalunion* og *Realunion*. Til Personalunionerne henregnes kun den Forbindelse, hvor *alene Kongen* (*Statens Overhoved*) er fælles, og intet andet. Enkelte opstiller den yderligere Begrænsning, at Kongeforbindelsen skal være ganske *tilfældig*, t. Eks. fordi to Staters Arvefølgelov giver den samme Person Ret til Kronen i begge Lande, uden at der foreligger nogen Overenskomst om Forbindelsen. Andre henfører Forholdet til Kongeforbindelse, hvis kun Kongen og ellers intet er fælles, selv om Kongefællesskabet er sikret ved Overenskomst. Realunion derimod er Fællesskab om Kongen og flere andre Anliggender, eller, hvis Kongeforbindelsen er blevet til ved en Overenskomst, om Kongen *alene*, efter den først-
 anførte Forstaaelse af Kongeforbindelsen²⁾. Herefter har man Valget imellem følgende to Foreninger af Stater: Personalunion (Kongefællesskab) og Realunion. Først maa man undersøge, om flere Anliggender end Kongen er fælles, begge Staters. I saa Fald er Forbindelsen en Realunion. Dermed er ikke sagt, at den er meget solid, ligesom Forholdet ikke er det

¹⁾ Anf. Skrift, Side 27, 30, 62. Lundborg henfører imidlertid under »Staatenallianzen« baade det saakaldte Folkeforbund og det nordiske Samarbejde. Men ingen af Delene er i højere Grad en Forbindelse af Stater end t. Eks. internationale Domstole, f. Eks. i Ægypten, internationale Kommissioner o. s. v. og i et og alt ganske forskellige fra Forbindelsen imellem Island og Danmark.

²⁾ Jfr. Jellinek, Staatenverbindungen, Side 82 o. s. v., 197 o. s. v.; Gjelsvik, Lærebok i Folkeret 1915, Side 132 o. s. v.

samme i alle den Slags Forbindelser. Men hvis kun Kongen viser sig at være fælles, maa man undersøge, om Kongeforbindelsen er blevet til ved en Overenskomst, eller den er en ren Tilfældighed. Det maatte saa følge af Undersøgelsesresultatet, om Forbindelsen er en Personalunion eller Realunion, for saa vidt man lægger Vægten paa, om Kongeforbindelsen er sikret ved Overenskomst eller ej.

II. De Sager, som man, foruden Kongen, vilde være mest tilbøjelig til at anse for fælles, er følgende:

1. *Kongehuset*. Det er fælles for begge Lande, for saa vidt som Islands Konge og Danmarks Konge maa have de samme Slægtninge, da den samme Mand er Konge i begge de to Lande. Den islandske Lovgivning, efter Forbundsloven, forudsætter da ogsaa dette Kongehus, jfr. Forfatningslovens §§ 7 og 12, om Tronfølgeren, og § 4 i Lov Nr. 74 af 27. Juni 1921, om Kongehusets Skattepligt. Men heraf følger ikke, at Kongehuset er et *Fællesanliggende* imellem Island og Danmark. Hvis dette var Tilfældet, kunde der slet ikke tænkes nogen Personalunion, for de Lande, som staar under den samme Konge, maatte jo altid have den samme Kongeslægt. Med den Undtagelse, at de samme Mænd ifølge Forbundslovens § 2 fødes som arveberettigede til det islandske Kongedømme som til den danske Krone, og at de samme Prinser er berettigede til at føre Regeringen i begge Lande, kan man ikke sige, at Kongehuset er et *Fællesanliggende*¹⁾. Hvert af Landene har da ogsaa Bestemmelsesretten med Hensyn til Ydelser til Kongehuset, jfr. Forbundslovens § 5 og Forfatningslovens § 8, og hvert af Landene kan tage Bestemmelse om, hvem man vil henregne til Konge-

¹⁾ Hvis Kongen er islandsk Statsborger, saa er Dronningen det ogsaa samt Enkedronningen, og Kongens Børn ifølge Statsborgerretsloven. Men dette kan alligevel ikke kaldes et *Fællesanliggende*.

huset, ligesom ogsaa om hvilket Værn det skal nyde fremfor andre.

2. *Statsborgerretten*. Fra dansk Side har man hørt, at Statsborgerretten skulde være et *Fællesanliggende*¹⁾. Men dette er saa meget mere mærkeligt, som det mange Steder i selve Forbundsloven indirekte siges, at hvert af Landene, hvad de nødvendigvis maatte have, har sine Statsborgere, jfr. Forbundslovens §§ 6, 15 og 16, og i Forhandlingsudvalgets Bemærkninger til § 6 sondres der klart imellem islandsk og dansk Statsborgerret. Denne Anskuelse er dog nu vistnok forladt, idet dens Urigtighed saa afgjort er paavist i Praksis, se islandsk Lov om Statsborgerret Nr. 21, 6. Oktbr. 1919. Forbundslovforslagets Modstandere i Danmark var da ogsaa straks af den bestemte Opfattelse, at hvert af Landene havde sine Statsborgere²⁾.

3. *De udenrigske Anliggender* er heller ikke fælles. Danmarks Optræden i en eller anden Sag binder ikke eo ipso Island. Traktater, som Danmark afslutter efter 1. Decbr. 1918, er Island uvedkommende, Forbundslovens § 7, 4. Stk. Danmark varetager kun paa Islands Vegne dettes Udenrigsanliggender og optræder i denne Henseende paa lignende Maade for Island som ved Inspektionen af Søterritoriet. En hvilken som helst anden Stat, som Island ikke var i Forbindelse med, kunde forpligte sig til at lade sine Tjenestemænd varetage Landets Udenrigsanliggender, ligesom det ikke er saa sjældent, at en Stat varetager en anden Stats udenrigske Anliggender. Den Stat, som varetager en anden Stats Anliggender, er dennes Befuldmægtigede. Men Fuldmagtigens og Fuldmagtsgiverens Sager bliver ikke *Fællesanliggender*, selv om de maatte være af samme Beskaffenhed. Fra Forbundslovens § 7 kan

¹⁾ Funder, Ufr. B. 1918, Side 212, 213; Zahle, Folket. Forh. 1918, Spalte 1517; Borgbjerg, s. St. Spalte 1595.

²⁾ Johan Knudsen, Folket. Forh. 1918, Spalte 1607—1608; Axel Møller s. St., Sp. 1615; Berlin, Fbl. S. 70—71.

man da paa ingen Maade drage den Slutning, at Udenrigssagerne er fælles, tværtimod, at de ikke er det, jfr. Ordene »Danmark varetager paa Islands Vegne dettes Udenrigsanliggender«¹⁾.

4. *Militærvæsenet* er der vistnok ingen, som har anset for fælles, og i Forbundslovens § 19 siges det ogsaa indirekte, men klart, at det ikke er det.

5. Højesteret var ifølge Forbundslovens § 10 den samme i begge Stater fra 1. Decbr. 1918 til 1. Jan. 1920, se Lov Nr. 22 af 6. Oktbr. 1919, § 57. Selv om man herudfra havde kunnet hævde, at Forbundet var en Realunion, saa kan man nu, efter at dette Forhold er ændret, intet bygge derpaa.

6. *Inspektionen af Søterritoriet*, i Henhold til Forbundslovens § 8, er ikke mere end Udenrigssagerne et Fællesanliggende. Den Sag er helt og holdent Islands, men Danmark har her paataget sig at udføre et Arbejde for Island, som tankerigtigt kunde være blevet overdraget en hvilken som helst anden Stat.

7. *Møntvæsenet* er, i Henhold til Forbundslovens § 9, 1. Stk., fælles for begge Lande, saalænge den skandinaviske Møntunion bestaar. Penge, som Danmark lader præge, er lovligt Betalingsmiddel i Island, ganske paa samme Maade som i Norge og Sverige. Men derfor bliver Pengeudmøntningen ikke et Fællesanliggende. Danmark er ikke forpligtet til at udmønte noget som helst, ligesom Island kan udmønte Penge til sig selv, jfr. § 9, 2. Stk. Man har heller ikke villet hævde, at Møntvæsenet er et Fællesanliggende²⁾.

8. Saa er der det i Forbundslovens § 16 omhandlede Nævn (*Det Dansk-Islandske Nævn*). Man har

¹⁾ Det er da ogsaa meget vildledende at tale om »fælles Udenrigsstyree«, som Borgbjerg udtrykker sig l. c. Berlin (»København« 20. Juli 1918, Fbl., Side 48 og Statsvetenskapl. Tidskr. N. F. 1920, Side 88) indrømmer klart, at Landene ikke har fælles Udenrigsanliggender.

²⁾ Berlin, Fbl. Side 35.

sagt, at dette Nævn var en fælles Institution for begge Staterne (af »unionel Karakter«), selv om man indrømmer, at det er for løst et Grundlag, for herpaa at bygge Realunionen¹⁾. Det maa indrømmes, at dette Nævn er en fælles Institution, men Nævnet har ingen Magt, og dets Hverv er kun raadgivende, og det er derfor retsligt uden Betydning med Hensyn til Behandlingen af de to Staters Sager. En saadan Institution kan ikke have nogen Betydning i heromhandlede Henseende.

III. Herefter kan man ikke paapege nogen fælles Institution eller noget fælles Anliggende undtagen Kongen alene. Hvis Kongeforbindelsen kun er tilfældig og i ingen Henseende bundet ved Overenskomst, er Forbundet utvivlsomt en ren Personalunion. Man vil ingen Steder kunne finde noget om, at Island inden 1. Decbr. 1918 har indgaaet nogen Overenskomst med Danmark om fælles Konge. Forbundsloven indeholder heller ikke direkte nogen Overenskomst om Kongen, som man gik ud fra skulde holdes ude fra Overenskomsten (jfr. § 2 V., 1. b.). Men saaledes som anført paa det citerede Sted, er der Overenskomst om fælles Arveret til Kronen og Udøvelse af Kongemagten under Kongens Forfald, se Forbundslovens 2. og 3. §, hvorved Kongefællesskabet er *traktatmæssigt* sikret saa længe Forbundsloven er uforandret, jfr. Lovens § 18.

Heraf ses, at det afhænger af hvilken af de nævnte Opfattelser af Begrebet Personalunion man vælger, om man skal betegne det Dansk-Islandske Forbund som en Personalunion eller Realunion. Den Opfattelse, som lader det gøre Udslaget, om Forbindelsen er sikret ved Overenskomst, synes at være den rigtigste og herefter skulde man henføre den Dansk-Islandske Forbindelse til *Realunionerne*. Men hvis Overenskomstbestemmelserne i Forbundslovens §§ 2 og 3 bortfalder,

¹⁾ Berlin, samme Skrift, Side 35 og 37.

og Kongefællesskabet alligevel fortsættes, uden at det bliver sikret ved fornyet Overenskomst, saa vilde Forbindelsen uimodsigeligt blive en Personalunion¹⁾. Denne Realunion hviler paa et saa lost Grundlag som vel muligt, og er sikkert den løseste Realunion som nogen Sinde har eksisteret. Foruden Kongen er det i Regelen de udenrigske Anliggender og Militærvæsenet, som har været Forbindelsesleddene i saadanne Unioner, men her er Kongen, retsligt set, det eneste Forbindelsesled.

Hovedsagen er, at man gør sig klart, hvorledes Forbindelsen er ordnet, derimod har det mindre at sige, hvilket Navn man giver den. Fra Navnet kan man ikke slutte sig til noget med Hensyn til, hvorledes Forholdet er ordnet, men Navnet følger derimod af Ordningen. Man har derfor her givet en Oversigt over de Anliggender, der eventuelt maatte siges at være fælles for det Dansk-Islandske Forbund.

¹⁾ Følgende anser Forbindelsen for at være en Realunion: Lárus H. Bjarnason (Eimr. 1918, Side 24) og synes at bygge det paa, at Staterne har flere Anliggender fælles end Kongen. Berlin, Fbl., Side 32, 37—38. Zahle, Folket. Forh. 1918, Spalte 1515. Funder, Side 211. Baade Zahle og Funder synes at bygge paa, at flere Anliggender er fælles end Kongen, men Berlin støtter det paa, at der foreligger en direkte Overenskomst om Kongefællesskabet. Personalunionen hævdes af Suverænitetetsudvalgenes Majoritet i 1918 («Sambandslögin», Side 26—27), Lundborg, Side 30, 62. Man synes ikke at have været opmærksom paa, at Bestemmelserne i Forbl. § 2 traktatmæssigt sikrer Kongefællesskabet saa længe Overenskomsten bestaar.

III. Afsnit.

Forbundsordningen.

§ 5.

Almindelige Bemærkninger.

I §§ 2—4 foran har man givet en delvis Fremstilling af Forbundsloven, belyst dens Natur og nærmere udviklet Forbundets Karakter, teoretisk set. I dette Afsnit (III.) vil man forsøge at behandle de Sager, som man ved Forbundsloven har indgaaet Overenskomst om, i en eller anden Retning, og som har Betydning for den folkeretlige Forbindelse imellem de to Lande. Man maa lægge nøje Mærke til, *at alle de Sager, som ikke nævnes i Forbundsloven, er hver af de to Staters Særanliggender*, og saaledes den anden Stat lige saa uvedkommende som en Stats Særanliggender i Almindelighed er en anden Stat uvedkommende. Dette følger allerede af Forbundslovens § 1. Det var unødvendigt og vel endogsaa upassende at udtale, at hver af de to suveræne Stater havde Raadigheden over sine egne Anliggender. Derimod maatte det udtrykkeligt siges, hvis der skulde gøres Indskrænkninger heri, eller der iøvrigt skulde paalægges noget af de to Lande Forpligtelser. Uagtet Flagsagen gav Stødet til, at man i 1918 genoptog Forbunds-sagen som Helhed, saa nævnes det islandske Flag ikke i Forbundsloven, bortset fra, at det siges i § 19, at Island ikke har noget *Orlogsflag*. Det havde været ganske urigtigt, hvis Forbundsloven særligt havde fremhævet,

at Island havde sit Søfarts- eller Handelsflag, for saa havde man været nødt til paa samme Maade at nævne en Masse andre Sager. Det samme gælder Udenrigssagerne og Statsborgerretten. Med Ligeretsbestemmelserne i Forbundslovens § 6 siges det indirekte, at hvert af de to Lande, Island og Danmark, har sine Statsborgere, og i §§ 15 og 16 forudsættes det samme. Forbundslovens § 7 bygger paa, at hver af Staterne har sine Udenrigssager, men paa Grund af den til Danmark givne Bemyndigelse maatte de nævnes. Militærvæsenet berøres let i Forbundslovens § 19, idet det skal notificeres fremmede Magter, at Landet er neutralt og intet Orlogsflag har, samt yderligere i § 6, 2. Stk., hvor der gives Udtryk for den Mulighed, at Island eventuelt vil indføre Værnepligt ved Lov. Denne Værnepligt tænkes selvfølgelig kun til Landets eget Forsvar, jfr. Forfatningslovens § 71. Forfatningslovens Statsraadsbestemmelse var et af Stridspunkterne, men heller ikke vilde det have været heldigt i Forbundsloven at udtale noget om, hvor eller hvorledes Islands Sager skulde forebringes Landets Konge, idet dette var Forbundslandet ganske uvedkommende. Kgl. Resol. Nr. 13 af 19. Juni 1915 blev da ogsaa straks ophævet ved islandsk kgl. Resol. Nr. 40 af 30. Novbr. 1918, samtidig med at Forbundsloven blev stadfæstet. Bestemmelserne om det islandske Statsraad findes nu i Forfatningslovens § 12. Forbundsloven indeholder naturligvis heller intet om Sager som t. Eks. Landets Vaaben, Titler, Rang og Ordner. En Del af disse Sager er ordnet ved kgl. Resol. Nr. 2, 12. Febr. 1919 (Vaabenet), og kgl. Resol. Nr. 79, 3. Juli 1921 (Orden).

I Henhold hertil vil i dette (III.) Afsnit kun de Sager blive omhandlede, som retsligt set har Betydning for Forbindelsen imellem Island og Danmark. Her møder én da for det første Kongen og Kongehuset, derefter Danmarks Varetagelse af Islands Anliggender, Ligeretsbestemmelserne, Ordningen af de to Landes finansielle Mellemværende i det Øjeblik Forbundsloven traadte i

Kraft, og endelig de Bestemmelser, som sigter til at betrygge Forbindelsen (det raadgivende Nævn og Voldgiftsnævnet).

§ 6.

Kongen og Kongehuset.

A. I. Man har allerede undersøgt, hvorvidt Kongefællesskabet er en Bestanddel af Forbunds-Overenskomsten (se § 2, V. 1. b.). Resultatet heraf var, at Kongefællesskabet ikke direkte er indbefattet i Traktatbestemmelserne, man forudsætter dets Bestaaen fremtidigt som hidtil, men paa den anden Side er der i Forbundslovens § 2 indsat en Bestemmelse, som sikrer Kongefællesskabet saalænge Overenskomsten staar ved Magt, og der er saaledes en Overenskomst om Kongefællesskabet saalænge. Heraf kan følgende Regler udledes:

a. Hvis Overenskomsten bortfalder, forinden det i Forbundslovens § 18 omhandlede Tidspunkt, t. Eks. paa Grund af Traktatbrud, saa er Kongefællesskabet ikke længer traktatsikret. Det kan imidlertid vedblivende bestaa, hvis begge de to Stater tillader Kongen fortsat at være Regent i det andet Land. Hvis Overenskomsten bortfalder i Henhold til Forbundslovens § 18, gaar det ganske paa samme Maade¹⁾.

b. Af foranstaaende følger, at det er urigtigt, naar man har paastaet²⁾, at hvert af Landene, hvis Kongefællesskabet som saadant ikke var indbefattet i Overenskomsten, inden Udløbet af den i Forbundslovens § 18 omhandlede Frist kunde afskaffe Kongedømmet, uden at

¹⁾ Selv om begge Stater har givet sit Samtykke til, at Kongen regerer i begge Lande saa længe Forbunds-Overenskomsten staar ved Magt, saa maa dette Samtykke, paa Grund af de ganske forandrede Omstændigheder, være uforpligtende, naar Overenskomsten er bortfaldet. Det Grundlag, som Samtykket uimodsigeligt hvilede paa, var da bortfaldet.

²⁾ Berlin, Fbl., Side 27.

gøre sig skyldigt i Traktatbrud. Saalænge Overenskomsten gælder, er Tronfølgeoven den samme i Island som i Danmark, og den Lov kan intet af de to Lande ændre uden det andet Lands Samtykke. Om Kongemagtens Udøvelse i Tilfælde af Kongens Sygdom o. s. v., gælder de samme Regler i begge Lande, samt om Kongens Religion og Myndighed, Forbundslovens § 2 og 3. Siden den ene Stat ikke ensidigt kan ændre disse Regler, saa maa det være ikke mindre utilladeligt at foretage sig det mere omfattende: at ophæve disse Regler helt og holdent og afskaffe Kongedømmet.

II. Hvis Kongen frasiger sig Tronen, vilde dette sjældent føre til Overenskomstens Ophævelse, for Kongemagten vilde i saa Fald i Reglen blive overtaget af den nærmest arveberettigede. Hvis Kongedømmet blev afskaffet i det ene Land, eller i begge, eller hvis det arveberettigede Kongehus uddøde, kunde det medføre Overenskomstens Bortfald. Men herom henvises til IV. Afsnit.

III. For at betrygge Kongefællesskabet saalænge Overenskomsten staar ved Magt, bestemmer Forbundslovens § 2, at Tronfølgen skal være den i Tronfølgeoven af 31. Juli 1853 Art. I. og II. fastsatte, og at Tronfølgen ikke kan ændres uden begge Staters Samtykke. Udviklingen om Tronfølgen hører hjemme i Statsforfatningsretten. Her skal kun bemærkes, at disse Bestemmelser i Forbundsloven er en *Overenskomst*, som intet af Landene uden det andet Lands Samtykke vilde have haft Hjemmel til at ændre, selv om Forbundsloven ikke havde udtalt sig herom. Desuden er de anførte Bestemmelser om Tronfølgen optaget i § 1 i Danmarks Grundlov af 5. Juni 1915. Bestemmelsen om, at Tronfølgen er den i Tronfølgeoven af 31. Juli 1853, Art. I. og II., fastsatte, fandtes vel før i den danske Grundlov, men Indskrænkningen med Hensyn til Tronfølgens Ændring var der naturligvis ikke. Her til udkrævedes en ny Grundlovsbestemmelse, som blev givet den 10. Septbr. 1920. I

Island blev Bestemmelserne i Forbundslovens § 2 optaget i § 3 i Forfatningslov Nr. 9 af 18. Maj 1920. Indtil Forfatningsloven traadte i Kraft, havde disse Bestemmelser, statsretsligt set, kun den samme Gyldighed som almindelige Love, men nu værnes de af Bestemmelserne i Forfatningslovens § 76, 1. Stk. Men da disse Bestemmelser tillige og først og fremmest er en Bestanddel af den imellem Staterne indgaaede Overenskomst, følger heraf, at de falder bort af sig selv, hvis Overenskomsten ophæves, og da saa meget desto snarere, hvis Kongefællesskabet blev afskaffet.

Ingen har forudsat Muligheden af, at det til Tronen arveberettigede Kongehus døde ud i Løbet af de følgende 25 Aar fra 1. Decbr. 1918. Derfor blev der ikke fastsat nogen Regler om Kongevalg, svarende til § 8 i Danmarks Grundlov, og af samme Grund er intet optaget herom i den islandske Forfatningslov.

IV. Maaske havde det ikke været tilstrækkeligt at fastsætte en fælles Tronfølgelov, hvis man ikke samtidigt havde sørget for, at Tronfølgeren var undergivet de samme Betingelser i begge Lande for at kunde *overtage Kongemagten*. Betingelserne herfor var i Danmark inden 1. Decbr. 1918, foruden Arvebetingelserne, følgende:

1. *At* Tronfølgeren bekendte sig til den evangelisk-lutherske Kirke, og
2. *At* han ikke var Regent i en anden Stat¹⁾.

I Forbundslovens § 3 fastsættes, at de for Danmark nugældende (d. v. s. 1. Decbr. 1918) Bestemmelser med Hensyn til Kongens *Religion* ogsaa skal være gældende i Island. Og i Forbundslovens § 4 siges, at Kongen ikke uden Danmarks Rigsdags og Islands Altings Samtykke kan være Regent i andre Lande. Bestemmelsen i Forbundslovens § 3 er optaget i Forfatningslovens § 4, og Forbundslovens § 4 i Forfatningslovens § 5. Disse Be-

¹⁾ Berlin, Dansk Statsff.R. 1922, Side 229—230.

stemmelser er indbefattede i Overenskomsten, og Island kan derfor ikke paa lovlig Maade ensidigt gøre nogen Forandring heri, selv om det ikke som med Hensyn til Tronfølgen i Forbundslovens § 2 er direkte forbudt. Paa Danmark synes der utvivlsomt at hvile den samme traktatmæssige Forpligtelse til ikke at forandre disse Bestemmelser, selv om de ikke har medført nogen Ændring i den danske Lovgivning, da de begge allerede fandtes i Danmarks Grundlov¹⁾. Hvis dette ikke forholdt sig saaledes, kunde Danmark i 25 Aars Tidsrummet foranledige Overenskomstens Bortfald, ved t. Eks. ensidigt at bestemme, at Kongen kunde være konfessionsløs eller romersk-katolsk, eller ved at give ham Tilladelse til at være Regent i en tredie Stat. Island kunde selvfølgelig nægte at staa under en saadan Konge, men heraf vilde, hvis man ikke gav efter fra den anden Side, følge, at Kongen mistede Tronen i Island, hvilket igen vilde føre til Adskillelse.

Bestemmelserne i Forbundslovens § 4 kan imidlertid volde en Del Vanskeligheder. Det er naturligvis i denne Forbindelse uden Betydning, hvilket Navn man i den tredie Stat gav Kongens ophøjede Stilling (Kejser, Konge, Fyrste, Hertug, Præsident o. s. v.). Udtrykket »þjóðhöfðingi«, og især Ordet »Regent« i den danske Tekst, omfatter alle disse Navne. Derimod kunde det være Tvivl underkastet, naar det forbydes Kongen at være Regent i andre »Lande«. Man kan gaa ud fra som givet, at Bestemmelsen omfatter det Tilfælde, at Landet er en suveræn Stat, eller en Del af en anden Stat, t. Eks. en Stat i det tyske Forbund. Men Tvivlsspørgsmaalet kommer frem, hvis et af Landene bliver forenet med en tredie Stat og sammen med den danner en Stat, eller udvider sit Omraade med et Land, som det optager i Staten, saaledes som i Aaret 1920, da Danmark erholdt

¹⁾ Saaledes Funder, Side 211. Berlin, Fbl., Side 44, anser dette for tvivlsomt.

Landudvidelsen i Sønderjylland. Dengang indhentedes man ikke Samtykke fra Island, men Island har i Praksis selvfølgelig samtykket i, at Kongen ogsaa blev Konge i den Landsdel. Paa Grund af Ligeretsbestemmelserne i Forbundslovens § 6 synes det at være indlysende, at det ene Land ikke uden det andet Lands Samtykke ubegrænset kan forøge sit Landomraade og Antallet af sine Borgere, for derved bliver Antallet forholdsvis større af de Personer, som stiller Kravet om Ligeret. Men det bliver en Skønssag, hvornaar Forøgelsen er saa væsentlig, at den anden Stat med Rette kan forbyde den, eller eventuelt ophæve Forbundet. Den Tvist, der maatte opstaa herom, vilde man rimeligvis kunne henvise til Voldgiftsnævnet i Hensyn til Forbundslovens § 17, idet Sagen synes at kunne henføres til Meningsforskel angaaende Forstaaelsen af Forbundsloven. Derimod kan hver af de to Stater paa anden Maade træde i Forbindelse med andre Stater, t. Eks. indgaa Toldforbund, indtræde i det saakaldte Folkenes Forbund o. s. v., uden at overtræde Forbundslovens § 4.

V. Endvidere er der fastsat Betingelser, som Kongen maa opfylde, for *selv at kunne udøve Kongemagten* (»føre Regeringen«). Disse Betingelser er¹⁾:

1. *At Kongen er myndig* (18 Aar), Danmarks Grundlov § 6. Den samme Regel, som gælder i Danmark med Hensyn til Kongens Myndighed, skal ifølge Forbundslovens § 3 og Forfatningslovens § 4 ogsaa gælde i Island. Saalænge Overenskomsten staar ved Magt skal de samme Regler gælde i Danmark og i Island om Kongemagtens Udøvelse under Kongens Umyndighed. Disse Bestemmelser, som findes i Lov af 11. Febr. 1871, kan, paa samme Maade som foran anført med Hensyn til Kongens Religion, folkeretsligt ikke ændres uden begges Samtykke.

¹⁾ Berlin, Statsff.R. 1922, Side 233 o. s. v.

2. *At Kongen er saa rask og sund, at han kan føre Regeringen.* I Henhold til Forbundslovens § 3 og Forfatningslovens § 4 gælder ligeledes de samme Regler i begge Lande om Udøvelsen af Kongemagten i Tilfælde af Kongens Sygdom.

3. *At Kongen er saa nærværende, at han kan udøve Kongemagten.* Hvis Kongen befinder sig udenfor *begge Stater*, gælder de samme Regler om Kongemagtens Udøvelse i Island som i Danmark, og indeholdes i Lov af 11. Febr. 1871, Forbundslovens § 3 og Forfatningslovens § 4. Det forudsættes, at Kongen, selv om han ikke er i Island, hvis han opholder sig i Danmark og man kan komme i Forbindelse med ham, udøver den islandske Kongemagt, jfr. Forfatningslovens § 14. Endvidere udøver han selvfølgelig Kongemagten i Island, hvis han opholder sig her. Men i saa Fald maa der indsættes en Rigsforstander i Danmark, og man har her et Eksempel paa, at Kongemagten her i Landet udøves af en anden end i Danmark, selv om Formaalet med disse Bestemmelser er, at samme Mand fører Regeringen i begge Lande.

4. Ifølge den danske Grundlovs § 7 er det endvidere en Betingelse, at Kongen aflægger Ed paa Danmarks Grundlov. Tilsvarende Bestemmelser findes i Forfatningslovens § 6. Indtil Kongen har aflagt Ed paa den islandske Forfatningslov, skal det islandske Statsraad udøve Kongemagten i Island, for Forbundslovens § 3 angaar ikke dette Tilfælde. Hvis Kongen nægtede at aflægge Ed paa Forfatningsloven, kunde Følgen heraf blive den samme som hvis Kongen frasagde sig Kongemagten. Hvis Kongen helt undlod at varetage de islandske Regeringsanliggender, maatte det islandske Statsraad ogsaa udøve Kongemagten i Island, for Lovgivningen bestemmer intet herom.

Naar Kongen indsætter en Rigsforstander, hvad enten det er Tronfølgeren eller en anden, skal baade Islands Førsteminister og Danmarks Statsminister skrive

under sammen med Kongen, hvis man kan faa Forbindelse med dem begge, for denne Foranstaltning vedrører begge Lande. Forøvrigt kan det hælde, at Island ikke tager nogen Del i Indsættelsen af Rigsforstanderen. Først og fremmest maa det danske Statsraad midlertidigt føre Regeringen, naar Kongen ikke har taget Bestemmelse om Rigsforstander, og for det andet vælger den danske Rigsdag i saa Fald en Rigsforstander, hvis der ikke findes en Tronfølger, som er i Stand til at føre Regeringen. Saadanne Omstændigheder er af den Natur, at Island ikke kan tage Del i Rigsforstanderens Valg. Landet har saaledes for et Tidsrum af 25 Aar fra 1. Decbr. 1918 givet Afkald paa sin Ret til at deltage i Valget af Rigsforstander, jfr. Lov af 11. Febr. 1871, §§ 1 og 2, jfr. §§ 4 og 8¹).

VI. Ifølge Forbundslovens § 1, 2. Stk., skal begge Staters Navne optages i Kongens Titel. Denne Bestemmelse er hverken optaget i Danmarks Grundlov eller Islands Forfatningslov, hvor en saadan Bestemmelse vistnok heller ikke var paa sin Plads. Forbundsloven indeholder intet om, i hvilken Rækkefølge Navnene skal optages i Kongens Titel, og der foreligger saaledes ikke herom nogen Overenskomst, saaledes som der gør om selve Navnenes Optagelse. I selve Forbundsloven nævnes Danmark vel altid først, hvor der tales om begge Landes

¹) Bjarni Jónsson har (i Andvari 1923, Side 119—121) forstaaet Forbl. § 3 saaledes, at *at den islandske Lovgivningsmagt* skulde give en Lov herom, som, *mutatis mutandis*, var af samme Indhold som Loven af 11. Febr. 1871. Denne Forstaaelse er ikke rigtig, og de Delegerede er vistnok ikke, som han siger, gaaet ud fra, at der blev givet en islandsk Lov herom. Det er tilstrækkeligt at paapege, at ikke et eneste Ord og endnu mindre noget Lovforslag er fremkommet i Altinget i denne Retning. En saadan Lov skulde dog straks være bleven givet — for en Rigsforstander maa hyppigt indsættes, jævnlige flere Gange om Aaret — paa samme Maade som Tilfældet er med Hensyn til Statsborgerretten, Skibsregistrering m. v.

Stilling, se §§ 1, 4, 12, 14 og 16. Men dette Forbillede har ingen almindelig Betydning. Praksis er blevet den — og med Rette —, at i danske Dokumenter staar Danmarks Navn foran Islands, men i islandske Islands først. Hvis et Dokument angaar begge Lande, t. Eks. en Fælles-Overenskomst med en tredje Stat, er det rigtigst at gaa efter Bogstavorden, hvilket ogsaa har Støtte i Forbundsloven. I en Overenskomst imellem Island og Danmark skulde Islands Navn staa først i den islandske Tekst, men Danmarks Navn først i den danske.

VII. Endelig træffer hver af Staterne for sig Bestemmelse om Statsydelse til Kongen, Forbundslovens § 5. Det forudsættes, at begge Lande afgiver Ydelse til Kongen, men hvert Land for sig træffer for sit Vedkommende Bestemmelse om Beløbets Størrelse¹⁾. Ifølge Forfatningslovens § 8 bestemmes disse Ydelse ved Lov, (d. v. s. en anden Lov end Finansloven, som selvfølgelig afgiver Betalingshjemmelen for hver Finansperiode vedrørende saavel denne Ydelse som enhver anden, jfr. Forfatningslovens § 37). Ved Lov Nr. 18 af 1. Oktbr. 1919 er det Beløb fastsat, som Island yder. Her er Ydelsen ikke knyttet til nogen bestemt Konge som i Danmark, hvor Beløbet fastsættes særskilt for hver Konges Regeringstid.

B. Saalænge Kongen er den samme i begge Lande, er ogsaa Kongehuset det samme, i det mindste for en Del. Enkedronningen, Dronningen og Tronfølgeren maa ifølge Loven i begge Lande blive henregnet til Kongehuset. Men iøvrigt gaar det efter hvert Lands Love, hvem der bliver henregnet til Kongehuset, t. Eks., hvem der er undergivet de almindelige Domstole, nyder udvidet Beskyttelse ifølge Straffeloven, er undtaget fra Skattepligt o. s. v. Med Hensyn hertil har den islandske Lovgivning endnu ikke truffet nogen endelig Bestemmelse. Forbundsloven

¹⁾ I »Udk.« fra 1907, § 7, 1. Stk., blev dette Beløb derimod fastsat.

omhandler kun forudsætningsvis Kongehuset, idet den omtaler Statsydelse hertil, § 5. Statsydelsen til Kongen og Kongehuset er fastsat til 60 Tusinde Kr. aarligt. Men Kongen træffer Bestemmelsen om Fordelingen heraf imellem sig og Kongehuset. Tronfølgeren er vistnok den eneste af Kongehuset, som, efter at han blev myndig, har modtaget noget af dette Beløb.

Den af Kongehusets Medlemmer, som retsligt har den største Betydning, er *Tronfølgeren*. I Loven af 11. Febr. 1871 siges, at Tronfølgeren altid, hvis han fyldestgør Betingelserne for at bære Kongenavnet og føre Regeringen, i Kongens Forfald skal overtage Regeringen. Disse Bestemmelser gælder her i Landet ifølge Forbundslovens § 3 og Forfatningslovens § 4. Forbundsloven indeholder intet direkte om Tronfølgerens Myndighed, men ifølge Lovens § 3 gælder de samme Regler i begge Lande om Regeringens Førelse i Kongens Forfald. Hvis Tronfølgeren er myndig m. v., paahviler det først og fremmest ham at overtage Regeringen i begge Lande. Hvis der i hvert af de to Lande gjaldt en særlig Regel om Tronfølgerens Myndighed, vilde Grundlaget for Forbundslovens § 3 dermed for en stor Del være borttaget. Man maa derfor have forudsat, at Danmark, saalænge Forbundslovens § 3 staar ved Magt, tager Bestemmelse om Tronfølgerens Myndighed. I Forfatningslovens § 7 siges, at Tronfølgeren er myndig, naar han er 18 Aar, og det er den samme Myndighedsalder som i Danmark. Selv om Island forandrede denne Bestemmelse i den islandske Forfatningslov, vilde Tronfølgeren alligevel være i Besiddelse af Habilitet til at overtage Regeringen her i Landet, hvis han er det i Danmark efter den dergældende Lovgivning. Forfatningslovens § 12 udtaler, at Tronarvingen har, naar han er myndig, Sæde i Islands Statsraad. Endelig er Bestemmelserne i Straffelovens § 92—95 selvfølgelig vedblivende i Kraft.

§ 7.

Danmarks Varetagelse af islandske Anliggender.

De Sager, hvorom der her er Tale, er følgende:

- A. Udenrigsanliggender.
- B. Højesteret.
- C. Mønten.
- D. Inspektionen af Soterritoriet.

Man skal nu forsøge at gøre Rede for disse Sager.

A. *De udenrigske Anliggender.*

I § 4 II. 3. har man paavist, at Islands og Danmarks udenrigske Anliggender ikke er fælles, selv om de for en stor Dels Vedkommende *varetages* af den samme Person. Hovedbestemmelsen om Islands Udenrigssager findes i Forbundslovens § 7, 1. Stk. »Danmörk fer með utanríkismál Íslands í umboði þessa». I den danske Tekst: »*Danmark varetager paa Islands Vegne dettes Udenrigsanliggender*». Saaledes som i § 2 II. angivet, svarer Teksterne her ikke ganske til hinanden (»*paa Vegne*» dækker ikke ganske »*í umboði*«). Men man bør rette sig efter den islandske Tekst, som er den klareste. Mandatet er følgelig i enhver Retning afhængigt af Overenskomsten. Danmark varetager ikke Islands Udenrigsanliggender fordi det forsaavidt skulde staa højere end Island indenfor Forbundet, men derimod fordi Island har givet Danmark Mandat dertil.

1. Udtalelsen om, at Danmark varetager Islands Udenrigsanliggender, skal dog ikke tages ganske bogstaveligt. De udenrigske Anliggender har som oftest ogsaa en *indenrigsk* Tilknytning, og den Side af Sagen vedkommer kun for en ringe Del Danmark. Det, som skal optages i *Lovgivningen* vedrørende de udenrigske Anliggender og disse Sagers Behandling, kan kun den

islandske Lovgivningsmagt tage Bestemmelse om. Island maa derfor fastsætte, *hvad* vor Mandatar skal foretage sig, og, hvis det synes nødvendigt, *hvorledes* det skal gøres, jfr. t. Eks. Lov Nr. 70 af 28. Novbr. 1919, §§ 12, 13 og 15. Islands Lovgivningsmagt har da ogsaa indsat i Forfatningslovens § 17 Bestemmelse om, hvem Myndigheden til at afslutte Traktater med andre Stater tilkommer. Det er ikke rigtigt, som man har villet hævde¹⁾, at Forfatningslovens § 17 strider imod Forbundslovens § 7. Hvis Forbundslovens § 7 havde haft det Indhold, at Danmark i et Tidsrum af 25 Aar havde et uigenkaldeligt Mandat til at afslutte *Traktater* for Island, saa kunde man maaske have hævdet dette. Danmarks Mandat er imidlertid netop saaledes begrænset i Forbundslovens § 7, 4. Stk., at Overenskomster, som Danmark maatte indgaa efter at Forbundsloven er traadt i Kraft, *ikke* er forpligtende for Island uden vedkommende *islandske* Myndigheders Samtykke. Og Forfatningslovens § 17 giver saa en Bestemmelse om, hvilke disse vedkommende islandske Myndigheder er. Det er derfor ganske uforstaaeligt, hvorledes det kan falde nogen ind, at Forfatningslovens § 17 skulde stride imod Forbundslovens § 7. Endvidere kan det bemærkes, at hverken Danmarks Regering eller det raadgivende Nævns danske Afdeling har haft noget at erindre imod Forfatningslovens § 17.

Et islandsk Lovbud angaaende Behandlingen af de islandske Udenrigsanliggender maa forstaas som et Paalæg til den islandske Regering, som saa maa instruere den danske Udenrigsminister om, hvorledes han og hans Medarbejdere skal gaa frem, saalænge Danmark varetager Landets udenrigske Anliggender. Dermed er selvfølgelig ikke sagt, at Island paa en for Mandataren, Danmark, forpligtende Maade i sin Lovgivning om Landets udenrigske Anliggender kan indsætte hvad som helst.

¹⁾ Berlin, Fbl. Side 49.

Forbundslovens Bestemmelser sætter her Grænserne. Det følger for det første af Forbundslovens § 7, 2. og 3. Stk., at Island hverken ved Lov eller paa anden Maade kan forøge Arbejdet med Hensyn til Landets Udenrigs-sager saaledes, at det medfører væsentlig større Udgifter for Danmark end Tilfældet var inden 1. Decbr. 1918. Ganske vist tales der kun om Forhøjelse af Person-antallet (Oprettelse af nye Konsulater og Ansættelse af Attachéer ved Gesandtskaberne), hvorved Udgifterne bliver større. Men *analogice* synes det samme at maatte gælde, hvis Island vilde lade Danmark behandle Sager eller udrette noget, som Udenrigsministerierne ikke plejer at gøre, t. Eks. almindelig Handelsvirksomhed. Danmarks Udenrigsministerium vilde ikke have nogen Pligt til at paatage sig dette, end ikke imod særlig Godtgørelse. En saadan Virksomhed hører ikke med til de udenrigske Anliggender og i Forbundslovens § 7 kan den ikke være henregnet dertil. Derimod hører Udarbejdelsen af en Handelstraktat med en anden Stat med til Udenrigs-anliggenderne, som Danmark derfor vil have Pligt til at sørge for paa lignende Maade som andre Sager, som ifølge Sædvane eller Sagens Natur hører til de udenrigske Anliggender, efter Omstændighederne dog mod forhøjet Godtgørelse, jfr. Forbundslovens § 7, 2. og 3. Stk.

Angaaende det, som den islandske Regering selv maatte finde for nødvendigt at paalægge med Hensyn til de udenrigske Anliggender, maa der siges det samme som om Lovgivningsmagtens udtalte Vilje. Danmarks Udenrigsminister er, med de samme Begrænsninger, pligtig til at rette sig derefter paa samme Maade som efter Lovgivningsmagten¹⁾.

Danmarks Lovgivningsmagt kan ikke give Regler med Hensyn til Islands udenrigske Anliggender. Dette gælder dog ikke ubetinget. For det første kan Danmarks Lovgivningsmagt optage i sine Love Bestemmelser fra

¹⁾ Berlin er enig heri, Fbl. Side 59.

islandske Love angaaende Behandlingen af de islandske Anliggender. Dette vil dog sjældent blive Tilfældet, idet man sædvanligvis vil lade sig nøje med, at Danmarks Udenrigsminister meddeler sine Undergivne de islandske Paabud til Efterretning, uden at de ikklædes dansk Lovsform. For det andet virker de danske Forskrifter jævnlig paa Behandlingen af de islandske Udenrigsanliggender, som jo bliver varetaget af de samme Institutioner. Hvis der t. Eks. fra dansk Side oprettes et nyt Gesandtskab eller et nyt Konsulat, saa overtager de hertil beskikkede Personer ligeledes Varetagelsen af de islandske Udenrigsanliggender paa de paagældende Steder.

2. Foruden de i § 7, 1. Stk. indeholdte og under 1 her foran omhandlede selvfølgelige Indskrænkninger i Mandatet, gives der endvidere forskellige andre Indskrænkninger, som direkte omhandles i § 7, og saa kommer dertil endnu yderligere Indskrænkninger, som Følge af Forholdets Natur, eller som omhandles andre Steder i Forbundsloven.

a. Forbundslovens § 7, 4. Stk., omhandler *Traktater med andre Stater*. Uagtet en Del af det, som indeholdes i dette Stykke, eventuelt hørte bedre hjemme i Afsnittet om Forbundslovens Iværksættelse samtidig med, at den traadte i Kraft (nærv. Skriffs V. Afsnit), saa finder man rigtigere at omhandle her som Helhed alt angaaende Islands Traktater med andre Stater.

Der skelnes imellem *Traktater afsluttede inden 1. Decbr. 1918 og senere Traktater*. Traktater afsluttede inden 1. Decbr. 1918 gælder vedvarende for Island. Herfor stilles dog følgende to Betingelser: 1. at *Traktaten angaar Island* og 2. at *den er bekendtgjort*.

Ad 1. I og for sig er det en Selvfølge, at de af Danmark inden 1. Decbr. 1918 indgaaede Traktater, som ikke angaar Island, er Island uvedkommende, hvad enten det nu er paa Grund af Traktatens Natur, eller at Island direkte undtages i Traktaten. Hvis Traktaten direkte udtaler, at den ikke angaar Island, opstaar

der selvfølgelig ingen Vanskelighed. Men Traktaten kan paa Grund af sit Indhold være indgaaet alene for Danmark, selv om Island ikke direkte er undtaget, t. Eks. en Traktat om Vareudveksling imellem Danmark og Tyskland. Det er ganske klart, at en saadan Overenskomst er Island uvedkommende. Med Hensyn til enkelte andre Overenskomster kan Forholdet imidlertid stille sig meget tvivlsomt. Hvis Indholdet af en Traktat angaar en særlig Omstændighed eller Begivenhed, som ingen Betydning har mere, vedkommer Overenskomsten selvfølgelig ikke Island, t. Eks. en Overenskomst angaaende en Prinsesses Giftermaal¹⁾. Derimod kan man sige, at en Overenskomst imellem Grækenland og Danmark, eller Norge og Danmark om, at mandlige Medlemmer af det græske eller norske Kongehus, til Trods for Slægtskabet med det danske Kongehus, ikke skal have Krav paa den danske Trone, indirekte vedrører Island, idet disse Personer heller ikke har nogen Ret til Kongedømme i Island. De har samtidig givet Afkald herpaa. Venskabstraktater, Traktater om Voldgift, Handel, Skibsfart, postale Anliggender, Telegraf, Ligeberettigelse med andre Staters Undersaatter o. s. v. vedrører alle Island, medmindre det er særlig undtaget. Forøvrigt maa det naturligvis undersøges i hvert enkelt Tilfælde, hvorvidt en Traktat angaar Island eller ikke.

Ad 2. Den anden Betingelse, at Traktaten skal være bekendtgjort, er ligeledes meget naturlig, for det kunde meget vel blive farligt for Island at forpligte sig til at overholde Traktater, som ikke er bekendtgjorte. De kunde være af saadant Indhold, at det var farligt eller skadeligt for Landet, ligesom de ogsaa kunde stride imod Forbundslovens § 19, t. Eks. en defensiv eller offensiv Alliance-Traktat imellem Danmark og en anden Stat. Det kan

¹⁾ Retsligt set ophører Prinsessen imidlertid at være Medlem af det danske Kongehus, hvorfor t. Eks. Bestemmelserne i Strfl. § 95 ikke omfatter hende.

være tvivlsomt, hvornaar man kan sige, at en Traktat i denne Forstand er *bekendtgjort*. Er det tilstrækkeligt, at Traktaten er kommet til almindelig Kundskab? Dette maa vist besvares benægtende. Retsligt set er en hemmelig Traktat, som en Spion maatte have faaet fat i og offentliggjort, ikke bekendtgjort. Overenskomsten maa være offentliggjort paa den Maade, som Regeringsmyndighederne plejer at bekendtgøre eller skal bekendtgøre den Slags Traktater. Men hermed er Spørgsmaalet ikke fuldt besvaret, for endnu er det uafgjort, om det i denne Forbindelse er tilstrækkeligt, at Overenskomsten er bekendtgjort i Danmark, eller om det ikke er nødvendigt, at den ogsaa er bekendtgjort i Island. Enkelte Danske har hævdet, at det er tilstrækkeligt, at den er bekendtgjort i Danmark¹⁾. Men dette Resultat er utvivlsomt urigtigt. I denne Forbindelse er det det afgørende, om *Island* har haft Lejlighed til at lære Traktaten at kende, men derimod ikke, om Danmark har faaet Lejlighed dertil. Traktaten skal derfor være bekendtgjort i Island paa den Maade, som den Slags Overenskomster skal offentliggøres, i Stjórnar-(Regerings)tidenden, og derfor paa Foranledning af den islandske Regering. Ellers bliver Island ikke forpligtet ved den Slags Overenskomster.

Man maa lægge nøje Mærke til, at de nu udviklede Regler gælder kun *mellem Danmark og Island*. Danmark kan ikke kræve af Island, at det underkaster sig andre Overenskomster end dem, som omhandles i Forbundslovens § 7, 4. Stk., saaledes som det her er fortolket. Ret naturligt har man ikke i Forbundsloven taget nogen Bestemmelse om, hvorvidt den anden Part i den med Danmark afsluttede Traktat, t. Eks. Spanien, De forenede Stater i Nord-Amerika o. s. v. kan kræve af Island, at det overholder disse Traktater, eller om Island overfor

¹⁾ Funder, anf. St., Side 214; Zahle, Folket. Forh., Sp. 1520. Berlin, Fbl., Side 61, er i Tvivl herom.

dem har Krav paa, at de overholder Traktaterne. Dette er et folkeretsligt Spørgsmaal, som maa afgøres efter det, som anses for at gælde naar en Del af en Stat — for Island blev indtil 1. Decbr. 1918 folkeretsligt betragtet som en Del af den danske Stat — skiller sig ud fra den Stat, som det tidligere var en Del af, og selv bliver en suveræn Stat. Man maa nærmest være af den Opfattelse, at hverken den tredie Stat kan forlange, at Island overholder den Slags Overenskomster, medmindre de ganske særligt angaar Island, t. Eks. en Forpligtelse vedrørende islandsk Søterritorium, eller at Island har noget Krav paa, at den tredje Stat overholder sine med Danmark afsluttede Traktater, medmindre de er af saadant Indhold, at det staar direkte i Forbindelse med en Overenskomst, som efter det foran anførte binder Island, t. Eks. Indrømmelser til Gengæld for de i anførte Eksempel om Søterritoriet nævnte Forpligtelser. Ellers maa de gamle Overenskomster fornyes, hvilket selvfølgelig lige saa godt kan ske stiltiende i Praksis som direkte¹⁾. Bestemmelsen om, at Island er bundet ved de inden 1. Decbr. 1918 indgaaede Overenskomster, maa da, ved Meddelelsen om Forbundsloven til andre Stater, jfr. Lovens § 19, forstaas som en Tilkendegivelse fra Island om, at det anser sig for bundet ved disse Overenskomster, og hvis en eller anden Stat da ikke tager Forbehold med Hensyn til, at det ikke overfor Island vil være bundet ved Overenskomsterne, kan man maaske anse den for stiltiende at have ratihaberet Overenskomsten.

Med Hensyn til Overenskomster, der indgaas *efter 1. Decbr. 1918*, er der til det til Danmark givne Mandat til at varetage Islands Udenrigsanliggender knyttet den Indskrænkning, at Danmark ikke kan indgaa nogen for Island bindende mellemstatlig Overenskomst uden vedkommende islandske Myndigheders Samtykke. Den

¹⁾ Jfr. Matzen, Folkeret, Side 59—60; Gjølsvik Lærebok i Folkeret, Side 184.

islandske Lovgivningsmagt tager Bestemmelse om, hvilke Myndigheder det er, som skal give Samtykke til de paa Islands Vegne indgaaede mellemstatlige Overenskomster. Magten hertil er i Almindelighed ved Forfatningslovens § 17 overdraget til Kongen. Altingets Samtykke maa dog indhentes, hvis en Traktat indeholder Bestemmelser om Afstaaelse af Land eller Hæftelse paa dette eller Søomraadet, eller som sigter til Forandring af Rigets statsretslige Forhold. Den nærmere Behandling af denne Bestemmelse hører hjemme i Statsforfatningsretten. Selv om Forfatningslovens § 17 er saaledes formuleret, at *Kongen* afslutter Traktater med fremmede Stater, er det selvfølgelig her, som alle andre Steder i Forfatningsloven hvor en Regeringsforanstaltning er henlagt under Kongen, underforstaaet, at en Minister bærer Ansvar for en saadan Foranstaltning og underskriver sammen med Kongen, jfr. Forfatningslovens §§ 10 og 15. Endvidere er det utvivlsomt, at Forfatningsloven ikke kan forudsætte, at nogen anden end en af de i Forfatningslovens § 9—11 nævnte Ministre kan bære dette Ansvar og underskrive med Kongen. Den islandske Forfatningslov følger den Regel, at Ministrene udøver Kongemagten paa eget Ansvar, og Forfatningsloven kan ikke i dette Tilfælde mere end andre forudsætte, at andre end en islandsk Minister udøver denne Magt og bærer det forfatningsmæssige Ansvar herfor. Ifølge Forfatningslovens § 15 skal Kongen saaledes underskrive de islandske mellemstatlige Traktater, og en islandsk Minister skal underskrive sammen med ham. Hverken den danske Udenrigsminister eller en anden til Forhandlingerne befuldmægtiget Person kan give mellemstatlige Overenskomster Gyldighed for Island, medmindre Kongen paa en islandsk Ministers Ansvar har befuldmægtiget ham dertil. Det danske Udenrigsministeriums Bistand med Hensyn til mellemstatlige Overenskomster viser sig eller kan vise sig i, at det gør Forberedelser til Traktaten, føler sig for, med Hensyn til Traktatbetingelserne, hos den

Stats Regering eller Befuldmægtigede, med hvem Overenskomsten skal afsluttes, og formulerer et Forslag, som saa skal forelægges vedkommende islandske Myndigheder.

Det kan aldeles ikke indrømmes, at Forfatningslovens § 17 strider imod Forbundslovens § 7, som Berlin¹⁾ hævder. Der maatte træffes Bestemmelse om, hvem der paa Landets Vegne skulde afslutte Traktater med andre Stater, og andet staar der ikke i Forfatningslovens § 17. Og en saadan Bestemmelse kan mindst af alt være et Brud paa Forbundsloven, siden islandske Myndigheders Samtykke udkræves til Afslutning af Traktater med andre Stater.

Ifølge Forbundslovens § 7, 4. Stk., jfr. Forfatningslovens § 17, er det utvivlsomt, at Island har *jus foederum*, men ikke Danmark paa Islands Vegne²⁾, medmindre der foreligger et særligt Mandat hertil.

Angaaende Opsigelsen af indgaaede Overenskomster maa man følge de for Afslutning af samme gældende Regler *per analogiam*.

b. Det maa forstaaes som et Baand paa Danmarks Handlefrihed med Hensyn til dets udenrigske Anliggender, at Danmark i Henhold til Forbundslovens § 7, 2. Stk., er forpligtet til i sit Udenrigsministerium at ansætte en Kommitteret for Island »til Behandling af islandske Sager«, som Forbundslovens danske Tekst udtrykker sig. Heraf fremgaar ligeledes, at Fuldmagts-giveren, Island, er særlig berettiget til at paase, at det

¹⁾ Fbl. Side 49.

²⁾ Den 1. og 17. Aug. 1922 er der imellem den islandske og den norske Poststyrelse afsluttet en Overenskomst, uden at man kan se, at Danmarks Udenrigsministerium har haft det mindste dermed at gøre, hvilken Overenskomst dog tydeligt nok ikke er afsluttet af en ifølge Forbl. § 7, 3. Stk., islandsk Befuldmægtiget. — Heraf fremgaar formentlig klart, at Island, til Trods for det i Forbl. § 7, 1. Stk., indeholdte Mandat, ikke altid behøver at lade sine udenrigske Anliggender gaa igennem det danske Udenrigsministerium.

ved Forbundslovens § 7, 1. Stk., givne Mandat, varetages med Omhu og Klogskab.

Den Kommitterede skal ansættes efter den islandske Regerings Ønske og efter Samraad med denne. Heri ligger der en Ret kun for Island, idet en saadan Kommitteret sikkert ikke skal ansættes uden efter den islandske Regerings Ønske. Skulde det alligevel ske, havde Island i det mindste ikke nogen Pligt til at udrede de med Stillingen forbundne Udgifter. Hvis der ikke opnaaedes Enighed om, hvem der skulde ansættes, burde ingen Ansættelse finde Sted, idet et Ønske fra Islands Side med Hensyn til Stillingens Besættelse ifølge Sagens Natur maa være betinget af, at kun den ansættes, som Island har fuld Tillid til. Den Kommitterede skal være kendt med islandske Forhold, og uden Tvivl kan ingen ansættes i Stillingen, som ikke ifølge den islandske Regerings Opfattelse opfylder denne Betingelse. Den Kommitterede er imidlertid dansk Embedsmand, og Danmarks Udenrigsminister bærer Ansvaret for hans Udnævnelse. En islandsk Minister kan dog selvfølgelig paadrage sig Ansvar efter islandske Love, hvis han finder sig i, at en uegnet Person ansættes i Stillingen. Den Kommitterede lønnes af den danske Statskasse, men Beløbet bliver i Henhold til Forbundslovens § 11 igen refunderet Danmark af Islands Statskasse. Man vil kunne være enig med Berlin¹⁾ i, at Stillingens Beskaffenhed er noget uklar, og at den ikke er strengt nødvendig, efter at Island har oprettet en fast Gesandtskabspost i København. Den Kommitterede har direkte Adgang til den danske Udenrigsminister og er baade berettiget og forpligtet til at fremkomme med sine Indvendinger imod det, som han finder at erindre imod Behandlingen af Islands udenrigske Anliggender, ligesom ogsaa til at forskaffe sig alle Oplysninger og Instruktioner i disse Sager. Han har saaledes Krav paa at faa Lejlighed til

¹⁾ Forbl., Side 50, 5. Note.

at gøre sig bekendt med alle de disse Sager vedrørende i Udenrigsministeriets Besiddelse værende Dokumenter, og han skal, saaledes som Ministeren maatte ønske det, bedst muligt vejlede og oplyse ham angaaende disse Sager.

Den Myndighed, som ansætter den Kommitterede, afskediger ham ogsaa fra Stillingen. Dette kan dels ske efter den Kommitteredes egen Ansøgning, dels ifølge et fra Islands Side fremsat Forlangende og dels i Henhold til den danske Udenrigsministers ensidige Bestemmelse. Hvis Danmarks Udenrigsminister ikke ser sig i Stand til at arbejde sammen med vedkommende, kunde det resultere i, at den Kommitterede fik sin Afsked. Endvidere kunde det tænkes, at den islandske Regering ansaa vedkommende ikke alene for uskikket til at beklæde Stillingen, men hans Virksomhed eventuelt udelukkende til Skade for Landet, og det er i saa Fald ulogisk, at Island vedblivende skulde behøve at akkviescere ved en saadan Person. En saadan »Tillidsmand« vilde være et Uicum. Noget andet er, at Island eventuelt ikke kunde undslaa sig for at betale Udgifter, t. Eks. Pension, i Anledning af vedkommendes Ansættelse i Stillingen.

c. I Henhold til Forbundslovens § 7, 3. Stk., hviler der det Baand paa Danmarks Handlefrihed med Hensyn til dets Udenrigssager, at det er forpligtet til efter den islandske Regerings Ønske og efter Samraad med denne paa Steder, hvor Gesandt eller udsendt Konsul ikke er ansat, at ansætte en saadan, mød at Island afholder Udgifterne dertil. Af Udtrykkene i § 7, 3. Stk., fremgaar, at disse Stillinger ikke besættes af den islandske Regering. Men angaaende Betingelserne for denne Foranstaltning, vedkommende Personers Kvalifikationer til disse Stillinger samt deres Afsked herfra, kan henvises til det, som er bemærket vedrørende den Kommitterede i det danske Udenrigsministerium.

Man har været uenig om, hvorvidt disse Udsendinge

skulde betragtes som danske eller islandske Embeds- eller Tjenestemænd. Fra dansk Side har man anset det for ganske utvivlsomt, at de maatte betragtes som danske Embedsmænd. Denne Opfattelse er hævdet baade af det raadgivende dansk-islandske Nævns danske Medlemmer og af Berlin¹⁾. Nævnets islandske Medlemmer har hævdet det modsatte. De to Landes Regeringer har endnu ikke truffet nogen Aftale herom, idet den Udsending, som Island for en Tid havde i Syden (Italien og Spanien), henførtes under Bestemmelserne i § 7, 3. Stk. sidste Led, uagtet hans Udsendelse varede flere Aar.

Danmark har paataget sig Forpligtelse til at udsende disse Folk, som maa udnævnes af Kongen, idet udsendte Konsuler og Gesandter har kgl. Udnævnelse til Embedet. Men en dansk Minister (Udenrigsministeren) maa underskrive Beskikkelserne sammen med Kongen, siden disse Stillinger ikke besættes af den islandske Regering. Men heraf følger, at de bliver danske Embeds- eller Tjenestemænd, ganske paa samme Maade som den islandske Tillidsmand i Danmarks Udenrigsministerium, som udnævnes paa samme Maade. Island lønner ham ikke personlig, og han har intet Krav paa Island paa Løn for sin Virksomhed, mere end andre danske Embedsmænd. Det danske Udenrigsministeriums Personale har intet Lønkrav paa Island, selv om de for Island udfører Arbejder, som Danmark ved Overenskomst har forpligtet sig til at udføre. Danmark har kun Krav paa Island for Varetagelsen af Landets udenrigske Anliggender, hvad enten dette Krav er opstaaet fra Udsendelsen af Konsuler eller Gesandter eller andet, jfr. Forbundslovens § 7, 3. Stk., og § 11. Det hører selvfølgelig ingen Steder hjemme, at det skulde være Brud paa den danske Grundlov eller paa Islands Forfatningslov²⁾, hvis Island betaler Danmark de Udgifter, som

¹⁾ Fbl., Side 51.

²⁾ Bjarni Jónsson frá Vogu i Andvari 1923, Side 127.

maatte flyde af de i Henhold til § 7, 3. Stk., oprettede Embeder. Saa kunde man ligesaa godt kalde det for et Brud paa Forfatningsloven, at Island refunderer Danmark Udgifterne til Tillidsmanden i det danske Udenrigsministerium. I den islandske Forfatningslov kan man ikke vente at finde Hjemmel til at afholde Udgifter til de heromhandlede Embeder, udover den almindelige Bestemmelse i Forfatningslovens § 38, som henlægger Bevillingsmyndigheden til Lovgivningsmagten, uden at give nogen Regler for, til hvilke Formaal Statens Midler kan bruges. Bestemmelsen heraf henlægger Forfatningslovens Giver til den almindelige Lovgivningsmagt.

d. Under de med Hensyn til Gesandter og udsendte Konsuler anførte Betingelser skal der i Gesandtskaberne og Konsulaterne ansættes Konsulenter (Attaché), som er kendt med islandske Forhold, og hvis Stilling i alt væsentligt maa antages at svare til de i c. omhandlede Stillinger. Disse Personer bliver saaledes danske Embedsmænd, som lønnes og pensioneres af den danske Statskasse, men de af disse Stillinger flydende Udgifter maa igen refunderes fra Island.

Fra dansk Side er man dog gaaet med til, at de i Henhold til c. og d. ansatte Udsendinge, samtidig med at de tilstiller den danske Udenrigsminister deres Embedsindberetninger, kan indsende dem direkte til den islandske Regering.

e. Som bemærket af det dansk-islandske Forhandlingsudvalg i Anmærkningerne til Forbundslovens § 7, maa den islandske Regering helt og holdent eller delvis selv varetage Landets Udenrigsanliggender, naar det paa Grund af Forholdene er Danmark umuligt, t. Eks. hvis den diplomatiske Forbindelse er afbrudt imellem Danmark og den Stat, som Island skulde have Forbindelse med, eller hvis der ikke er Tid nok til at sætte Danmarks Udenrigsministerium ind i Sagen o. s. v. Nød bryder alle Love, og en saadan Nødvendighed kan saaledes indskrænke, eller for en Tid helt ophæve det i § 7, 1. Stk.

indeholdte Mandat. Den islandske Regering maa selv skønne over, om en saadan Nødvendighed er til Stede. Hvis Uenighed herom er en Følge af de to Parters modstridende Fortolkning af Forbundsloven, maa man antage, at Afgørelsen heraf maa finde Sted ved Voldgift i Henhold til Forbundslovens § 17.

Men foruden den lige nu omhandlede Varetagelse af Landets Udenrigsanliggender, indeholder Forbundslovens § 7, 3. Stk., Bestemmelse om, at hvis Islands Regering skulde ønske paa egen Bekostning at udsende Delegerede til at føre Forhandlinger om særlige islandske Forhold, kan dette ske efter nærmere Aftale med Danmarks Udenrigsminister.

Saavidt bekendt har man i det mindste to Gange gjort Brug af denne Bestemmelse. Ogsaa i dette Tilfælde er det den islandske Regering, som maa skønne over, om der foreligger en Nødvendighed for en saadan Udsendelse og raader i et og alt for, hvem eller hvilke Personer den maatte betro dette Hverv, ligesom den ogsaa meddeler dem sine Instrukser. Disse Delegerede er udelukkende islandske Tjenestemænd og staar kun den islandske Regering til Ansvar for deres Handlinger. Disse Bemærkninger angaar selvfølgelig ikke de Udsendinge, som den islandske Regering maatte sende ud i sædvanlige Handelsanliggender, eller deslige — en saadan Delegation kan slet ikke henføres under Forbundslovens § 7 —, men kun de Personer, som udsendes til Forhandling med fremmede *Stater*, diplomatiske Udsendinge. Om Udsendinge i Handelsøjemed og deslige behøver man ikke at forhandle med den danske Udenrigsminister. Derimod skal Udsendelse af en Delegation i Henhold til anførte Bestemmelse i Forbundsloven ske i Samraad med den danske Udenrigsminister. Betydningen heraf er dog næppe nogen anden end den, at han skal have Meddelelse om den paatænkte Delegation, og at man efter Omstændighederne samtidig skal udvirke, at Udenrigsministeren yder Delegationen al nødvendig

Støtte. Især kan det være heldigt, at den danske Udenrigsminister giver disse Udsendinge Introduktionspapirer til faste Befuldmægtigede for Danmark, som maatte være paa det paagældende Sted. Disse Udsendinge afgiver Beretninger om deres Virksomhed til den islandske Regering, men selvfølgelig er det naturligt, at den danske Udenrigsminister ligeledes faar Meddelelse herom, for at han ikke skal foretage sig noget, som strider imod de af de islandske Udsendinge foretagne Dispositioner.

De i Henhold til § 7, 3. Stk. i. f., Delegerede skal være udsendt til at føre Forhandlinger om »*særlige islandske Forhold*«. Hvorvidt Sagen er af en saadan Beskaffenhed, maa den islandske Regering ligeledes dømme om. Denne Betingelse maa ingenlunde forstaas i en saa snæver Betydning som Berlin¹⁾ gør det, at Sagen i ingen Henseender maa have Betydning for den anden Stat. Endelig er disse Delegationer ikke, som Berlin²⁾ siger, indskrænkede til Nødssituationer, jfr. Delegationen til Middelhavslandene. Forhandlinger med Spanien, t. Eks. om Told paa spanske Varer her og paa islandske Produkter i Spanien, kan være Led af Forhandlinger om flere andre Sager, som først og fremmest har Betydning for Danmark. Den samme Sag kan meget ofte angaa begge de to Stater, og det vilde derfor være meget uheldigt, hvis Island ikke kunde sende sin Tillidsmand til sammen med den danske Befuldmægtigede at varetage Islands Tarv. Dette har man ogsaa gjort. De islandske Udsendinge synes, siden Island er en suveræn Stat, at skulle have de samme Rettigheder og Pligter som andre Staters Udsendinge i tilsvarende Hverv, ligesom de ogsaa skal have Legitimation fra deres Regering.

Man kan i Almindelighed gaa ud fra, at disse Udsendinges Virksomhed kun er kortvarig. Dette behøver dog ikke at være saaledes. Delegationens Arbejde kan

¹⁾ Fbl., Side 51.

²⁾ Fbl., Side 52.

tage lang Tid, maaske mange Aar. Der findes ingen Grænser sat herfor. Island har haft Udsendinge i Henhold til § 7, 3. Stk. i. f., t. Eks. i 2 Aar i Middelhavsløndene.

f. Island og Danmark maa ligesom alle andre Stater have forskellige indbyrdes Mellemværender. Islands Forhold til Danmark er en Del af det første Lands Udenrigsanliggender. Disse Landets Udenrigsanliggender kan selvfølgelig ikke varetages af Danmark. Dem maa Island selv sørge for. Paa dette Sted skal denne Del af Islands Udenrigsanliggender kun løselig nævnes, men Forholdet vil blive nærmere behandlet i Forbindelse med Forbundslovens Ligeretsbestemmelser.

3. Efter at man har undersøgt de Forhold, som begrænser det Danmark givne Mandat til Varetagelsen af Islands Udenrigsanliggender, skal man nu forsøge at give en Udvikling af Mandatets Karakter iøvrigt.

a. Mandatet er *almindeligt*. Danmark er kompetent til at varetage alle Islands udenrigske Anliggender, med Undtagelse af dem, som vedrører Forholdet til Danmark selv, og i dette Mandat er der ikke andre Indskrænkninger, end de allerede anførte, samt de, som de almindelige Regler i Fuldmagtsforhold medfører. Danmark er pligtigt til at udføre sit Mandat saaledes, som det paa bedst mulig Maade vilde varetage sine egne tilsvarende Anliggender (*diligentia quam in suis*). Forsømmelighed eller Undladelse af at vise tilbørlig Paapasselighed i denne Henseende kan være et væsentligt Brud paa Forbundsloven og derfor bevirke Overenskomstens Bortfald.

b. Selvom Danmark varetager Islands udenrigske Anliggender, skal det dog baade i Ord og Gerning kunne ses, at Island er Fuldmagtsgiveren og Danmark Fuldmægtigen. Hvis en dansk Embedsmand i udenrigsministeriel Tjeneste underskriver et eller andet paa Islands Vegne, skal dette udtrykkelig anføres¹⁾. Paa de

¹⁾ Over sit Navn sætter han: »For Island« (*pour l'Islande*).

Ejendomme, hvor Gesandterne og Konsulerne har deres Kontorer, skal der flages med det islandske Flag paa samme Maade som med det danske, og det islandske Vaaben skal være anbragt paa samme Maade som det danske. Danmarks Gesandter og Konsuler optræder samtidig baade paa Islands og Danmarks Vegne, ligesom deres af det danske Udenrigsministerium udstedte Legitimationspapirer skal udvise, at de tillige er Islands Befuldmægtigede.

c. Danmarks Varetagelse af Islands udenrigske Anliggender forudsættes at skulle vedvare, indtil Forbundsloven bliver revideret og eventuelt ændret eller ophævet. En Fuldmagt kan vel sædvanligvis tilbagekaldes, men naar Fuldmægtigen samtidig har en selvstændig Interesse i Forholdets Bestaaen, er den uigenkaldelig. Hensigten med det givne Mandat var at sikre Enheden i begge Staters Udenrigsstyre, saaledes at Muligheden for indbyrdes modstridende Beslutninger blev udelukket. Paa Grund af Kongefællesskabet har Danskerne i Regelen anset det for nødvendigt, at begge Staterne fulgtes ad i de udenrigske Anliggender. Der kan da heller ikke være nogen Tvivl om, at Danmark har lagt den allerstørste Vægt paa, at dette Mandat staar uforandret i de efter 1. Decbr. 1918 følgende 25 Aar, og Altingets Suverænitetsudvalg har ligeledes forudsat, at Mandatet er uigenkaldeligt i 25 Aar¹⁾.

Den Enhed, som Danmark mente at sikre igennem det til sig overdragne Mandat til Varetagelsen af Udenrigssagerne, kan dog ikke blive fuldt sikret ved den i Forbundsloven fastsatte Ordning. Først og fremmest følges Island og Danmark slet ikke ad med Hensyn til Traktatafslutninger, saaledes at der i den Henseende kan træffes ganske modstridende Beslutninger, hvilket t. Eks. fremgaar af, at Danmark har meldt sig ind i det saakaldte Folkeforbund, men Island ikke. Islandske Ud-

¹⁾ »Sambandslögin«, Side 35, jfr. Side 18.

sendinge kan i Henhold til Forbundslovens § 7, 3. Stk., afslutte Overenskomster angaaende Islands Sager og iøvrigt varetage disse, hvorved det ikke er udelukket, at disse Udsendinge og det danske Udenrigsstyre kan fatte indbyrdes modstridende Beslutninger.

d. Selvom Island i 25 Aar har bundet sig ved det ofte ommeldte Mandat, er det ikke dermed kommet ind under Danmarks Protektorat. Dertil er Forholdet alt for løst. Protektorat-Traktater plejer at være uopsigelige fra det protekterede Lands Side, men Mandatet er opsigeligt efter 25 Aars Forløb. Desuden bortfalder Mandatet, hvis Mandataren paa væsentlige Punkter misrøgter det. Paa den anden Side kan det ikke nægtes, at Mandatet indskrænker Islands Handlefrihed, men en Indskrænkning i en Stats Handlefrihed betager den i Almindelighed ikke dens Suverænitet, lige saa lidt som en Indskrænkning i en Persons Handlefrihed betager ham hans Myndighed. Mandatet er selvfølgelig ogsaa et Indgreb i Danmarks Handlefrihed, idet Danmark i Henhold hertil har forpligtet sig til i de næste efter 1. Decbr. 1918 følgende 25 Aar at varetage Islands Udenrigssager. Danmark har dermed i de næste 25 Aar paataget sig en *Handlepligt* for Island. Blandt andet det, at Island kan give et saadant Mandat, viser, at det er en suveræn Stat, for en Stat, som ikke er suveræn — hvis man i saa Fald kan tale om en Stat —, kan ikke give en anden Stat Fuldmagt til at varetage visse Sager for sig.

e. Som selvfølgelig er, gaar man ud fra, at Danmarks Udenrigsminister varetager det ved Forbundslovens § 7, 1. Stk., givne Mandat. Den islandske Regering maa derfor holde sig til ham, baade med Hensyn til det, som den eventuelt maatte have at erindre, og angaaende Oplysninger om, hvad man har foretaget sig, samt instruere ham om, hvad der skal gøres og hvilke Ønsker man nærer. Den islandske Regering hverken kan eller skal henvende sig direkte til nogen andre danske

Embedsmænd, som varetager Landets Udenrigsanliggender, ligesom disse ej heller er pligtige til at rette sig efter Ordre fra andre end den danske Udenrigsminister. Men her opstaar da Spørgsmaalet om, hvem der bærer Ansvar for Varetagelsen af Islands udenrigske Anliggender. Denne Varetagelse er en Regeringshandling, og for saadanne maa der altid være nogen, som bærer Ansvar. Det er ganske klart, at Danmarks Udenrigsminister kan ikke bære dette Ansvar overfor Altinget, ikke mere end en hvilken som helst anden, t. Eks. norsk Gesandt, som ifølge Fuldmagt maatte varetage Islands udenrigske Anliggender. Han er dansk Minister, selv om han har faaet Mandat fra Island til at varetage Landets Udenrigssager. Ifølge Forfatningslovens § 10 kan kun en islandsk Minister være ansvarlig overfor Altinget. Følgelig maa en islandsk Minister bære det forfatningsmæssige Ansvar for Behandlingen af Islands udenrigske Anliggender. Altinget kan gøre ham ansvarlig for formentlige Overtrædelser og kan raade for hans Ministerstilling, hvorimod det ikke har noget med Besættelsen af den danske Udenrigsministerpost at gøre. Enhver, som overtager sidstnævnte Embede, bliver eo ipso Islands Befuldmægtigede, uden at Island spørges om, hvorvidt det tør betro ham at varetage de udenrigske Anliggender. Ingen enkelt islandsk Minister er indtil nu officielt blevet beskikket til at varetage Islands Udenrigsanliggender. Men selvfølgelig maa dog en af Ministrene have dette Hverv. Hidtil har Førsteministeren besørget disse Sager¹⁾. Førsteministeren maa i enhver Retning sørge for Udførelsen af disse Sager, idet han skal give Udenrigsministeren Instruktioner om det, som ønskes foretaget, og give ham alle nødvendige og bedst mulige Oplysninger om Sagerne. Den islandske Ministers Ansvar bliver her noget lignende som hans Ansvar for andre Embedsmænds Handlinger. Han bærer

¹⁾ Ifølge kgl. Resolution af 29. Decbr. 1924 er de udenrigske Anliggender nu henlagt under Førsteministeren. Overs.

i denne Forbindelse hovedsagelig Ansaret for Undladelser med Hensyn til behørig Instruktion og Kontrol (dolus og culpa in custodiendo vel instruendo). Hvis den danske Udenrigsminister varetager sit Mandat paa en uheldig Maade, kan det efter Omstændighederne være den islandske Udenrigsministers Pligt at henvende sig til den danske Statsminister med Anmodning om, at han vil indstille til Kongen, at vedkommende danske Udenrigsminister, paa Grund af den Maade hvorpaa han varetager de islandske Udenrigsanliggender, faar sin Afsked og erstattes af en anden. Selvfølgelig kan Altinget opfordre Ministeren til at gaa frem paa denne Maade, men Altinget skal lige saa lidt vedtage et Mistillidsvotum til den danske Udenrigsminister, som til en hvilken som helst islandsk Embedsmand. Hvis en islandsk Minister ikke i denne Henseende retter sig efter Altingets Forskrifter, kan det give ham et Mistillidsvotum og efter Omstændighederne foranledige ham straffet for hans Behandling af Sagen. Ligeledes kunde det tænkes, at det, at man ikke vilde gøre nogen Forandring i Besættelsen af Udenrigsministerposten, blev betragtet som en saa væsentlig Vanrøgt af Landets Udenrigsanliggender, at man, i Tilfælde af en alvorlig Fejl fra vedkommende Udenrigsministers Side, vilde opsigte Forbundstraktaten.

§ 8.

Danmarks Varetagelse af islandske Anliggender.

Fortsettelse.

B. Højesteret. Ifølge Forbundslovens § 10 skulde Danmarks Højesteret udøve den øverste Domsmyndighed i islandske Sager, indtil Island maatte beslutte at oprette en øverste Domstol i Landet selv. Indtil da skulde ved først indtrædende Ledighed i Retten en Dommerplads besættes med en Islænding. Denne sidste Bestemmelse kom aldrig til Udførelse, idet Lov Nr. 22,

6. Oktbr. 1919, om Højesteret i Island, traadte i Kraft inden en saadan Besættelse kunde komme til at foreligge. I Henhold til denne Lov oprettedes Landets øverste Domstol fra 1. Jan. 1920. Danmark varetager saaledes ikke mere Islands øverste Domsmyndighed.

C. Mønten. Ifølge Forbundslovens § 9 skal den hidtil for begge Stater gældende Ordning af Møntvæsenet vedblivende have Gyldighed, saa længe den skandinaviske Møntunion bestaar. Hermed siges der kun det, at den Mønt, som præges i Danmark og er af samme Beskaffenhed som den i Danmark den 1. Decbr. 1918 gældende Mønt, ogsaa skal være lovligt Betalingsmiddel i Island. Denne Bestemmelse gælder kun saa længe den skandinaviske Møntunion bestaar, men der er næppe stor Sandsynlighed for, at den bliver ophævet i nær Fremtid¹⁾. Skulde Danmark præge andre Mønter end dem, som den 1. Decbr. 1918 var gældende, er saadanne Mønter ikke eo ipso lovligt Betalingsmiddel i Island. Af Bestemmelsen i Forbundslovens § 9, 1. Stk., følger, at norske og svenske Mønter, som præges i Overensstemmelse med Møntoverenskomsten, ligeledes, saa længe Møntunionen bestaar, er lovligt Betalingsmiddel her i Landet. Island har derfor samtidig med dets Anerkendelse som suveræn Stat udtrykkeligt tiltraadt Møntunionen, som det da ogsaa ifølge § 7, sidste Stykke, vilde have været bundet til. Dette har de andre nordiske Stater utvivlsomt stiltiende godkendt.

Men ifølge Forbundslovens § 9, 2. Stk., kan Island selvfølgelig præge Mønt til eget Brug. Fornylig er der præget islandsk Skillemønt af særlig Beskaffenhed, hvilket Arbejde blev udført for Island i Danmark²⁾. Island kan dog, hvis det ønsker det, oprette et eget Møntværk. De Mønter, som Island præger eller lader præge, er ikke lovligt Betalingsmiddel i Danmark og gælder kun i

¹⁾ I Løbet af indeværende Aar har man dog hørt enkelte slaa til Lyd for, at denne Union burde ophæves.

²⁾ Islandsk Mønt blev præget i Henhold til forel. Lov Nr. 45, af 2. Oktbr. 1922.

Island. Man kunde maaske sige, at Forbundslovens § 9, 2. Stk., forudsætter, at saadanne Mønter eo ipso bliver lovligt Betalingsmiddel i Danmark, idet det siges at der maa forhandles herom med Sverige og Norge. Men man kan dog næppe herfra slutte e contrario, at disse Mønter bliver lovligt Betalingsmiddel i Danmark, med mindre der opnaas Overenskomst herom, eller deres Gyldighed fastslaas ved Sædvane, hvilket ikke er utænkeligt.

Disse Forbundslovens Bestemmelser angaar ikke Sedler eller andre Pengerepræsentativer. Ikke engang den danske Nationalbanks Sedler er for Fremtiden lovbeftet Betalingsmiddel i Island, idet Danmarks Lovgivningsmagt ikke kunde tage Bestemmelse herom længer end den, efter sin egen Opfattelse, havde Raadighed over Island. Noget andet er, at man almindeligt, baade i det private og det offentlige Liv, nu som før modtager disse danske Sedler som Betaling, som om de var lovligt Betalingsmiddel¹⁾.

D. *Inspektionen paa Søterritoriet.* Ifølge Forbundslovens § 8 udøver Danmark Fiskeriinspektionen indenfor islandsk Søomraade under dansk Flag, indtil Island maatte beslutte paa egen Bekostning helt eller delvis selv at overtage samme.

1. Søterritoriet omkring Island betegnes som *islandsk*, hvad der iøvrigt var en Selvfølge. Saa længe Danmark betragtede Island som en »uadskillelig Del« af det danske Rige, § 1 i Lov af 2. Jan. 1871 om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget, anerkendte man ikke Søterritoriet som islandsk, og Danmark ansaa sig derfor for at have Højhedsret over samme. Nu har Landet, som Følge af sin Stilling som suveræn Stat, Højhedsret over Søterritoriet, idet Overenskomsten med Danmark om Fiskeriinspektionen inde paa islandsk Søterritorium ligesaa lidt er en Afstaaelse af denne Højhedsret, som det vilde være en Afstaaelse af Raadig-

¹⁾ Dog naturligvis med Hensyntagen til eventuel Forskel i Valutaværdien. Overs.

heden over en Gaard, hvis Ejeren af samme overdrog en anden det Hverv at holde Hjemmemarken fri for løsgaaende Kreaturer.

2. Som bekendt har Danskerne i lang Tid haft et Skib her under Landet en Del af Aaret til Kystinspektion, og det er saaledes ikke noget nyt, at de tager Del i Inspektionen af Søterritoriet. Indtil Forbundsloven traadte i Kraft havde der i Regelen været 1 Inspektionsskib. I Bemærkningerne til Forbundslovforslagets § 8 betingede de danske Delegerede sig, at Danmark ikke skulde behøve at udvide Inspektionens hidtidige Omfang. Man gik ud fra, hvilket endvidere fremgaar af § 8, at Island ikke skal betale for den Inspektion, som Danmark ved Forbundslovens § 8 paatager sig, og Bestemmelserne i Lovens § 11 angaar derfor ikke Inspektionen af Søterritoriet. Danskernes, og især Færingernes Ret til at fiske inde paa islandsk Søterritorium ansaas for langt mere værdifuld, end Islændernes tilsvarende Ret i Danmark, hvorved Omkostningerne ved Inspektionen mentes at være fuldt erstattede. Man kan vel sige, at Island, hvis det selv helt overtog Inspektionen, ydede Danmark Goder, uden at erholde noget til Gengæld, men det afgør Island med sig selv og maatte, da Forbundsloven blev vedtaget, forudsætte Muligheden heraf.

Inspektionen er en Ret eller et Gode, som Island delvis eller helt kan give Afkald paa, hvadenten det erstatter den med en anden eller ikke. Af Islands Højhedsret over Landets Søterritorium følger endvidere, at Danmark ikke kan autorisere flere Skibe til Anholdelse af Fartøjer, som driver ulovligt Fiskeri, end Island giver sit Samtykke til, ligesom Inspektionen da ogsaa er et islandsk Anliggende, for hvis Udførelse Island bærer Ansvar. Det, som et dansk Inspektionsskib imidlertid maatte foretage sig under dansk Flag, bærer Danmark dog nok Ansvar for, t. Eks. Anholdelsen af en Trawler. Sagens Behandling, Dommen og dens Eksekution bærer Island derimod utvivlsomt Ansvar for. Paa den anden

Side kan man ikke forbyde fremmede Stater at have Tilsynsskibe inde paa Søterritoriet, til Observation af det, der foregaar, hvis kun et saadant Skib ikke udøver nogen Politimyndighed. Hvis Island ønsker, at Danmark udvider Inspektionen, udover dens Omfang indtil 1. Decbr. 1918, maa der en Overenskomst derom med Danmark og paa Forlangende ydes Godtgørelse derfor. Man maa mærke sig, naar der tales om Inspektionen dengang og nu, at den Inspektion, som man dengang muligvis kunde nøjes med, antagelig i Nutiden er ganske utilstrækkelig, fordi det Inspektionsskib, som dengang passede til Forholdene, nu er uegnet dertil. Danmarks Forbehold om, at det ingen Forpligtelse har til at yde mere end det gjorde inden 1. Decbr. 1918, maa da naturligst forstaas saaledes, at det ingen Forpligtelse har til at holde flere Inspektionsskibe paa en Gang i længere Tid ialt, end man dengang plejede at holde, men at det Skib, som man til enhver Tid benytter til Inspektionen, maa være i Stand til at udføre den paa tilbørlig Maade, i Særdeleshed at det er saa hurtigsejlende, at det kan anholde Skibe, som har drevet ulovligt Fiskeri. Hvis denne Forstaaelse er urigtig, vilde Danmarks Fiskeriinspektion være, eller meget snart kunne blive betydningsløs.

3. Som naturligt er, skal de danske Inspektionsskibe sejle under dansk Flag, ligesom deres Førere i et og alt maa følge den danske Marineministers Forskrifter paa samme Maade, som Førerne af andre danske Krigsskibe. Forholdet imellem den islandske Regering og Danmarks Marineminister er her noget lignende, som Forholdet imellem Islands Regering og Danmarks Udenrigsminister. Noget andet er, at det sikkert er meget praktisk, som man vistnok plejer at gøre, at Inspektionsskibenes Førere forhandler med den islandske Regering om Arbejdets Udførelse.

4. Allerede i nogle Aar har Island taget Del i Inspektionen paa egen Bekostning, selv om de benyt-

tede Skibe har været ubevæbnede¹⁾. Det har været Islands Maal helt at overtage Inspektionen, som mange mener ikke vil kunne komme til fuld Nytte, førend Landet selv har Raadigheden over Skibene. Ved Lov Nr. 55 af 10. Novbr. 1913 blev Islands Soterritoriums-fond oprettet med $\frac{2}{3}$ af de for ulovligt Fiskeri inde paa Soterritoriet idømte Boder, samt et aarligt Tilskud fra Landskassen. Fondet skulde anvendes til Udvidelse af Fiskeriinspektionen, naar Lovgivningsmagten maatte bestemme det. Ved Lov Nr. 68 af 3. Novbr. 1915 vedtoges et Tillæg til Loven gaaende ud paa, at Fondet til sin Tid og efter Lovgivningsmagtens Bestemmelse til den Tid skulde anvendes til Anskaffelse af et eller to Kystinspektionsskibe. Endelig fik Regeringen ved Lov Nr. 70 af 28. Novbr. 1919 Hjemmel til at købe eller snarest muligt lade bygge et eller flere Skibe til Inspektion af Islands Kyststrækninger, ligesom Regeringen ogsaa fik Hjemmel til, hvis man ikke kunde finde et passende Skib til Købs, at leje et Skib, saa længe den havde et Skib under Bygning. Intet af dette er dog endnu kommet til Udførelse, med Undtagelse af, at Regeringen har lejet et Skib til Inspektion ved Nordlandet i den Tid Sildefiskeriet finder Sted.

Saavidt bekendt har man fra dansk Side villet hævde, at Føreren af et dansk Inspektionsskib maatte, saalænge Danmark varetager Fiskeriinspektionen, have Overledelsen af samme, ogsaa med Hensyn til de islandske Inspektionsskibe. Dette kan dog ikke anses for rigtigt. Et islandsk Skib skal sejle under islandsk Flag, og paa et islandsk Skib maa en islandsk Skipper være den, der raader, hvis der ikke foreligger en Overenskomst om anden Ordning. Man kan imidlertid ikke gaa ud fra, at en islandsk Regering vil indgaa en Overens-

¹⁾ Heri er der i 1924 sket en Forandring, idet et væbnet isl. Skib nu delvis besørger Inspektionen og endnu et er under Bygning. Overs.

komst af et saadant Indhold. Noget andet er, at Samarbejde imellem danske og islandske Inspektionsskibe maa finde Sted, især med Hensyn til Bestemmelsen af paagældende Skibes Inspektionsomraade. Et saadant Samarbejde har da vistnok ogsaa hidtil fundet Sted, og alt for saa vidt gaaet efter Ønske.

5. Man har i Praksis rigtigt forstaaet § 8 saaledes, at Danmark har Forpligtelse til Kystinspektionen, selv om Island for en Del har overtaget samme. Forbundsloven udtaler intet om, hvornaar Island skal anses for helt at have overtaget Kystinspektionen og dermed helt har fritaget Danmark for denne Forpligtelse. Det eneste naturlige synes at være, at Danmark har denne Forpligtelse, indtil Island maatte erklære, at det nu selv helt har overtaget Inspektionen af Søterritoriet og ikke længer ønsker, at den skal udøves af Danmark. Efter Forbundsloven har Danmark ingen Ret til, førend Island vil, at blive fritaget for denne Forpligtelse, og denne Løsning maa derfor være den eneste rigtige.

Fra dansk Side hævder man imidlertid, at Forbundslovens § 8 skal forstaas saaledes: Saa længe Føreren af et dansk Inspektionsskib har Overledelsen af Inspektionen, ogsaa af islandske Inspektionsskibe, har Island ikke »delvis« overtaget Inspektionen. Saalænge har Danmark ikke Ret til at begrænse sin Forpligtelse. Men samtidig med at Island har ladet eget Skib, under selvstændigt Førerskab, overtage Inspektionen, anser Danmark sin Forpligtelse for begrænset i tilsvarende Omfang. Hvis det islandske Skib t. Eks. udfører Inspektionstjenesten imellem Reykjanes og Snæfellsnes, mener Danmark sig ikke forpligtet til ogsaa at forrette Inspektionstjeneste paa nævnte Strækning. Eller saaledes erklærer den danske Del af det raadgivende Dansk-Islandske Nævn at se paa den Sag. Den islandske Del hævder den samme Forstaaelse, som ovenfor anført. Hensigten med Bestemmelserne i Forbundslovens § 8 om, at Danmark udøver Inspektionen, indtil Island

maatte beslutte »helt eller delvis« at overtage samme, var ingen anden end den at udtrykke, at Island kunde forrette Inspektionstjenesten *samtidig med* Danmark, uden at Danmark af den Grund havde Krav paa at begrænse sin Forpligtelse, hverken med Hensyn til Antal af Skibe, Tid eller Rum. De to Landes Regeringer er dog endnu ikke kommet overens herom. — Danmark kan da ikke med Rette, saalænge Forbundsloven er i Kraft, ophøre med Inspektionen, selv om det mente, at Island var kommet i Besiddelse af tilstrækkelig mange Skibe og Mandskab til alene at værgе sit Søterritorium. I modsat Fald kunde Danmark, saa at sige naar som helst, unddrage sig denne Forpligtelse og for saa vidt gøre Bestemmelserne i Forbundslovens § 8 til intet. En saadan Sag kunde nok henvises til Voldgift, ifølge Forbundslovens § 17, men det vilde være uhensigtsmæssigt eventuelt i lang Tid, saa længe man venter paa Voldgiftskendelsen, at skulle nøjes med utilstrækkelig Inspektion. Danmark maatte saaledes paa Islands Forlangende udøve Inspektionen, indtil Voldgiftskendelsen foreligger.

Ligeretsbestemmelser.

§ 9.

Almindelige Bemærkninger.

I. Suveræne Stater indgaar, som almindeligt bekendt, ofte indbyrdes Overenskomster, hvorved der tilsikres den ene Stat og dens Borgere forskellige Begunstigelser i den anden Stat, og vice versa. Man har Eksempler paa, at en Stat indrømmer en anden Stats Undersaatter alle de samme Rettigheder i Landet som dets egne Statsborgere, eller begunstiger dem i en bestemt Retning, t. Eks. giver dem Ret til Erhvervsdrift. Ofte indrømmer ogsaa den ene Stat den anden for-

skellige Toldlettelser med Hensyn til Vareimport eller Transitvarer. Meget ofte indeholder de internationale Traktater Bestemmelser om, at den ene Stats Under-saatter skal nyde alle de mestbegunstigede Staters Rettigheder, eller at ingen anden Stat skal nyde en mere begunstiget Stilling end den, der indrømmes den kontraherende Stat, o. s. v. Det er forstaaeligt, at saadanne Ligerets-Overenskomster især indgaas af Stater, som er knyttede sammen med Venskabsbaand, staar paa lignende Kulturtrin og har lignende Interesser at varetage. Selvfølgelig kan den Slags Bestemmelser ogsaa blive til af tvingende økonomiske Nødvendigheds-hensyn, eller endogsaa fordi en Stat ligefrem er tvungen dertil, for at undgaa et endnu større Onde. Selvfølgelig vedbliver en Stat at være suveræn, selv om den afslutter Ligerets-Traktater med andre Stater. T. Eks. har man talt og skrevet en Del om fælles Statsborgerret i hele Norden, hvilket sikkert ingen havde optaget til Diskussion, hvis der i Anledning heraf kunde være opstaaet mindste Tvivl om, at hver enkelt af de nordiske Stater desuagtet fremtidigt bevarede sin Suverænitet. Samtlige Forbundslovens Ligeretsbestemmelser er Traktatbestemmelser imellem to suveræne Stater, og maa alle fortolkes paa det Grundlag. Selv om disse Bestemmelser tillige af begge Stater er givet og vedtaget i Lovsform, har det i denne Forbindelse kun den Betydning, at de samtidig, som allerede bemærket, er statsretsligt forbindende for begge de to Landes Borgere og Embedsmænd¹⁾. Uagtet baade Landenes tidligere Forbindelse, og Danskernes Forhandlingsvenlighed i 1918 samt Islændernes Bestræbelser paa at 'erholde Danmarks Anerkendelse af Islands Suverænitet, gav rig Anledning til Indgaaelse af Ligeretsoverenskomster imellem de to Stater, saa er disse Bestemmelser dog i ingen Henseende af nogen anden Karakter, end Traktater

¹⁾ Jfr. Berlin, Fbl., Side 68.

imellem to suveræne Stater kan være. Man er vel nok gaaet vidt med Hensyn til Indrømmelse af Ligeret i forskellige Retninger, men man har dog tilsvarende Eksempler andetsteds fra¹⁾.

II. Forbundslovens Ligeretsbestemmelser kan inddeles i fire Grupper:

A. Om *Varetagelsen af den ene Stats Interesser i den anden, samt om de Anliggender, som er Genstand for Staternes indbyrdes Forhandlinger*. Det synes at være rigtigt først at omhandle dette, som angaar selve de to Staters indbyrdes Forbindelse.

B. Dernæst kommer den Bestemmelse, som især vedrører Staternes Borgere og er mest vidtrækkende med Hensyn til Begunstigelser, og som man kan kalde *Statsborgernes Ligeret*.

C. Saa kommer Bestemmelsen om *Behandlingen af den ene Stats Varer og Frembringelser i den anden Stat, Løfte om Mestbegunstigelse, og endelig:*

D. *Ligeret med Hensyn til Behandlingen af hvert af de to Landes Skibe i det andet.*

§ 10.

A. *Varetagelsen af Islands Interesser i Danmark og Danmarks i Island, samt de Sager som ordnes ved Overenskomst imellem de to Lande.*

I. 1. Varetagelsen af Islands udenrigske Anliggender i Almindelighed er omhandlet i en anden Forbindelse. Men Spørgsmaalet om den diplomatiské Forbindelse imellem de to Stater, Danmark og Island, har man endnu ikke behandlet færdigt. Som Følge af begge Staters Suverænitet maa deres indbyrdes Forbindelse blive meget lignende andre suveræne Staters. Her er der vel den Forskel, at Regenten er den samme i begge

¹⁾ Jfr. Berlin, Fbl., Side 71.

Stater, men denne Forskel har kun ringe retslig Betydning m. H. t. Udviklingen om hvorledes den ene Stats Udenrigssager skal behandles i Forholdet til den anden Stat. Her maa der sondres klart imellem, om Kongen træder frem som Islands Konge eller Danmarks, ligesom for Resten altid, naar der er Tale om Kongemagtens Udøvelse.

2. Forbundslovens § 15 omhandler Varetagelsen af hver af de to Staters Interesser i den anden. I Henhold hertil bestemmer hvert Land selv, paa hvilken Maade dets egne og dets Borgeres Interesser nærmere bliver at varetage i det andet Land. Fra dansk Side har man hævdet, at denne Bestemmelse imidlertid maatte forstaas med den Indskrænkning, at Island ikke kunde sende en diplomatisk Udsending, Gesandt eller Generalkonsul, idet Islands Udenrigsanliggender varetages af den danske Udenrigsminister, som alene kunde udnævne Befuldmægtigede af den Art, men at det stred imod sund Fornuft, at han paa Islands Vegne skulde besætte saadanne Poster i Danmark¹⁾. Uden nærmere at komme ind paa Holdbarheden af disse sidste Betragtninger, skal man kun bemærke, at denne Opfattelse hviler paa en fuldstændig Misforstaaelse. Forbundslovens § 7, 1. Stk., om Danmarks Bemyndigelse til Varetagelsen af Islands Udenrigsanliggender, kan umulig omfatte Islands Udenrigsforbindelse med Danmark og vice versa. Det vilde stride imod sund Fornuft, at Danmarks Udenrigsminister var Islands Befuldmægtigede i den indbyrdes Forbindelse med Danmark, hvad enten den er diplomatisk eller ej. Forbundslovens § 15 maa derfor fortolkes uafhængigt af Forbundslovens § 7. Og § 15 skal endvidere fortolkes paa den mest naturlige, med Paragrafens Ord og Aand stemmende Maade. Island er en suveræn Stat. Det har sine udenrigske Anliggen-

¹⁾ Funder, Ufr. 1918 B., Side 217. Derimod Berlin Fbl., Side 55.

der, som det har givet Danmark almindelig Bemyndigelse til at varetage. § 15 er en Undtagelse fra dette Mandat. Island, som suveræn Stat, varetager i Forholdet til Danmark selv disse Sager og har Raadigheden over, hvorledes de behandles. Island kan efter eget Forgodtbefindende sende Gesandter og Konsuler til Danmark. Det kan ogsaa kalde disse sine Fuldmægtige for Kontorchefer, som Funder¹⁾ foreslaar, men behøver ikke at gøre det, som han synes at mene. Man er da ogsaa gaaet frem paa en Maade, som direkte strider imod den af Funder hævdede Anskuelse, idet Island, som almindeligt bekendt, har sendt en Gesandt til København, og han har alle de samme Rettigheder som andre Gesandter. Han har direkte Adgang til Kongen og Danmarks Udenrigsminister og nyder Eksterritorialitetsret i Danmark, tillige med det islandske Gesandtskabs Personale. Han blev udnævnt af Kongen med den islandske Førsteministers Underskrift, under hvem Gesandten sorterer. Han staar i ingen Henseende, lige saa lidt som andre islandske Embedsmænd, under den danske Udenrigsminister. Gesandten lønnes direkte af Islands Statskasse, omfattes af Reglerne i islandsk Lov om Alderdomsunderstøttelse o. s. v. Se angaaende Gesandtstillingen Lov Nr. 9, 27. Juni 1921, hvorved baade Gesandten og Legationssekretærens Stillinger er lovfæstede, ligesom den ogsaa giver Regler for deres Beskikkelse m. v. Selvfølgelig har den danske Regering modtaget Islands Gesandt og vist ham som Landets Repræsentant den Ære, som man plejer at vise slige Befuldmægtigede.

Selvfølgelig kan Islands Gesandt i Danmark, lige saa godt som andre, rejse til Udlandet som delegeret paa Islands Vegne i Henhold til Forbundslovens § 7, 3. Stk. i. f., uden at han dertil behøver nogen speciel Fuldmagt fra den danske Udenrigsminister, saaledes

¹⁾ S. St.

som Berlin synes at mene¹⁾, men han rejser derimod, paa samme Maade som andre slige Udsendinge, efter nærmere Aftale med Danmarks Udenrigsminister. Som Eksempler paa Delegationer af den Art kan anføres den islandske Gesandts Rejse til Spanien i Vinteren 1921—1922 for at forhandle om Klipfisk-Tolden, og hans Rejse til Genua, omtrent paa samme Tid, for at deltage i det internationale Møde samme Steds. Derimod vil Gesandten ikke kunne blive udnævnt til at beklæde en Gesandtskabspost andetsteds end i Danmark, udover hvad Forbundslovens § 7, 3. Stk., Punkt 1, hjemler.

II. Uagtet Danskerne, i alt Fald til en Begyndelse, vistnok havde tænkt sig, at Danmark her skulde have et saakaldt Regeringskontor, og Island et tilsvarende i København, i Lighed med den islandske Regerings fra 1904 til 1918 i København bestaaende Kontor, jfr. Forhandlingsudvalgets Bemærkninger i 1918 til Lovforslagets § 15, saa sendte Danmark dog allerede i 1919 en diplomatisk Udsending hertil, med Lønning som Ministerresident, men med Embedstitelen overordentlig Gesandt og befuldmægtiget Minister. Denne Danmarks Udsending nyder her de samme Begunstigelser som slige Udsendinge har. Med Hensyn til Formen har man dog fraveget det sædvanlige, for saa vidt som hans Udnævnelse er medunderskrevet af den danske Statsminister, under hvem han sorterer, men derimod ikke, som man kunde vente, under det danske Udenrigsministerium. Dette kan dog ikke forrykke hans retslige Stilling i andre Henseender. Hans Stilling er de facto usædvanlig, idet han ikke, som Gesandterne ellers, er ved Regentens Side, men dette er let forstaaeligt en Følge af, at Regenten er den samme i begge Lande og ikke samtidig kan residere i begge.

¹⁾ Fbl., Side 63.

III. Selv om Forbundslovens § 15 udtrykker sig saaledes, at hvert Land selv bestemmer, paa hvilken Maade det lader sine Interesser varetage i det andet Land, er dette dog ikke saaledes at forstaa, at det ene Land er pligtigt til at modtage hvem som helst, det andet Land fandt for godt at sende. Netop i dette Forhold maa Folkerettens almindelige Regler være gældende, at paagældende Stat kan protestere imod at modtage den Person, som den Stat, der udsender vedkommende Gesandt, agter at betro sine Sager. Saadanne Protester er sjældne, men er dog forekommet¹⁾. Denne Ret har hvert af de to Lande i Forhold til det andet.

IV. I denne Forbindelse kan man nævne Forbundslovens § 12. Ifølge denne Paragraf bliver de af Landenes Anliggender, som Forbundsloven ikke omhandler, saasom Samfærdselsvæsen, Handels- og Toldsager, Sofart, Postvæsen, Telegraf- og Radiotelegrafvæsen, Retspleje m. v., at ordne ved særlige Overenskomster mellem de i de to Stater dertil berettigede Myndigheder. Overenskomst er sluttet med Hensyn til Hjemsendelse af Søfolk²⁾. Endvidere kan Forbundslovens § 11 nævnes, i Henhold til hvilken man ved Overenskomst har fastsat Betalingen for Varetagelsen af de i §§ 7 og 9 omhandlede Anliggender til 12,000 Kr. aarlig.

§ 11.

B. Statsborgernes Ligeret.

I. I Forord. af 15. Jan. 1776 gaves for første Gang almindelige Bestemmelser om, hvem der skulde have »Indfødsret« i Danmark, og hvilke Rettigheder

¹⁾ Matzen, Folkeret, Side 153.

²⁾ 9. Oktbr. 1922 (Stjt. 1922 A., Side 210). Islands Gesandt i Københ. og Danmarks Udenrigsminister har undertegnet denne Overenskomst, jfr. Overenskomsten in initio, »efter dertil meddelt kongelig Bemyndigelse«.

der var knyttede til det at være »Indfødt«. Denne Forordning ansaas for ogsaa at gælde i Island, ligesom Danske og Islændinge jo ogsaa betragtedes som havende fælles Indfødsret. Senere udkom Lov af 25. Marts 1871, om Suspension af de til Indfødsretten knyttede Rettigheder, hvis man træder i undersaatligt Forhold til en fremmed Stat. Hele Forholdet med Hensyn til Indfødsretten blev derefter ordnet ved en almindelig Lov af 19. Marts 1898, med Tillæg af 23. Marts 1908 og 27. Novbr. 1916. Lovene af 1898 og 1908 er offentliggjort i Island, og der er ingen som har ytret nogen Tvivl om den fælles Indfødsret imellem Danmark og Island.

De til Indfødsretten knyttede Rettigheder og Pligter har i stor Udstrækning ogsaa været fælles. Nogen Forskel har der dog været, t. Eks. med Hensyn til Militærpligten, idet Islændinge, bosatte i Island, i Henhold til Danmarks Militærlovgivning har været fritagne for Militærtjeneste i Danmark, se dansk Lov Nr. 123, 8. Juni 1912, § 1. I enkelte Retninger er Bopæl her i Landet gjort til Betingelse for at kunne nyde visse Retsgoder, t. Eks. for at kunne »faa Ejendomsret« over Vandfald, Lov Nr. 55, 22. Novbr. 1907, til Valgret og Valgbarhed til Altinget, Lov Nr. 12, 19. Juni 1915, § 10, og endogsaa Eksamenen ved islandske Skoler er opstillet som Betingelse for Adgang til Embeder, jfr. Lov Nr. 36, 11. Juli 1911, og nogle af disse Lovbestemmelser *virker* saaledes, som om der var Forskel med Hensyn til Bestemmelserne om Undersaaternes Retsnydelse. Danskerne har i Regelen haft Opmærksomheden stærkt henvendt paa, at islandske Love ikke kom til at indeholde Bestemmelser, som paa nogen Maade gjorde Indgreb i Statsborgernes Ligeret. Dette gjaldt især Erhvervslovgivningen. I tidligere Tid nægtede Kongen derfor ogsaa at stadfæste t. Eks. et Lovforslag om faste Købmænds Pligt til at være bosiddende i Island. Forlangendet om at Landets Særanliggende skulde forelægges Kongen i Statsraadet motiveredes blandt

andet især med, at »Helstatsmyndigheden« stadig maatte paase, at islandske Love ikke kom til at indeholde noget, som forrykkede Undersaaternes Ligeret. Det var derfor ikke saa underligt, at Danskerne i 1918, den Gang man kom overens med dem om Forbindelsen imellem Landene, var meget omfindtlig paa dette Punkt.

II. 1. Man har, mærkeligt nok, ladet sig forlyde med, at Statsborgerretten ifølge Forbundsloven er fælles for Danmark og Island. Enkelte synes at hælde til den Anskuelse, at Forbundslovens § 6 indeholder Bestemmelser om Statsborgerretten, og taler om gensidig Statsborgerret¹⁾. Men dette er en stor Misforstaaelse. Forbundsloven indeholder overhovedet slet intet om Statsborgerretten, bortset fra, at den forudsætter, at hvert af Landene har sine Statsborgere, se Forbundslovens §§ 6, 15 og 16 samt Forhandlingsudvalgets Bemærkninger til § 6, som ganske afgjort viser, at man ikke gaar ud fra, at Statsborgerretten er fælles. Statsborgerretten er da ogsaa en af de mange Sager, som Forbundsloven slet ikke omtaler, som t. Eks. Flaget, og derfor henregnes til de Anliggender som hvert af Landene har for sig. Nu er det ogsaa almindeligt anerkendt, at Statsborgerretten ikke er fælles²⁾, men at hvert af Landene har sine Statsborgere og selv fastsætter Regler om, hvorledes den erhverves og fortabes. Denne Forstaaelse er paa bedst mulig Maade fastslaaet ved Lov Nr. 21 1919, jfr. endvidere Lov Nr. 15 og 59 1921.

2. Paa Grund af Ligeretsbestemmelsen i Forbundslovens § 6 har man villet hævde³⁾, at Forbundsloven ikke retsligt gør nogen Forskel paa, om man er dansk eller islandsk Statsborger. Ogsaa dette hviler paa en

¹⁾ Funder cit. Skr., Side 212, 213. Jfr. endvidere Zahle, Folket. Forh. Spalte 1517: »fuldtud gensidig Statsborgerret«.

²⁾ »Sambandslögin« Side 28 (Suverænitetssudvalgets Flertalsbetænkning); Berlin, Fbl. Side 70; Lundborg Side 44.

³⁾ Funder, cit. Skr. Side 212.

fuldstændig Misforstaaelse, idet man maaske var kommet Sandheden nærmere ved at sige, at Forskellen var mindre de facto end de jure. Retsligt er Forskellen stor og tydelig, i det mindste i mange Retninger. Udadtil træder Forskellen skarpt frem. Hvis Island t. Eks. afsluttede en Traktat med Norge, hvori man enedes om, at islandske Statsborgere skulde have Ret til at fiske inde paa Norges Søterritorium, kunde danske Statsborgere ikke nyde godt heraf paa det Grundlag, at de ifølge Forbundsloven i Island nyder lige Ret med islandske Statsborgere. Noget lignende kan siges om hvilke som helst Begunstigelser, som den ene Stat ved Traktatafslutninger med en tredie Stat maatte betinge sine Borgere, t. Eks. Forsørgelsesret, politiske Rettigheder o. s. v. En Overenskomst imellem Danmark og Island om de to Landes Statsborgeres gensidige Ligeret i hvert af Landene er ikke bindende for andre Stater. Men hvis Statsborgerne var de samme i begge Lande, saa vilde de alle nyde godt af disse Begunstigelser, medmindre man udtrykkelig var blevet enig om noget andet. Danske Statsborgere i Udlandet vedkommer da heller ikke Island, lige saa lidt som islandske Danmark, med Undertagelse af den særlige Forpligtelse som Forbundsloven igennem det i § 7 omhandlede Mandat paalægger Danmark.

I selve Staternes indbyrdes Forhold viser Forskellen sig ogsaa paa mange Omraader. I de Tilfælde, som udkrævede Ændringer i Grundloven eller Forfatningsloven for at den ene Stats Statsborger kunde nyde de i Traktaten indeholdte Rettigheder i den anden Stat, t. Eks. Valgret til den lovgivende Forsamling, kunde han ikke lovlig have nydt disse Goder, førend Forfatningslovene var blevet ændret. Hvis Danmark og Island afsluttede en Traktat om Udlevering af Forbrydere, jfr. Forbundslovens § 12, vilde intet af Landene udlevere sine egne Statsborgere. Danmark vilde ikke udlevere en dansk Statsborger, selv om han havde begaaet en Forbrydelse i Island, og vice versa. Dette har man

udviklet andetsteds¹⁾. En islandsk Statsborger kan t. Eks. ikke blive straffet for Landsforræderi begaaet i Udlandet imod Danmark, lige saa lidt som en dansk Undersaat for Landsforræderi begaaet under samme Betingelser imod Island. En islandsk Statsborger i Danmark og en dansk i Island kan om fornødent forlange Hjælp hos Landets Repræsentant o. s. v. I Traktater mellem de to Lande træder Forskellen ogsaa klart frem, t. Eks. om Hjemsendelse af Søfolk²⁾, Underholdsbidrag til uægte Børn o. s. v.

Resultatet maa saaledes nødvendigvis blive det, at hvert af Landene, til Trods for Forbundslovens Ligeretsbestemmelser, har sine Statsborgere, og dette viser sig overalt i Forholdet til en tredie Stat og hyppigt i deres indbyrdes Forbindelse samt i Forholdet mellem det ene Lands Statsborgere og Regeringsmyndighederne i det andet Land.

III. Derefter kommer man til selve Realiteten i de af Forbundslovens Bestemmelser i § 6, som indeholder Reglerne om Statsborgernes Ligeret. Her kommer først Paragrafens 1. Stk. i Betragtning saalydende:

»Danske Statsborgere nyder paa Island i enhver Henseende lige Ret med de paa Island fødte islandske Statsborgere, og omvendt«.

I Ordene: »og omvendt« ligger, at islandske Statsborgere nyder i Danmark lige Ret med danske Statsborgere. Denne Forbundslovens Bestemmelse er, som allerede bemærket, af stor Betydning, og der haves kun faa Eksempler paa at saa vidtgaaende Ligeretsbestemmelser er optaget i Traktater. Den Modstand, som Forbundslovsforslaget mødte her i Landet, grundedes væsentligst paa denne Bestemmelse. I denne Forbindelse fremkom der forskellige Læresætninger og Fortolkninger,

¹⁾ »Sambandslögin« Side 28. Jfr. endvidere Berlin, Fbl. Side 81.

²⁾ Jfr. Traktat 9. Oktbr. 1922.

hvoraf enkelte, for saa vidt det findes fornødent, vil blive berørt i det følgende.

1. Forbundsloven indeholder ingen Regler om, hvilke af det tidligere Danmarks Riges Borgere, som baade var Danskere og Islændinge, der efter 1. Decbr. 1918 skal blive Statsborgere i Danmark og hvilke i den islandske Stat. Selvfølgelig indeholder Loven endnu mindre noget om, hvorledes Statsborgerretten erhverves og fortages i hvert af Landene, lige saa lidt som om de Rettigheder og Pligter, som er knyttede til denne Ret. Man gaar selvfølgelig ud fra, at hver Stat for sig giver Regler desangaaende. Kun i Bemærkningerne til Forbundslovens § 6 udtales, at man venter, at Reglerne for Statsborgerrettens Erhvervelse og Fortabelse bliver indbyrdes overensstemmende i begge de to Lande. Den lovgivende Myndighed i hver af Staterne kan imidlertid efter eget Forgodtbefindende tage meget eller lidt Hensyn til disse Forhandlingsudvalgets Udtalelser. Men da hver Person, som faar meddelt Statsborgerret i Danmark, erhverver Ligeret med islandske Statsborgere i Island og vice versa, er det naturligvis det heldigste, og maa endogsaa siges at være nødvendigt, at dette Forhold ordnes paa lignende Maade i begge Landene. Det er ligegyldigt, paa hvilken Maade Statsborgerretten erhverves: ved Fødsel, Ægteskab, Lov eller Fødsel + Ophold (jfr. Lov Nr. 21 af 1919, §§ 1—4, jfr. § 8), eller i Henhold til folkeretlig Hjemmel, jfr. Sønderjylland i 1920, man erhverver samtidig Ligeretten med det andet Lands Borgere. Tilsvarende gælder med Hensyn til Statsborgerrettens Fortabelse.

2. Derefter skal man undersøge Omfanget af de Rettigheder, som Forbundslovens § 6, 1. Stk., hjemler danske i Island og Islændinge i Danmark. I Bemærkningerne til § 6 udtales, at der fra dansk Side er »lagt Vægt paa at fastslaa, at alle statsborgerlige Rettigheder er fuldt ud gensidige uden Forbehold eller Indskrænkning«. Her udtales direkte, at man fra *dansk Side* lægger Vægt

herpaa. Den anden Part har ikke udtalt noget Ønske om denne Ligeret, selv om han maatte gaa med hertil. Men heraf følger, at man ikke kan lægge mere ind i dette end Ordene almindeligt og logisk betyder. Udtalelser fra den ene Parts Side, som ikke er optaget i Lovteksten, eller ikke ved logiske Slutninger kan udledes af samme, er uforbindende for den anden Part. De kan kun være et Vidnesbyrd om Ønsker eller Ytringer fra den Parts Side, som disse Udtalelser skyldes.

a. Danske Statsborgere nyder »paa Island« lige Ret med de paa Island fødte islandske Statsborgere, og vice versa. Ordene »paa Island« staar ikke uden Betydning i Lovteksten. De betyder, at en dansk Statsborger *saa længe han opholder sig paa Island* nyder lige Ret med en islandsk Statsborger, og at en islandsk Statsborger *saa længe han opholder sig i Danmark* nyder her lige Ret med en dansk Statsborger¹⁾. Men mere kan man i Almindelighed ikke forlange. Denne Forstaaelse har imidlertid voldt nogen Uenighed, idet man baade fra dansk og islandsk Side har villet hævde, at en dansk Statsborger havde denne Ret her i Landet, selv om han ikke havde sin Bopæl her, og *vice versa*, hvis de paagældende Rettigheder var af den Beskaffenhed, at en fraværende Person var i Stand til at nyde samme, t. Eks. Ret til Erhverv, Ret til at være Ejer af Ejendom her i Landet, nyde Koncessioner o. s. v. Man har endogsaa villet hævde, at intet af Landene kunde opstille Betingelser, som udelukkede det andet Lands Statsborgere fra at nyde disse Rettigheder²⁾. At saadanne Betingelser kan opstilles, kan man, blandt andet, e. contr. slutte af § 6, 3. Stk., som gør Undtagelse fra den almindelige Regel i 1. Stk., idet fast Bopæl

¹⁾ Det danske Forsikringsraad har allerede hævdet denne Forstaaelse af Forbl. § 6, 1. Stk.

²⁾ Jfr. Funder, cit. Skr. Side 213, og især Suverænitetssudvalgenes Mindretalsbetænkning 1918 («Sambandslögin», Side 47).

ikke kan opstilles som Betingelse for Ret til at fiske inde paa Søterritoriet. Hvis den almindelige Regel i 1. Stk. skulde udtrykke det samme, vilde det være unødvendigt og meget vildledende at optage denne Bestemmelse i 3. Stk.

Retten til at være Ejer af Ejendom her i Landet, samt drive forskellige Slags Erhverv, t. Eks. Handel, til at være Fører af et islandsk Skib o. s. v., kan man meget vel nyde, selv om man ikke bor her i Landet. Der kan imidlertid i Lovgivningen optages Bestemmelser om, at fast Bopæl i Landet er en Betingelse for at kunne nyde en hvilken som helst Rettighed her, eller i Danmark. Dette følger af Sagens Natur, idet Loven intet Forbud indeholder herimod. Kun maa det iagttages, *at det samme kommer med Hensyn hertil til at gælde for islandske og danske Statsborgere.* Bopælsbetingelsen er efter Forbundslovens Ikrafttræden upaataalt optaget baade i danske og islandske Love. De vigtigste Bestemmelser af den Slags, som er givet her i Landet, er Bestemmelserne i Forfatningslovens § 29 og 30, jfr. § 75, som opstiller Bopæl her i Landet i de sidste fem Aar som Betingelse for Valgret og Valgbarhed til Altinget. Endvidere kan anføres Lov Nr. 63, 26. Novbr. 1919, § 1, Lov Nr. 69 og 70 s. D. om Forandringer i Søloven og om Skibes Registrering. Se ligeledes Lov om Aktieselskaber Nr. 77, 27. Juni 1921, §§ 4, 32 og 46 b. Bopælsbetingelsen er paa samme Maade optaget i danske Love. Og intet af de to Lande har protesteret herimod. Dog kan bemærkes, at der fra dansk Side er fremsat Bemærkninger angaaende Bestemmelserne i Lov Nr. 60, 27. Juni 1921, § 2, 2. Stk., om Refusion af Sildetold til her bosatte Personer, hvormed man fra dansk Side anser gjort de facto Indgreb i danske Statsborgeres Rettigheder. Men denne Bestemmelse er ikke noget Brud paa Forbundsloven, idet islandske i Udlandet bosatte Statsborgere heller ikke nyder Retten til at erholde Sildetolden godtgjort. For-

øvrigt er denne Bestemmelse nu ophævet, se Lov Nr. 35, 19. Juni 1922, § 2.

Nydelsen af Retsgodet er knyttet til Rettigheder i *den ydende Stat*. Derfor har Island ifølge Forbundslovens § 6 ingen Forpligtelse til at yde en dansk Undersaat Beskyttelse i Udlandet, lige saa lidt som Danmark overfor en islandsk i Udlandet. Den Beskyttelse, som det for Tiden paahviler Danmark at yde islandske Statsborgere i Udlandet, hviler ikke paa Ligeretsbestemmelsen i Forbundslovens § 6, men derimod paa Lovens § 7, 1. Stk. Som Følge heraf har Island ingen Forpligtelse til at modtage en dansk Statsborger, som maatte trænge til Fattighjælp i en anden Stat, og vice versa. Endnu mindre vil den ene af Staterne kunne oversende til den anden Stat sine egne Undersaatter, som hjemme er ude af Stand til at klare sig.

b. Danske Statsborgere nyder paa Island *»lige Ret«* med islandske Statsborgere og *vice versa*. Danske Statsborgere har saaledes aldeles intet Krav paa at nyde *større Ret* her end islandske Statsborgere, og islandske Statsborgere har ikke Krav paa at nyde større Ret i Danmark end danske Statsborgere. Disse Indskrænkninger i og Betingelser for Nydelsen af de forskellige Retsgoder, foruden Bosiddelsen, som allerede er omtalt og følger af Ordene: *»paa Island«* og vice versa, maa danske Statsborgere her og islandske i Danmark finde sig i paa samme Maade som sin Hjemstats Borgere. Det hører ingen Steder hjemme, saaledes som man her i Landet har villet hævde, at her efter skulde det være udelukket, at der fra islandsk Side kunde gives Lovbestemmelser, som paa nogen Maade gjorde Indskrænkning i danske Statsborgeres Rettigheder. Man har endogsaa villet paastaa, at »vi, som Følge af Danskernes klare Forbehold til § 6, ikke kan stille yderligere Betingelser for, at de her i Landet kan nyde deres Rettigheder, end de gør hos

sig¹⁾. Forbeholdet til § 6 gaar ud paa, at de islandske Lovbestemmelser, som gør Indskrænkning i den fulde Ligestillethed imellem danske og islandske Borgere til Nydelsen af deres Rettigheder her i Landet, maa ophæves, men derimod aldeles ikke ud paa, at hvert af de to Lande ikke kan opstille alle nødvendige Betingelser og sætte alle nødvendige Grænser for Nydelsen af de forskellige Retsgoder i Landet, hvis kun disse Betingelser og Indskrænkninger retsligt gaar lige ud over baade danske og islandske Statsborgere. De skal nyde lige Ret, men ikke større Ret. Dermed er selvfølgelig ikke udelukket, at danske Statsborgere her og islandske i Danmark bliver vanskeligere stillet end indfødte Personer med Hensyn til Opfyldelsen af Betingelserne, men herved er der intet at gøre. Det er en Naturnødvendighed. T. Eks. har det længe været en Betingelse, at man maa beherske det islandske Sprog for at kunne være Embedsmand i Island. Denne Betingelse maa en dansk Statsborger ogsaa opfylde, hvis han vil blive Embedsmand her i Landet. Tilsvarende gælder selvfølgelig for islandske Statsborgere, som vil beklæde et Embede i Danmark. Som Eksempler paa lovbefalede Betingelser for Nydelse af Rettigheder her i Landet kan anføres Aldersbetingelser i forskellige Forbindelser, t. Eks. 30 Aars Alder for at kunne være Dommer i Højesteret²⁾, 35 Aars Alder for at kunne være Dommer i Landsretten³⁾, 25 og 35 Aars Alder som Betingelse for Valgret og Valgbarhed til Altinget⁴⁾, o. s. v. Endvidere Eksamensbetingelser, Betingelser om Uberygtethed, Syn og Hørelse (Skibsførere, Chauffører) o. s. v. Nu vil det ikke mere falde nogen ind, at ikke

1) Suverænitetetsudvalgenes Mindretalsbetænk. 1918 («Sambandslögin» Side 48).

2) Lov Nr. 22, 6. Oktbr. 1919, § 6.

3) Lov Nr. 11, 20. Oktbr. 1905, § 5.

4) Forfls. §§ 29 og 30.

enhver, som ønsker at nyde de paagældende Rettigheder, maa opfylde de herfor lovbefalede Betingelser.

Som Følge af, at den ene Stats Borgere i den anden Stat skal nyde »lige Ret« med den Stats egne Borgere, maa de ogsaa finde sig i de Indskrænkninger i Handelfriheden, som gælder i det andet Land. I denne Forbindelse er det uden Betydning, om disse Indskrænkninger indeholder et fuldstændigt Forbud, som t. Eks. Forbud imod Trawlfiskeri inde paa islandsk Soterritorium, Lov Nr. 5, 18. Maj 1920, Forbud mod Indførsel af og Handel med Spirituosa, Lov Nr. 91, 14. Novbr. 1917, Forbud imod Tilvirkning af berusende Drikke, Lov Nr. 25, 3. Novbr. 1915, eller Nydelsen af de paagældende Rettigheder er gjort afhængig af Betingelser eller Tidsgrænser, jfr. t. Eks. Lov Nr. 5, 19. Febr. 1886 §§ 1—3 og 5, om Fredning af Laks, Lov Nr. 33, 19. Juni 1922, § 1, jfr. § 12 o. fl. De maa overhovedet, paa samme Maade som Landets egne Borgere, lyde Landets Love. De maa saaledes betale Skatter og Afgifter som Landets Statsborgere, hvis de lovbefalede Betingelser herfor er til Stede, jfr. Lov om Indkomst- og Formueskat Nr. 74, 27. Juni 1921, §§ 2, 3 og 16. Endvidere er de selvfølgelig pligtige til at efterkomme alle andre paa deres Ejendom hvilende Forpligtelser, t. Eks. eventuelt Budbringelse, Ydelser med Hensyn til Indsamling af Faar fra Sommergræsgangene o. s. v. Desuden er der mangfoldige Pligter, som danske Statsborgere her i Landet maa efterkomme paa samme Maade som islandske Statsborgere, hvis Betingelserne herfor er til Stede, t. Eks. at tage Sæde i Byraad, Sogneraad, udføre Hvervet som Forligsmand, Værge o. s. v. En vigtig Undtagelse herfra er gjort med Hensyn til *Værnepligten*. Islandske Statsborgere er ifølge Forbundslovens § 6, 2. Stk., fritaget for Værnepligt i Danmark, og danske i Island. Forskellen imellem islandsk og dansk Statsborgerret i hvert af de to Lande træder her klart frem. Og i denne Henseende har danske

Statsborgere større Ret her i Landet end islandske Statsborgere, og islandske større Ret i Danmark end danske¹⁾).

c. Danske Statsborgere nyder paa Island lige Ret med de »paa Island fødte« islandske Statsborgere og omvendt. De udhævede Ord i Forbundslovens § 6, 1. Stk., er indsat, fordi dagældende Forfatningslov Nr. 12, 19. Juni 1915, § 10, opstillede som Betingelse for Valgret til Altinget, at man *enten* var født i Island, *eller* i de sidste 5 Aar havde haft fast Bopæl her i Landet. Denne Ret, Valgretten og Valgbarheden, jfr. Forfatningslov 1915, § 11, ønskede Danmark netop at sikre sine Borgere, som maatte tage Bopæl i Island. Forhandlingskommissionen gaar i Bemærkningerne til § 6 ud fra, at denne Bestemmelse i Forfatningsloven af 1915 maa ændres. Ifølge § 10 i Forfatningsloven af 1915 havde danske Statsborgere, født her i Landet, ganske den samme Ret som Islændere født her, ligesom Statsborgerretten da ogsaa var fælles. Men efter 1. Decbr. 1918 skal danske Statsborgere, selv om de *ikke* er født her, have lige Ret med her i Landet fødte islandske Statsborgere. De skulde derfor, hvis Fødselsbestemmelsen var det eneste afgørende, have været optaget paa Valglisterne efter 1 Aars Ophold i Valgkredsen. Den gældende Bestemmelse ifølge § 10 i

¹⁾ Det er urigtigt naar Bjarni Jónsson frá Vogu (Andvari 1923, S. 123) udtaler, at Værnepligtsbestemmelsen er unødvendig, idet Islænderne aldrig har været værnepligtige i Danmark. Ifølge § 1 i Lov Nr. 123, 8. Juni 1912, var Islændere bosiddende i Danmark netop værnepligtige i Danmark, indtil Forbl. traadte i Kraft. Og i Juli 1918 blev under den Dansk-Islandske Kommissions Forhandlinger Opmærksomheden netop henledet derpaa, og Bestemmelsen er blevet til med det Formaal at værne islandske i Danmark bosatte Statsborgere. Men selv om Islænderne ikke inden 1. Decbr. 1918 havde været værnepligtige i Danmark, saa kunde Danmarks Lovgivningsmagt derefter meget godt ved Lov have indført en saadan Pligt for Islændere bosatte i Danmark, men ogsaa dette udelukker Forbls § 6, 2. Stk.

Forfatningsloven 1915 var imidlertid den, at Personer, som ikke er født i Island, skal have haft fast Bopæl her i de sidste 5 Aar før Valget. Hensigten med disse Ord i § 6, 1. Stk., »paa Island fødte«, maa have været den at komme udenom denne Bopælsbestemmelse; ellers havde de været unodvendige, for danske i Island fødte Statsborgere vilde alligevel have nydt lige Ret med de islandske. De danske Statsborgere skulde, selv om de ikke var født her i Landet, være ligeberettigede med her i Landet fødte islandske Statsborgere. For at nyde Valgretten var det tilstrækkeligt, at de var født i Island og havde opholdt sig her i ét Aar i Valgkredsen, d. v. s., de skulde slippe for Kravet om 5 Aars Bopæl. Hvis danske Statsborgere, som ikke var født her i Landet, skulde kunne optages paa Valglisterne, til Trods for at de ikke havde opholdt sig her i 5 Aar, maatte § 10 i Forfatningsloven af 1915 imidlertid forandres. Forhandlingskommissionens Bemærkninger til § 6 sigter til den faktiske Forskel, som ifølge § 10 i Forfatningsloven af 1915 maatte blive paa den Statsborgerne tilkommende Ret.

Denne Bestemmelse i § 10 i Forfatningsloven af 1915 blev ændret ved § 29 i Forfatningslov Nr. 9 af 18. Maj 1920. Sondringen imellem de Personer, som er født og de som ikke er født i Island, er nu ophævet. Forudsætningen for Forbundslovens § 6, 1. Stk., om, at de i Island fødte og ikke i Island fødte Personer ikke er ligestillede, er derfor nu bortfaldet. I Stedet for at man ifølge § 10 i Forfatningsloven af 1915 skulde være *enten* født i Island, *eller* have opholdt sig i Island i 5 Aar, skal man nu *baade* være i Besiddelse af islandsk Statsborgerret (eller være dansk Statsborger i Henhold til Forfatningslovens § 75) *og* have haft Ophold i Landet i de sidste 5 Aar før Valget. 5 Aars Betingelsen gælder nu for alle, i Stedet for, at den tidligere kun omfattede de Personer, som ikke var født her i Landet. Danske Statsborgere er nu med Hensyn til Valgret og Valg-

barhed til Altinget stillet ganske paa samme Maade som islandske. Begge skal de ifølge Forfatningslovens § 29 have haft fast Bopæl her i Landet i de sidste 5 Aar før Valget.

3. Fremmede Staters Borgere, som opholder sig eller bor her i Landet, nyder selvfølgelig mange forskelligeartede Rettigheder, men uden særlig Lovhjemmel overhovedet ingen Rettigheder, som Statsborgerne ikke ogsaa er i Besiddelse af. Paa den anden Side er der forskellige Rettigheder, som er betingede af Statsborgerret. Saadanne Rettigheder nyder danske Statsborgere her, under samme Vilkaar som islandske Statsborgere. I denne Forbindelse kan først og fremmest nævnes *Opholdsretten*, idet fremmede Staters Borgere kan fratages Retten til at opholde sig her i Landet, medens dette ikke kan ske med Hensyn til en islandsk Statsborger og sjældent med en dansk, se Lov Nr. 10, 18. Maj 1920, §§ 3—6, jfr. § 11, samt *forfatningsmæssige Rettigheder*, jfr. Forfatningslovens §§ 16, 29 og 30, jfr. § 75. *Forsørgelsesret* maa man antage at Danske kan erhverve sig her, selv om man ikke havde Bestemmelserne i Fattiglov Nr. 44, 10. Novbr. 1905, § 36, og § 2 i Lov af 1923 at holde sig til, men for øvrigt er det ifølge Fattiglovens § 32 en Betingelse for at kunne have Forsørgelsesret her i Landet, at man har islandsk Statsborgerret. Endvidere er Statsborgerretten Betingelse for at kunne beklæde en Dommerplads i Landsretten, Lov Nr. 11, 20. Oktbr. 1915, § 5 g, samt for at kunne indregistrere Skib her i Landet og lade det sejle under islandsk Flag, Lov Nr. 69 og 70 af 28. Novbr. 1919. Endelig er *Retten til Fiskeri inde paa islandsk Soterritorium* betinget af Statsborgerret, Lov Nr. 33 af 19. Juni 1922, §§ 1 og 11, jfr. dog § 8. Danske Statsborgere nyder i denne Henseende større Ret end islandske, idet det ifølge Forbl. § 6, 3. Stk. ikke kan kræves af danske Statsborgere, at de skal bo her i Landet for at kunne fiske her, lige saa lidt som af

islandske i Danmark, selv om et saadant Krav maatte blive stillet til Statens egne Borgere. Derimod maa t. Eks. danske Statsborgere rette sig efter Indskrænkninger med Hensyn til Benyttelse af andre Skibe til Fiskeri end islandske eller danske, og andre Bestemmelser angaaende Fiskemaade, jfr. t. Eks. Lov af 1922, § 6, jfr. endvidere Lov Nr. 85 og 86 af 14. Novbr. 1917¹).

Lovgivningsmagten kan forøge Antallet af de Rettigheder, hvortil Statsborgerret kræves, men det vilde selvfølgelig ikke have nogen Virkning med Hensyn til danske Statsborgeres Stilling her i Landet, eller islandske i Danmark. Forskellen paa deres Stilling og andre Udlændinges bliver kun saa meget desto tydeligere end før.

§ 12.

Ligeret i andre Retninger.

C. *Begunstigelser med Hensyn til Varer og Frembringelser.* Ifølge Forbundslovens § 6, 5. Stk., skal »danske og islandske Varer og Frembringelser gensidig i ingen Henseende kunne behandles ugunstigere end noget andet Lands«.

1. De islandske Udtryk: »afurðir og afrek« skal svare til de danske Udtryk: »Varer og Frembringelser«. De danske Udtryk er nogenlunde klare og derfor rigtigst at holde sig til dem. »Varer« og »Frembringelser« omfatter delvis det samme, idet det meste af det, som kan betegnes som »Vare«, i denne Forbindelse ogsaa er »Frembringelse«, men Udtrykket »Frembringelse« om-

¹) Et dansk Aktieselskab maatte fyldestgøre Betingelserne i Lov Nr. 77 af 27. Juni 1921, VII. Afsnit, for at kunne drive Virksomhed her. Dog kan det være tvivlsomt, om ikke danske Aktieselskaber kunde forlange sig undtaget fra Bestemmelserne i § 46, 4. Led (om Sikkerheden).

fatter meget mere end det, som man i daglig Tale kalder »Varer«. Det omfatter alt aandeligt Arbejde, Litteratur, Malerier, Billedhuggerarbejder og hvilke som helst andre Aandsprodukter, som t. Eks. Opfindelser o. s. v. Udtrykket omfatter med andre Ord al materiel og aandelig Frembringelse. Udtrykkene »afurðir« og »vörur« er med Hensyn til Betydning noget nær det samme, men »afrek« dækker ikke Udtrykket »Frembringelser«; »Frembringelser« omfatter mange Ting, som ikke er »afrek« (t. Eks. daarlig Poesi), og »afrek« omfatter mangt og meget, som ikke er »Frembringelse« (t. Eks. Redning af et Menneske, som er stedt i Livsfare).

2. Bestemmelsen i § 6, sidste Stykke, omfatter i Island danske »Varer og Frembringelser« o. s. v. og i Danmark islandske. Forbundsloven indeholder ret naturligt ingen Vejledning med Hensyn til, hvilke Varer er »danske« o. s. v. og hvad »islandske« afurðir og afrek er for noget, eller hvad der udkræves til, at man kan kalde en Vare eller Produkt for »islandsk« eller »dansk«. Hvis en Vare baade er frembragt direkte af Landets Produktionskilder og tilvirket i Landet, vil det kun sjældent være Tvivl underkastet, at den kan betegnes som hørende til Landets Produkter, t. Eks. Uld af islandske Faar, Fisk, som er fanget paa et islandsk Skib og tilvirket her i Landet. Men dette kan dog i det mindste ikke altid være nødvendigt. Raastof, som først importeres og derefter forarbejdes til en anden Vare, kan man utvivlsomt betegne som vedkommende Lands, t. Eks. hvis islandsk Uld importeres til Danmark, hvor den væves til Tøj; dette Tøj er da i denne Forbindelse »dansk« Vare. Cigarer, rullede i Danmark af Tobak fra Syd-Amerika, er i denne Forbindelse »danske« Varer. For øvrigt maa Sagen undersøges i hvert enkelt Tilfælde, idet det ofte er tvivlsomt, hvornaar en Vare kan henregnes til det og det Land. Spansk Vin, importeret til og aftappet i Danmark, er ikke »dansk« Vare. Fisk, fanget i Norge, men tilvirket i Island, kan

næppe kaldes »islandsk« Vare. Selv om paagældende Vare er gaaet igennem Landet, uden at den ved Beboernes Foranstaltninger er blevet væsentlig forandret, kan den ikke af den Grund regnes med til Landets Produkter. Men det er altid en Skonssag, hvor store Forandringer paagældende Vare skal have undergaaet, for at den skal kunne henregnes til Landets Produkter.

Saa er der ofte ikke mindre Tvivl om Aandsprodukterne og hvilke Fordringer der maa stilles, for at de kan betegnes som »danske« eller »islandske. Naar Talen er om Litteratur, ligger det nær at betegne det som vedkommende Lands, hvis Forfatteren har skrevet Værket paa Landets Sprog, men antagelig maa man dog altid stille det Krav, at Skriftets Forfatter er islandsk eller dansk Statsborger. I denne Forbindelse vil man antagelig, naar Forfatteren er islandsk Statsborger, betegne Værket som »islandsk«, ligegyldigt hvilket Sprog Forfatteren har gjort Brug af. Paa samme Maade vil et Kunstværk, en Opfindelse o. s. v. blive betegnet som »islandsk«, hvis vedkommende Kunstner eller Opfinder er islandsk. Hvis Forfatteren er anonym, maatte man vel rette sig efter, hvor Skriftets Ansvarshavende er Statsborger.

3. »Afurðir og afrek« (»Varer og Frembringelser«) skal gensidig i ingen Henseende kunne behandles ugunstigere end noget andet Lands. I Traktater formuleres denne Tanke sædvanligvis saaledes, at Staten A.s Varer o. s. v. skal i Staten B. nyde den Mestbegunstigelse, som denne Stat maatte indrømme nogen anden Stat. Dette er ogsaa her Sagens inderste Kerne. Hvis Danmark t. Eks. indførte Forbud imod Indførsel af en Vare, men alligevel gav en anden Stat Dispensation herfra, kunde man ikke stille et islandsk Produkt af samme Art ugunstigere, og vice versa. Det samme gælder om Toldbegunstigelser, Oplægning o. s. v. Men i Formuleringen ligger dog noget mere end i den sædvanlige Mestbegunstigelsesklausul. Forbundsloven er

Lov i hvert af de to Lande. Det er saaledes i fuld Overensstemmelse med Loven, at den ene Stat lader den anden Stat nyde endnu bedre Vilkaar, end den eller de mestbegunstigede Stater nyder. Hvis en eventuelt allerede eksisterende Lov i denne Henseende maatte have hjemlet en af de to Stater gunstigere Stilling end nogen anden Stat, kan en saadan Lov, i fuld Overensstemmelse med Forbundsloven, vedblivende gælde uforandret. Dette viser sig med Hensyn til Told paa islandske Varer, som ifølge danske Love nyder Toldfrihed i Danmark, — hvilket stammer fra den Tid Island blev kaldt en uadskillelig Del af Danmarks Rige — idet de danske Toldlove er uforandrede og ikke strider imod Forbundslovens Bestemmelser. Dette er dog nærmest en Formsag, idet Island ikke vilde kunne betegne det som Brud paa Overenskomsten, selv om Danmark, uden dansk Lovhjemmel, indrømmede større Ret end man har betinget sig. Og selv om Bestemmelsen var bleven formuleret som en sædvanlig Mestbegunstigelsesklausul, kunde man dog i hvert enkelt foreliggende Tilfælde have forhandlet om en gunstigere Stilling end betinget i Forbundsloven.

4. Naar der skal tages Bestemmelse om, hvorledes et eller andet Produkt skal behandles, maa det undersøges, om en fremmed Stats begunstigede Produkt o. s. v. er af samme Art. Men har t. Eks. indrømmet Spanien Dispensation til Indførsel af spanske Vine af 21 % Alkoholstyrke. Dansk Øl indeholder maaske ikke mere Alkohol, men Indførselshjemmelen ses ikke at række saa vidt, idet dansk Øl og spansk Vin ikke hører til den samme Art Varer.

D. *Ligeretsbestemmelser vedrørende Skibe.* Ifølge Forbundslovens § 6, 4. Stk., skal danske Skibe have i Island samme Rettigheder som islandske Skibe og omvendt.

Dette har først og fremmest Betydning med Hensyn til alle Afgifter, som opkræves, eller maatte blive opkrævet af Skibe her i Landet og i Danmark. Bestemmelsen udelukker Muligheden af at opkræve højere Afgift af et dansk Skib i Island end af islandske Skibe, og af at et islandsk Skib i Danmark maa betale højere Afgifter end danske Skibe, uden at det gør nogen Forskel, om Afgiften tilfalder Staten eller Kommunen. Staten maa paase, at heller ikke Kommunerne opkræver højere Afgifter af et islandsk Skib i Danmark end af et dansk, eller af et dansk Skib i Island end af et islandsk. Som Eksempler herpaa kan nævnes Havneafgifter, Fyragift, Klareringsudgifter og Lodspenge. I den Retning nyder dog danske Skibe en gunstigere Stilling her end islandske, at de, hvis de ikke er indregistrerede her, ikke skal betale Tonsafgift ifølge Lov Nr. 37, 27. Juni 1921, selv om de maatte ligge her i aarevis.

Danske Skibe her og islandske Skibe i Danmark maa i det hele taget lyde Landets Love, t. Eks. Trawler-Lovgivningen. Men Indskrænkninger i Handlefriheden kan undertiden være betinget af, at Skibet er indregistreret her. Herhenhørende Bestemmelser kan da ikke omfatte andre Skibe, se t. Eks. Lov Nr. 53, 27. Juni 1921, om Hviletid for Besætningerne paa islandske Trawlere.

Forskellige Erhvervsrettigheder kan være betinget af, at Skibene er indregistrerede i Landet, t. Eks. indenlandsk Skibsfart. Og heraf følger naturligvis, at danske Skibe her og islandske i Danmark i denne Henseende har lige Ret. Noget lignende gælder antagelig Adgangen til Forsikring i indenlandske Forsikringsselskaber, t. Eks. i »Samábyrgð Íslands« for Fiskefartøjer. Et dansk Skib, som iøvrigt opfylder de lovbestemte Betingelser, vilde antagelig kunne forlange sig assureret i nævnte Selskab. Et dansk Skib kan, ganske som et islandsk, fiske inde paa islandsk Søterritorium, Lov Nr. 38, 19. Juni 1922, § 2, jfr. § 11.

Endnu er uomtalt Skibets vigtigste Rettighed, Adgangen til at blive indregistreret i Landet og til Benyttelse af Flaget. En Følge af, at danske Skibe har i Island samme Rettigheder som islandske Skibe, synes det at maatte være, at de ogsaa kan indregistreres her, og derved opnaar Ret til at sejle under islandsk Flag. Tilsvarende gælder selvfølgelig om islandske Skibe i Danmark. Derimod har et dansk Skib ikke Ret til at sejle under islandsk Flag, eller et islandsk Skib under det danske Flag, førend det danske Skib er registreret som her hjemmehørende, og det islandske i Danmark, idet Registreringen er en Betingelse for Brugen af Flaget, jfr. Lov Nr. 69 og 70, 28. Novbr. 1919. Et dansk Skibs Ret til at sejle under islandsk Flag, og vice versa, er ikke lidet betænkelig. Hvis Danmark kom i Krig, er der eventuelt Fare for, at danske Statsborgere vilde lade deres Skibe indregistrere her i Landet, og derved bringe dem under en neutral Stats Flag. Bopælsbestemmelsen i § 1 i Lov om Skibes Registrering bøder vel noget herpaa, men er dog næppe tilstrækkelig. Ikke alene kan danske Statsborgere skifte Bopæl, hvorved de vilde erhverve sig Ret til at faa deres Skib indregistreret, men de kan ogsaa overdrage dem til danske Statsborgere, som opfylder Bopælsbetingelsen.

§ 13.

Ligeretten og Forholdet til andre Stater.

I Forbindelse med alle de Goder og Begunstigelser, som den ene Stat ifølge Forbundslovens § 6 indrømmer den anden Stats Borgere, er det værd at undersøge, om de ikke eventuelt har Betydning i de to Staters Forhold til en tredie Stat. Forholdet er det, at Danmark har afsluttet Traktater med forskellige Stater, eller eventuelt vil afslutte Overenskomster med dem om,

at de eller deres Borgere skal nyde de mest begunstigede Staters Ret. Dette kan ske i al Almindelighed, omfattende hvilke som helst Goder og Begunstigelser, eller alene med Hensyn til bestemte Anliggender, t. Eks. Indførsel af en bestemt Art Varer. Hvis Island t. Eks. den 1. Decbr. 1918 havde været bundet ved en Overenskomst med Norge, hvori norske Statsborgere fik Løfte om samme Ret i Island som en anden Stats mestbegunstigede Borgere, kunde norske Statsborgere da kræve samme Retsstilling her i Landet som danske Statsborgere og dermed lige Ret med islandske Statsborgere? Det er let forstaaeligt af umaadelig stor Betydning, hvorledes dette Spørgsmaal besvares. Hvis det rettelig maatte besvares med et Ja, vilde norske Statsborgere i det foran anførte Eksempel i al Almindelighed faa lige Ret med Islands egne Statsborgere. Og Landet kunde saaledes efterhaanden blive fyldt af Personer, som alle fik lige Ret med Landets egne Statsborgere, og tilsvarende kunde saa ogsaa ske i Danmark. Allerede Sandsynligheden taler imod, at noget saadant kan finde Sted. Overenskomsten med Danmark er afsluttet paa et Tidspunkt, hvor danske og islandske Statsborgere var den samme Stats ligeberettigede Borgere. Den Gang Landene opløste deres statsretslige Forbindelse, bevarede man, med Hensyn hertil, status quo ante, saa vidt det var muligt og foreneligt med Staternes Suverænitæt. Den lige Ret er en Rest fra den tidligere Forbindelse, eller, man har for saa vidt ladet den gamle Forbindelse bestaa. Man kan vist sige, at en tredie Stat aldrig har kunnet nære nogen Forventning om nogen Ret til Fordel for sine egne Borgere udfra Muligheden af, at Danmark og Island vilde opløse deres indbyrdes statsretslige Forbindelse og, som det skete, samtidig bevare Statsborgernes lige Ret. Og det samme maa, paa Grund af den endnu bevarede Forbindelse med Danmark, antages at gælde med Hensyn til de efter 1. Decbr. 1918 indgaaede Traktater. Sagen kunde

imidlertid stille sig anderledes, hvis Ligeretsbestemmelsen blev opretholdt, efter at Landene helt havde ophævet Forbindelsen. Man behøver imidlertid næppe at forudsætte, at dette vil ske¹⁾. Med Hensyn til de Traktater, som eventuelt maatte blive indgaaet efter 1. Decbr. 1918 og som maatte indeholde Mestbegunstigelsesklausuler, er det imidlertid det sikreste at tage det Forbehold, at Mestbegunstigelsesklausulen ikke skal jævnføres med Forbundslovens Ligeretsbestemmelser, men derimod med Forholdet til den mestbegünstigede fremmede Stat.

§ 14.

Finansielle Bestemmelser.

I. Som bekendt var der længe en Del Vanskeligheder med Hensyn til Afviklingen af det finansielle Mellemværende mellem Island og Danmark. Man kan vist sige, at Uenigheden herom blev bragt ud af Verden ved Loven af 2. Jan. 1871 om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget, idet den ikke senere er genoplivet, eller omtrent ikke. Islænderne hævdede, at Danmark skyldte dem store Summer, men Danskerne mente paa den anden Side, at Islænderne ikke var dem mindre skyldig. Da saa endelig den danske Lovgivningsmagt tiltog sig den Myndighed at udstede Loven om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget og ensidigt at bestemme, hvilke Anliggender Island skulde have Raadigheden over (de saakaldte »Særanliggender«), blev det fastsat, at den danske Statskasse fremtidigt skulde yde Island et aarligt Bidrag paa 60 000 Kr. og desuden et vist overordentligt Tilskud i de følgende 30 Aar, Lovens § 5. Ifølge § 7 i Udkastet fra 1908 skulde dette aarlige Bidrag falde bort, men Danmarks Statskasse

¹⁾ Jfr. Berlin, Fbl. Side 92; Lárus H. Bjarnason, Eimreiðin 1918, Side 32.

skulde en Gang for alle betale Island $1\frac{1}{2}$ Mill. Kr., hvormed det gamle finansielle Mellemværende imellem Landene skulde være afgjort. Ved Forbundsstatsagens endelige Ordning i 1918 maatte man tillige afvikle det finansielle Mellemværende, og Bestemmelserne herom indeholdes i Forbundslovens §§ 13 og 14.

II. 1. Man har betragtet det som et Led i Landenes finansielle Mellemværende, at Studenter fra islandske lærde Skoler og nu sidst fra den højere Almenskole, som i det mindste havde opnaaet II. Karakter til Afgangseksamen, havde fortrinsvis Adgang til de saakaldte »Kommunitets- og Regens Beneficia« (»Garðsstyrks«). Denne *fortrinsvise Adgang* er ophævet ved Forbundslovens § 13. De som den Gang allerede havde faaet Beneficierne, beholdt dem dog vistnok hele den lovbestemte Tid ud. Denne Bestemmelse skal selvfølgelig ikke forstaas saaledes, at islandske Studenter dermed helt er udelukkede fra »Kommunitets- og Regens-Beneficiet«. Man har kun betaget dem *den fortrinsvise Adgang* hertil, men ifølge Forbundslovens § 6, 1. Stk., har de lige Ret med danske Studenter i Almindelighed til at erholde Beneficiet.

2. Danmark havde hele Tiden, efter at Island havde overtaget Varetagelsen af sine »Særanliggende« som før den Tid, afholdt Omkostningerne ved Landets Administration, for saa vidt den havde Sæde i København. Dette omfattede først og fremmest Omkostningerne ved Islands Ministerium, saa længe Danmarks Justitsminister tillige var Islands Minister (1874—1904). Og den Gang Islands Ministerium, i Henhold til Forfatningslov Nr. 16 af 3. Oktbr. 1903, blev flyttet hjem, afholdt Danmark stadig Omkostningerne ved et Kontor, som Islands Regering vedblivende havde i København. Efter at Island var blevet en suveræn Stat, kunde der selvfølgelig ikke være Tale om, at Danmark fremtidigt afholdt Omkostningerne ved Islands Kontor i København, selv om Landet ønskede eller maatte opretholde

et saadant Kontor eller oprettede en anden Repræsentation. Derfor bestemmer Forbundslovens § 13, 1. Stk., at den danske Statskasses Udgifter til Islands Ministeriums Kontor i København bortfalder. Efter at Island var blevet en suveræn Stat, burde Kontorets Navn straks være blevet forandret og Kontoret t. Eks. gjort til »Konsulat«, indtil Gesandtstillingen i 1920 blev oprettet.

3. Forbundslovens § 13, 1. Stk., bestemte endvidere, at det allerede omtalte aarlige Beløb paa 60 000 Kr. skulde bortfalde. Dette maatte anses for ganske selvfølgeligt, idet det vilde have været meget upassende, at et saadant aarligt Beløb skulde betales, efter at Landene var blevet to Stater. Paa den anden Side har man ikke set nogen Grund til, at Danmark ligefrem skulde tjene dette Beløb paa Nyordningen. Under Forhandlingerne var der hverken Tale om, at Island stillede noget Krav om nogen af Statens Ejendele, eller skulde tage nogen Del i Betalingen af den danske Statsgæld, hvilke Forhold kan siges at være endeligt ordnede fra dansk Side ved § 2 i Loven om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget, hvor det blev bestemt, at der ikke vilde blive stillet noget Krav til Island om Bidrag til Landenes Fællesanliggender, saa længe det ikke udøvede nogen Andel i Lovgivningen med Hensyn til Rigets almindelige Anliggender. Island havde aldrig ønsket nogen Andel i den herhenhørende Lovgivning. Med Hensyn hertil lagde man saaledes i Virkeligheden den ved Loven om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget trufne Ordning til Grund. Island skal ikke mere nu end før have nogen Andel, hverken i Danmarks Statsgæld eller Statsejendom. Det har altid været tvivlsomt og Genstand for Uenighed, hvorvidt det ene Land havde noget at fordre hos det andet. Derfor enedes man om, at et Beløb, svarende omtrent til en Kapital, hvoraf 60 000 Kr. og Danmarks aarlige Udgifter til islandske Studenter i København (»Regensbeneficiet«)

var Renter, skulde udredes af Danmarks Statskasse og to Fonds stiftes deraf. Forbundslovens § 14 siger, at disse Fonds ialt skal være 2 Mill. Kr., hvert paa 1 Million. Den ene Million er henlagt til Universitetet i København, men den anden til Islands Universitet. Beløbet blev udbetalt straks, da Forbundsloven traadte i Kraft, og samtidig stiftedes de to Fonds. Ifølge Forbundslovens § 14, 1. Stk., er Fondenes Formaal følgende:

a. At styrke den aandelige Forbindelse mellem Danmark og Island. Tanken har været, at dette kunde ske ved at bevilge Midler til Foredrag om det ene Land i det andet, dets Historie, Litteratur, til Oversættelser af danske Bøger til Islandsk og islandske til Dansk, Udarbejdelse af Værker om Landene m. m.

b. At fremme islandsk Forskning og Videnskab. Dette har man gjort ved Understøttelser til Udgivelse af Bøger og Undersøgelser. En stor herhenhørende Del af det islandske Fond gaar aarlig med til det herværende Universitets Behov.

c. At støtte islandske studerende. Islandske studerende har kun i ringe Grad nydt direkte Understøttelser af det islandske Fond, med Undtagelse af bevilgede Stipendier til Udenlandsrejser.

De nærmere Regler for Fondets Bestyrelse og Virksomhed fastsættes af Kongen paa Indstilling af hvert Lands Regering, efter at det paagældende Universitet er hørt. Ifølge Forbundsloven er hvert Lands Regering eneraadig med Hensyn til sit Fonds Statuter, dog saaledes, at der ikke sker Brud paa selve Forbundslovens Bestemmelser. Jfr. Bekendtg. Nr. 11, 29. Juni 1919.

III. I Forbindelse med de nu omhandlede finansielle Bestemmelser er det rigtigt at undersøge, hvorledes det vilde gaa, hvis det ene Land anvendte sit Fond i Modstrid med de i Forbundsloven fastsatte Formaal. Endvidere maa det undersøges, hvorledes der skal forholdes med Fondene, og hvorledes det øvrige i Paragrafen omhandlede finansielle Forhold

skal ordnes, hvis Forbundsloven bliver ophævet i Henhold til Lovens § 18, eller paa anden lovlig Maade.

1. Selv om det er vanskeligt for det ene Land at paase, at det andet anvender sit Fond i Overensstemmelse med Forbundslovens Bestemmelser, kan det dog ikke nægtes, at Loven sætter Grænser for Midlernes Anvendelse, som man ikke uden at bryde Loven kan overskride. Man kunde t. Eks. tænke sig, at det ene Land helt eller delvis forbrugte Fondets Kapital, anvendte Fondets Midler paa en Maade, som aldeles ikke kunde henregnes til de Formaal, som ifølge Loven paahviler Fondet at arbejde for, t. Eks. til Vejanlæg, politiske Agitationer o. s. v. Der kunde endvidere opstaa Uenighed om, hvorvidt ikke nogen af Fondets Formaal blev forsømt, og for meget anvendt til andre. Man kan betragte Sagen paa to Maader: Enten har hver af de to Parter faaet Midlerne overladt til fri Raadighed saaledes, at det er undergivet hver af de to Parter Æresfølelse, om de vil anvende dem i Overensstemmelse med Forbundslovens Bestemmelser eller ikke, eller ogsaa er begge de to Landes Handlefrihed med Hensyn til Fondene bundet paa samme Maade som ved Forbundslovens øvrige Bestemmelser, som man ikke i de næste 25 Aar uden ny Overenskomst kan rokke ved. Der kan næppe være Tvivl om, at den sidste Opfattelse er den rigtige. Fra dansk Synspunkt er disse Midler ikke nogen Betaling, men derimod Fyldestgørelse af en Slags obligatio naturalis, om ikke ligefrem en Foræring. Især den Del, som er henlagt til Islands Universitet. Fra Islands Synspunkt er den hertil henlagte Del Betaling af Gæld, eller i det mindste Fyldestgørelse af en obligatio naturalis, og den anden Del skulde efter islandsk Opfattelse ogsaa have været betalt til Island, men med Hensyn hertil har man indrømmet Danskerne en Begunstigelse, imod at Midlerne anvendes som i Forbundsloven bestemt. Med andre Ord: Den i Forbundsloven fastsatte Anven-

delse af Midlerne er et Hovedpunkt i Overenskomsten om den finansielle Afvikling. Danmark kan med Rette sige: Jeg havde intet betalt, hvis Island ikke havde forpligtet sig til at anvende Midlerne paa denne Maade, og Island kan med samme Ret sige: Jeg havde ikke indgaaet nogen Overenskomst angaaende den finansielle Afvikling, hvis det ikke havde været en Betingelse, at Midlerne skulde anvendes paa denne Maade. Det er saaledes utvivlsomt, at Uenighed om Forstaaelsen af Bestemmelserne i § 14 for det første kan henvises til Voldgiftsnævnet i Henhold til Forbundslovens § 17. Og, hvis Nævnet anser Midlernes Anvendelse for Brud paa Overenskomsten, kan det Land, som føler sig brøstholdent, møde et saadant Brud med de ifølge Folkerettens Regler hjemlede Foranstaltninger.

2. Hvis Overenskomsten paa Grund af Brud paa samme, eller i Overensstemmelse med Forbundslovens § 18 bortfalder, eller hvis Forbindelsen helt hæves, gælder utvivlsomt det samme om disse finansielle Forhold som med Hensyn til Suverænitetserkendelsen: Overenskomsten herom staar fremdeles ved Magt. Danmark har en Gang for alle og uigenkaldeligt afgivet de omtalte to Millioner Kroner, og Island har lige uigenkaldeligt givet Afkald paa Retten til at kræve Udgifterne til sit Kontorhold i København, de 60 000 Kr. Aarsbidrag og »Regensbeneficiet« til de islandske studerende betalt af Danmark. Ved Forbundslovens §§ 13 og 14 er det finansielle Mellemværende helt og endeligt afviklet, og fuldstændig Kvittering afgivet fra begge Sider¹⁾. Men hermed er der ikke givet Svar paa det Spørgsmaal, om hver af de to Stater er bundet til de i Forbundsloven givne Regler om Anvendelsen af det paagældende Fond, eller om Dispositionsretten over Fondet derefter helt er fri, saaledes at hver af Staterne kan anvende Fondet efter eget Forholdsbefindende, uden

¹⁾ Jfr. endv. Forhandlingsudvalgets Bemærkninger til § 13 og 14, samt Suverænitetstudv. Majoritetsbetænkning i 1918.

Hensyn til den anden Stat. For det første er det utvivlsomt, at hver Stat beholder sit Fond, idet Danmark uigenkaldeligt har afgivet Beløbene til de to Fonds, og Island lige urokkeligt har bifaldet, at Danmark har Dispositionsretten over den ene Million, ligesom Danmark har samtykket i, at Island har Dispositionsretten over den anden. Det andet Punkt, Bestemmelsesretten over Fondet, er i Virkeligheden ikke utvivlsomt. Det ligger nær at antage, at Bestemmelsen herom er givet rebus sic stantibus, d. v. s. hviler paa den Forudsætning, at Forbindelsen imellem Landene vedvarer, og at de med Hensyn til Midlernes Anvendelse satte Indskrænkninger maa bortfalde samtidig med Forudsættningens Bristen. Det maa dog anses for rigtigere, at hver af Staterne er gaaet ud fra, at de med Hensyn til Fondenes Anvendelse satte Indskrænkninger bliver staaende. Ellers vilde man ikke have truffet denne Ordning. Man kunde imidlertid spørge, om denne Ordning skal blive staaende i al Evighed. Dertil kan man for det første svare, at hvert af Landene har knyttet Fondet til det andet Lands Universitet. Hvis enten det ene, eller begge Universiteter ophørte at bestaa, uden at blive erstatet af en anden lignende Institution, kan Fondet ikke være afhængigt af disse Institutioner. Forholdet er da forandret derhen, at Staten med Hensyn til sine Dispositioner over Fondet maa holde sig saa nær op til den trufne Overenskomst som muligt. Hvis en af Staterne ophører at eksistere, kan den muligvis ikke have nogen Raadighed over Anvendelsen af Fondet, og kommer i saa Fald Reglerne om objektiv Umulighed i Betragtning. Den anden Stat vilde da næppe have nogen Forpligtelse til at anvende Fondet som aftalt, idet man da ikke længer kan paastaa, at det er til Fordel for den Stat, som har ophørt at eksistere. Saa længe begge Landene er selvstændige Stater, maa de derimod hvert for sig være forpligtet til bedst muligt at rette sig efter Forbundslovens Bestemmelser, paa samme Maade som man retter sig efter Legat-Statuter.

Garantibestemmelser.

I. To af Forbundslovens Bestemmelser maa antages at være givet væsentligst med det for Øje at betrygge Forbindelsen, forebygge Uenighed samt ordne en eventuelt opstaaet Tvistighed og andre Sager af Betydning. Dette maa antages at være Hovedformaalet med det ifølge Forbundslovens § 16 oprettede Nævn. Og det ifølge Forbundslovens § 17 etablerede Voldgiftsnævn skal afgøre Uenighed angaaende Forbundslovens Forstaaelse. Voldgiftsnævnets Virksomhedsomraade er snævrere end Nævnets. Voldgiftsnævnet afgør kun Uenighed angaaende Forbundslovens Forstaaelse, medens Nævnets Virksomhed ogsaa omfatter Forberedelse af Love og almindelig Kontrol med Forbundslovens Overholdelse. Paa den anden Side har Voldgiftsnævnet fuldkommen Domsmyndighed, hvorimod Nævnet kun har raadgivende Myndighed. Disse to Institutioner skal man nu gøre til Genstand for nærmere Betragtning.

II. 1. Bestemmelserne om det raadgivende Dansk-Islandske Nævn findes i Forbundslovens § 16, og i dens 4. Stk. overdrages det til Kongen at fastsætte nærmere Regler om Nævnets Ordning og Virksomhed, efter Indstilling af begge Landes Regeringer. Dette Forhold maatte derfor ordnes igennem Forhandlinger imellem Regeringerne. I Foraaret 1919 fastsattes disse Regler ved Forordning Nr. 10 af 28. Mai 1919, efter at Nævnet selv havde udarbejdet Udkast hertil. Forordningens islandske Tekst er underskrevet af Kongen og paraferet af Islands Førsteminister, medens den danske Tekst er paraferet af Danmarks Statsminister. Det behøver ikke at bemærkes, at de fleste Bestemmelser i denne Forordning i Virkeligheden er en Overenskomst imellem Landene, paa lignende Maade som selve Forbundsloven er det, og de kan derfor i det store og hele ikke lettere

end Forbundsloven paa lovlig Maade ændres ved den ene Stats ensidige Bestemmelse.

2. Ifølge Forbundslovens § 16 skal Nævnet bestaa af mindst 6 Medlemmer, hvoraf Halvdelen vælges af Altinget og Halvdelen af Danmarks Rigsdag. Iøvrigt fastsættes Antallet af Nævnets Medlemmer af Kongen, og Forbundsloven indeholder heller ikke noget om Valgperioden. Begge disse Forhold er ved Forord. af 28. Maj 1919 ordnede saaledes, at Medlemmerne af Nævnet ikke maa være flere end 8 ialt, og Valgperioden 8 Aar. Med Hensyn til Betingelserne for at sidde i Nævnet findes intet, hverken i Forbundsloven eller Forordningen, udover det, at Tinget kan vælge en Stedfortræder for et ordinært Medlem, som maatte blive udnævnt til *Minister* og saa længe vedkommende beklæder en saadan Embedsstilling. Ministerembede og Sæde i Nævnet kan saaledes forenes, hvis vedkommende Ting ikke ønsker at gøre nogen Forandring¹⁾. Om Valg under et Medlems Forfald se Forord. 28. Maj 1919, §§ 2 og 3.

Valget af Medlemmerne sker efter de Regler, som hvert af Tingene giver herom for sit Vedkommende, Forord. § 1, 2. Stk. Medlemmernes Honorar fastsætter ogsaa hvert Lands Bevillingsmyndighed for sit Vedkommende, samt Afholdelsen af Nævnets Udgifter iøvrigt.

Nævnet træder sammen mindst én Gang aarlig, som Regel skiftevis i Reykjavik og i København. Det bestaar af 2 Afdelinger eller Dele, en islandsk og en dansk, og hver Afdeling vælger sin Formand. Formændene indkalder skiftevis til Nævnets Møder, hvilket retter sig efter, i hvilket Land Mødet skal afholdes. Endvidere kan Kongen foranledige Nævnet kaldt sammen, Forord. § 5. Nævnets Møder er saaledes ulovbestemte, men hidtil er Nævnet traadt sammen én Gang aarlig, og Mødernes Antal har rettet sig efter de til Behandling foreliggende Sager.

¹⁾ Fra dansk Side har en Minister i nogen Tid siddet i Nævnet.

3. Man har fra dansk Side udtalt, at Nævnet havde en lignende Opgave, hvad Tilsynet med Overholdelsen af Forbundslovens Bestemmelser angaar, som Danmarks Statsraad havde, for saa vidt som det skulde vaage over, at Undersaatternes Ligeret ikke blev krænket, eller noget foretaget som var i Strid med Statens Tarv¹⁾. Under Hensyn hertil har enkelte danske Politikere ment at kunne gaa med til Nyordningen, idet Nævnet vilde paase, at den ene Stats Borgere ikke blev traadt for nær ved den anden Stats Lovgivning o. s. v. Dette er i visse Retninger rigtigt, for saa vidt som *Regeringerne* skal forelægge for Nævnet de af deres Lovforslag, som har Betydning for den anden Stat og dens Borgeres Stilling og Rettigheder, men mange andre Lovforslag af lignende Indhold kan fremkomme, som Nævnet eventuelt slet ikke ser. Derimod skulde *alle* Love gaa igennem Statsraadets Skærsild. Desuden er der den store Forskel, at Statsraadet — her havde Danmark hele Magten — raadede for, om Kongen stadfæstede Lovene eller ikke. Statsraadet havde med andre Ord den afgørende Betydning i hver Sag, som forelagdes her, medens Nævnet kun er *raadgivende*, og det derfor er ganske usikkert, om der bliver taget noget Hensyn hertil. Endvidere kan man paapege, at ikke saa faa Islændinge har vist Lyst til at gøre saa lidt som muligt ud af Nævnet, og mener det skal udrette det mindst mulige²⁾. Nævnet kan imidlertid utvivlsomt gøre Gavn i forskellige Retninger, ligesom det da ogsaa allerede har forberedt adskillige Sager for de to Landes Regeringer.

4. Nævnets Opgaver omhandles i Forbundslovens § 16, 2. og 3. Stk., samt i § 6 i Forordn. af 28. Maj 1919, som er omtrent ordret og i *Realiteten* ganske overens-

¹⁾ Jfr. Funder, cit. Skrift, Side 219; Zahle, Folket. Forh. 1918, Spalte 1513 og 1523. Jfr. endv. Benedikt Sveinsson i Alpt. 1918, B., Spalte 87.

²⁾ T. Eks. Bjarni Jónsson i Andvari 1923, Side 134.

stemmende med anførte Stykker i Forbundslovens § 16. Nævnets Hovedopgaver er væsentligst af to Slags: Kontrol med Landenes Lovgivning og Forberedelse af nye Love. Nævnet har endvidere haft forskellige andre Sager til Behandling, dels efter Tilskyndelse fra en af Regeringerne, dels fra begge.

A. Det første omhandles i Forbundslovens § 16, 2. Stk. I Henhold hertil skal hvert af de to Landes Regeringer forelægge for Nævnet en Del Lovforslag, forinden de fremsættes for Landets lovgivende Forsamling, naar ikke Forholdene gør det særlig vanskeligt. Vanskelighederne kan bestaa i, at Lovforslagets Vedtagelse maa fremskyndes mest muligt, men de færreste af de Lovforslag, som skal forelægges Nævnet, vil dog være af den Beskaffenhed, at man ikke kan vente, til Nævnet har behandlet dem. Det maa dog blive Regeringen, som skønner over de Nødvendighedshensyn, som efter dens Opfattelse bevirker, at man ikke anser det for muligt at indhente Nævnets Betænkning. Regeringerne maa tillige afgøre, hver for sit Vedkommende, om et Lovforslag er af den Beskaffenhed, at det skal forelægges Nævnet. Er Regeringen i Tvivl, kan den raadspørge Nævnet. Det er sket, at man telegrafisk har forespurgt, om Nævnets Medlemmer i det andet Land havde noget at erindre imod et Lovforslag, og herpaa har man da ogsaa straks givet telegrafisk Svar. Og i Virkeligheden kan man paa denne Maade næsten altid fyldestgøre Bestemmelserne i Forbundslovens § 16, 2. Stk., medmindre Telegrafforbindelsen uheldigvis skulde være afbrudt.

Hvis Regeringen urigtigt undlader at forelægge et Lovforslag for Nævnet, hvad enten det nu er fordi den mener, at Lovforslaget ikke er af den Natur, at det behøver at tilstilles Nævnet, eller af anden Grund, saa bliver Lovforslaget dog alligevel statsretsligt gældende Lov, hvis det bliver vedtaget af den lovgivende Forsamling og stadfæstet af Kongen. Men en saadan

Fremgangsmaade kan indeholde et Brud paa Overenskomsten, ligesom det ogsaa kan henvises til Voldgiftsnævnets Afgørelse, om Lovforslaget er af den Natur, at det ifølge Forbundslovens § 16, 2. Stk., skal forelægges Nævnet.

Regeringerne kan ikke forelægge for Nævnet andre Lovforslag end *sine egne*, og direkte omfatter Forbundslovens § 16, 2. Stk., da ogsaa kun *Regeringsforslag*. Lovforslag, som fremsættes af Tingenes Medlemmer, er det ingen Pligt at forelægge Nævnet, hvilket man da heller ikke har gjort¹⁾. Det samme gælder Ændringsforslag fra Medlemmerne, hvad enten de er til Forslag fra Regeringen eller andre. Bestemmelsen i Forfatningslovens § 17 og Bopælsbetingelsen i Forfatningslovens § 29 er saaledes blevet til paa den Maade og vedtaget af Altinget, uden at de blev behandlet af det Dansk-Islandske raadgivende Nævn. Paa den anden Side har Regeringerne tilstillet Nævnet samtlige vedtagne Love, som saa har set dem igennem og er fremkommet med sine Bemærkninger, hvis det har haft noget at erindre. T. Eks. har den islandske Afdeling fundet en Del at erindre imod den danske Finanslov for 1919, vedrørende Island, som derefter blev rettet. Den danske Del gjorde Indvendinger imod en Bestemmelse i Lov om Told af Sild, Nr. 60, 1921, § 2, 2. Stk. o. s. v.

Følgende Regeringsforslag skal forelægges Nævnet:

¹⁾ Saa utroligt det end er, har man dog villet hævde og, som det synes, i fuldt Alvor, at Medlemmernes Forslag ogsaa skal forelægges for Nævnet (jfr. t. Eks. Alpt. 1918, B., Spalte 87). Dette er dog ganske forkert. Lovforslag fra Medlemmerne kan ikke forelægges Nævnet forinden de fremsættes for Altinget eller Rigsdagen, idet Regeringerne ikke har nogen Haand i Hanke med, hvornaar Medlemmerne fremsætter Lovforslag i Tingene. Medlemmerne kan gøre det efter eget Forgodtbefindende. — Derimod forstaar Berlin, Fbl. Side 105, denne Bestemmelse i Forbl. § 16, 2. Stk., ganske rigtigt.

a. *Alle Lovforslag vedrørende den nærmere Udførelse af de i Forbundsloven omhandlede Anliggender.* Det synes at være ligegyldigt, om et Lovforslag vedrører disse Anliggender direkte eller indirekte. Lovgivning angaaende Ordningen af Danmarks Udenrigsstyre kan indirekte have Betydning for Udøvelsen af det i Forbundsloven § 7, 1. Stk., omhandlede Hverv. Om Forslaget er vigtigt eller uvigtigt er ganske det samme, hvis det maa siges at vedrøre den nærmere Udførelse af de i Forbundsloven omhandlede Anliggender. Og det fritager heller ikke Regeringen for Pligten til at forelægge et Lovforslag for Nævnet, selv om det angaar et Anliggende, som vedkommende Stat kan afgøre paa egen Haand uden at indhente den anden Stats Samtykke. Saaledes skulde Lovforslaget om Islands Højesteret forelægges for Nævnet, hvilket ogsaa skete. Som Eksempler paa andre Lovforslag kan nævnes: Forfatningslovforslaget, som indeholder mange Bestemmelser vedrørende den nærmere Udførelse af de i Forbundsloven omhandlede Anliggender, Forslag angaaende Inspektionen paa Søterritoriet, Mønten, Statsydelsen til Kongen o. s. v., o. s. v. Forbundslovens § 16 nævner ikke foreløbige Love. Det vilde i Regelen være umuligt at forelægge for Nævnet Forslag til saadanne Love inden de udstedes, idet Sagen maa fremskyndes. Derimod skulde de forelægges for Nævnet inden de fremsættes i Tingene. Dermed har man fyldestgjort Bestemmelserne i Forbundslovens § 16, 2. Stk.

Forbundslovens § 16, 2. Stk., taler kun om *Lovforslag*. Men nogle af de i Forbundsloven omhandlede Anliggender kunde eventuelt blive ordnede paa anden Maade, ved Forordning, aabent Brev, igennem Overenskomst o. s. v. Her synes at foreligge fuld Analogi, og Regeringerne burde derfor forelægge den Slags Bestemmelser for Nævnet.

Man har da ogsaa altid brugt denne Fremgangsmaade, og Nævnet har altid forberedt saadanne Sager.

Til Eks. kan nævnes Forordn. Nr. 10 af 28. Maj 1919, om selve Nævnet, Kundgørelse om Forbundsfondet, Nr. 11 af 29. Juni 1919, Overenskomster om Hjemsendelse af Suffolk, Inspektionen af Soterritoriet o. fl. Nævnet maa saaledes anses for ogsaa at være pligtigt til at behandle saadanne Sager.

b. *Lovforslag angaaende den ene Stats særlige Anliggender, der tillige har Betydning for den anden Stat og (eller) dens Borgere's Stilling og Rettigheder.* Her tænkes paa Anliggender, hvorom Forbundsloven intet indeholder, men som har Betydning i bemeldte Henseende. Som Eksempel kan nævnes Lovgivningen om Statsborgerretten, dog med den Bemærkning, at Bestemmelserne om, hvem der straks skulde blive islandske Statsborgere, helst burde være blevet til igennem direkte Overenskomst mellem Staterne, og en saadan Overenskomst burde have været forelagt Nævnet. Dette gælder endvidere Erhvervslovgivningen i hvert af de to Lande, som netop praktisk taget vil blive af den største Betydning. Jfr. ovennævnte Lov om Told paa Sild. Det samme gælder Betingelser for og Indskrænkninger i al Slags Retsnydelse. Man taler i denne Forbindelse om Statens »Borgere« (»peгна«), men ikke om Statsborgerne (»rikispeгна«). Hint Udtryk anvendes her antagelig i samme Betydning som Statsborgere, idet det er utænkeligt, at Loven i denne Forbindelse har til Hensigt at ville værne andre end de to Landes Statsborgere, ligesom Forbundsloven intet andetsteds forbeholder andre end Statsborgerne Rettigheder.

Om denne Bestemmelses analogiske Anvendelse gælder det samme som under a. anført.

Om disse Sager skal Nævnet afgive sin Betænkning. Hvis det har noget at indvende, paahviler det Nævnet at fremkomme med en Indstilling om Ændringer, i modsat Fald erklærer det intet at have at erindre.

B. Nævnet har fremdeles, være sig efter egen Tilskyndelse eller Opfordring fra Regeringerne: a) *at tage*

Skridt til Udarbejdelse af Forslag, der tilstræber Samvirken mellem Staterne og Ensartethed i deres Lovgivninger, samt b) at bidrage til Samarbejde for Tilvejebringelse af fælles nordisk Lovgivning. Det er klart, at Nævnet ikke ofte af sig selv vil tage Initiativet i saadanne Sager. For det første har man igennem Bestemmelserne om Nævnet ikke sørget for, at det er i Stand til at give sig af med Lovgivningsarbejder, mindst af alt med omfattende Lovkodificering. Og paa den anden Side har Nævnet ingen Midler at disponere over, og træder kun en Gang om Aaret sammen. Nævnets Arbejde i denne Retning har derfor været af liden Betydning. Man kan dog ikke benægte, at Nævnet i højere Grad end andre vilde være pligtigt til at beskæftige sig med disse Sager, hvis Regeringerne opfordrede det hertil og bevilgede det Midler og Assistance dertil.

C. Nævnet har efter egen Tilskyndelse optaget til Behandling og Beslutning forskellige Sager, som ikke direkte kunde henregnes til dets Opgaver, t. Eks. Telegramtaksterne, Oprettelsen af traadløse Telegrafstationer o. s. v. Her har Regeringen ofte indhentet Indstillinger fra Nævnets islandske Medlemmer i Anliggender, som ikke vilde kunne henregnes til nogen af de Sager, som Nævnet ifølge Forbundslovens § 16 skal beskæftige sig med.

§ 16.

Voldgiftsnævnet.

I Nutiden hænder det meget hyppigt, at en Meningsforskel mellem suveræne Stater, som de paagældende Stater ikke selv er i Stand til at udligne, henvises til Afgørelse af et Voldgiftsnævn. Efter Udkastet fra 1908 skulde et Voldgiftsnævn, hvortil hvert af de to Lande valgte lige mange Medlemmer, med Justitiarius i Danmarks Højesteret som Opmand, afgøre Uenighed om, hvorvidt en Sag hørte til de fælles eller særlige

Anliggender. Forbundslovens § 17 giver Bestemmelser om et Voldgiftsnævn i Sager, hvorom der er Uenighed og som Landenes Regeringer ikke selv kan udligne. De Sager, som Voldgiftsnævnet skal beskæftige sig med, er en hvilken som helst Meningsforskel angaaende *Forstaaelsen af Forbundslovens Bestemmelser*. Naar der opstaar Meningsforskel herom og Regeringerne ikke selv kan udligne den, skal Voldgiftsnævnet i alle Tilfælde afgøre Uenigheden. Anden Meningsforskel, t. Eks. om Forstaaelsen af Overenskomster indgaaede i Henhold til Forbundslovens § 12, kan ikke henvises til Voldgiftsnævnets Afgørelse, medmindre Staterne særligt bliver enige herom. Det samme gælder t. Eks. Uenighed om Udførelsen af det i § 7 omhandlede Mandat, hvis der ikke her er Tale om Meningsforskel angaaende Forstaaelsen af Forbundsloven, hvilket ingenlunde behøver at være Tilfældet. Alle saadanne Sager maa Staterne optage til Forhandling paa en eller anden Maade, hvis de skal ordnes i Mindelighed, som man antagelig vil gøre Forsøg paa.

Voldgiftsnævnet bestaar af 4 Medlemmer, hvoraf hvert Lands øverste Domstol vælger 2. I Nævnet er Stemmemæflighed afgørende, men i Tilfælde af Stemmemæflighed overdrages Afgørelsen til en Opmand, som den svenske og den norske Regering skiftevis skal anmodes om at udnævne. Som Følge af at § 17 nævner Sverige først, skal den svenske Regering antagelig anmodes om første Gang at udnævne Opmanden, medmindre Parterne bliver enig om at henvende sig til den norske Regering. Efter den første Gang er der ingen Vanskelighed: følgende Gang skulde det blive Norge, hvis Sverige første Gang udnævner Opmanden, ellers Sverige o. s. v.

IV. Afsnit.

Forbundslovens Ændring. Forbundets Ophævelse.

§ 17.

Forbundslovens Ændring.

I. Forbundsloven kan undergaa Realitetsændringer, *uden at begge Parter Samtykke udkræves dertil, eller selv om der ikke foreligger Samtykke fra nogen af Parterne.*

Dette kan ske paa følgende Maader:

1. Paa Foranledning af den ene af Parterne. Forbundsloven giver den ene af Parterne Ret til ensidigt at tage afgørende Beslutning i visse Sager, uagtet disse omfattes af den i Loven liggende Overenskomst. Hvis vedkommende Part fatter en saadan Beslutning, er den paagældende Bestemmelse i Forbundsloven dermed ophævet og Loven for saa vidt ændret. *Undertiden udkræves der intet andet hertil end den lovgivende Forsamlings Vedtagelse paa sædvanlig Maade og Kongens Stadfæstelse, men undertiden vilde her i Landet, ifølge Forfatningslovens § 76, 2. Stk., Folkeafstemning være nødvendig.*

a. Til det første Forhold kan henregnes Bestemmelserne i § 8 (om Inspektionen paa Søterritoriet), § 9, 2. Stk. (om islandsk Møntværk) og § 10 (om Højesteret). Det er ingen Tvivl underkastet, at Island ensidigt kan beslutte selv helt at overtage Inspektionen paa Søterritoriet, præge egen Mønt — som allerede sket¹⁾ —

¹⁾ Se Side 68.

og Højesterets Domsmyndighed i islandske Sager er allerede afskaffet og Højesteret oprettet i Island. Derimod kunde det snarere være Tvivl underkastet, om man ikke med Hensyn til Afgørelsen af disse Sager skulde følge Bestemmelserne i Forfatningslovens § 76, 2. Stk. Afgørelsen i disse Sager indeholder i og for sig »Ændringer i den Islandsk-Danske Forbundslov«, som Forfatningslovens ommeldte Paragraf udtrykker sig. Særlig iøjnefaldende gælder dette den anførte Ordning af den dømmende Myndighed. Lov Nr. 78, 28. Novbr. 1919, hvorved Regeringen bemyndiges til at købe eller lade bygge o. s. v. Kystinspektionsskib, kunde eventuelt ogsaa henregnes til Ændringer i Forbundsloven, hvorom der ifølge Forfatningslovens § 76, 2. Stk., skulde afholdes Folkeafstemning. Prægning af Mønt er for en Del ordnet, først ved foreløbig Lov Nr. 45, 2. Oktbr. 1922, og derefter ved Lov af 1923. Ingen af disse Foranstaltninger er gjort til Genstand for Folkeafstemning. Man kunde maaske sige, at dette var sket indirekte, den Gang selve Forbundsloven i Efteraaret 1918 blev underkastet Folkeafstemning, idet Loven indeholder Bestemmelser, hvorved Island faar Hjemmel til ensidigt at tage afgørende Beslutning herom. Derimod kan man ikke sige, at disse Ændringer er saa uvæsentlige, at de af den Grund ikke behøvede at forelægges Altingsvælgerne, for ifølge Forfatningslovens § 76, 2. Stk. er det ikke det afgørende, om Ændringen er af stor eller ringe Betydning.

Desuden kunde der være Spørgsmaal om, hvorvidt Forbundsloven ikke indeholder andre Bestemmelser, som den ene at Staterne ensidigt kunde ændre, og Island ogsaa uden at Altingsvælgerne stemte herom. Med Hensyn til Island synes der kun at kunne være Tale om, at det kunde tage saadanne Bestemmelser om *Landets Neutralitet og Orlogsflaget*. Forbundslovens § 19 udtaler kun, at Danmark, samtidigt med at det giver udenlandske Magter Meddelelse om sin Anerkendelse af

Landets Suverænitet, meddeler dem, at Island erklærer sig for stedseværende neutralt og ikke har noget Orlogsflag. Erklæringen om stedseværende Neutralitet kan ikke forpligte Landet overfor andre Stater. Ingen enkelt Stat opnaar herved nogen Ret. Erklæringen har kun den Betydning, at Landet behøver ikke, hver Gang Krig bryder ud, at afgive en Neutralitetserklæring; dette har Landet gjort en Gang for alle. Bestemmelsen indeholder heller ikke noget Løfte til Danmark. Retsligt set har Danmark intet Krav paa, at Island afholder sig fra Krig, lige saa lidt som Island har noget Krav paa Danmarks Neutralitet i Krig imellem andre Stater eller paa, at Danmark ikke erklærer en anden Stat Krig. Island kan saaledes baade i al Almindelighed tilbagekalde sin Neutralitets-Erklæring, og tage Parti for den ene af Parterne i en opstaaet Krigssituation. En anden Sag er det, at Landet altid vil gøre sit yderste for at bevare sin Neutralitet, men her er der kun Tale om, hvad Landet lovlig kan gøre. Med Hensyn til Orlogsflaget bliver Resultatet ganske det samme. Antagelig vilde man ikke behøve at forelægge det for Altingsvælgerne i Henhold til Forfatningslovens § 76, 2. Stk., selv om Landet optog et Orlogsflag eller tog Parti i en opstaaet Krig imellem andre Stater, idet man næppe vilde kunne henregne dette til »Ændringer« af den Islandske-Danske Forbundslov. Forandringen vedrører kun den i § 19 omhandlede ensidige Erklæring fra Islands Side.

Ensidigt kan Danmark vistnok ikke forandre nogen Bestemmelse i Forbundsloven, undtagen for saa vidt det kan frasige sig Rettigheder, som det i Henhold til Loven er i Besiddelse af, t. Eks. Rettighederne ifølge §§ 2, 3, 4 og 6. I Danmark vilde der udkræves Lov hertil.

b. Hvis Forbundsloven skulde ændres derhen, at Island frasagde sig de i sidste Stykke ovenfor omhandlede Rettigheder, maatte man ikke alene kræve Altingets Vedtagelse i Lovsform, men ogsaa Afstemning

i Henhold til Forfatningslovens § 76, 2. Stk. Det vilde være en utvivlsom Forandring af Forbundet mellem Landene, hvis Island *frasagde sig sin Medbestemmelsesret med Hensyn til de i §§ 2 og 4 omhandlede Anliggender, Ligeretten og sine Borgeres Fritagelse for Værnepligt i Henhold til § 6.*

2. Forbundsloven forudsætter, som andre Love, en bestemt Tilstand og Tilværelsen af bestemte Statsinstitutioner. Enkelte af disse Forhold er af den Beskaffenhed, a) *at ingen af Staterne har Raadigheden derover.* Andre er derimod af den Art, at b) *hver af de to Stater statsrettligt raader over deres Tilværelse, enten paa samme Maade som hidtil, eller paa anden Maade.*

a. De til den første Gruppe hørende Tilfælde har det tilfælles, at Forandringer, som maatte indvirke paa den af Forbundsloven forudsatte Tilstand, ikke vilde blive nogen af Parterne tilregnet som Brud paa Overenskomsten. Forbundsloven nævner enkelte saadanne Tilfælde. I § 9 er *Montvæsenets Ordning gjort afhængig af den skandinaviske Montunion.* Ingen af de to Stater raader over dens Bestaaen, Danmark dog i en vis Udstrækning. De andre Stater, Norge og Sverige, kan til sin Tid lade den bortfalde. § 17 indeholder endnu et Tilfælde, som kan henregnes hertil. Sverige og Norge kunde igen blive én Stat, og man kunde da ikke overdrage disse Staters Regeringer *skiftevis at udnævne Voldgiftsnævnets Opmand,* som i Forbundslovens § 17 bestemt. Naar Forbundsloven ikke har givet Regler for, hvorledes de og de Sager under saadanne Omstændigheder skal behandles, hvilket indirekte gøres i § 9, maa der ny Overenskomst til, t. Eks. angaaende Udnævnelsen af Voldgiftsnævnets Opmand i Henhold til § 17.

b. *Forbundsloven forudsætter den fortsatte Bestaaen af den Statsordning,* som var til Stede i begge Lande paa den Tid Loven blev givet. Saaledes er der visse Sager, som for Islands Vedkommende er afhængige af

Altingets Samtykke, og af Rigsdagens for Danmarks vedkommende, se Forbundslovens §§ 4 og 18. Loven henlægger Valget af det raadgivende Nævns Medlemmer til Altinget og Rigsdagen, § 16, 1. Stk. I § 16, 2. Stk., forudsættes disse Institutioner at være i Besiddelse af lovgivende Myndighed. Tillige forudsættes det i § 14, at hvert af de to Lande har sit Universitet, samt særlig, at det danske Universitet er i København, se §§ 13 og 14. Endvidere er det Forudsætningen, at hvert Land har sin højeste Domstol, se § 17, at forskellige i Udenrigsministeriet ansatte Embedsmænd har de der anførte Embedstitler, Forbundslovens § 7, 3. Stk., at Værnepligt eksisterer eller kan blive indført i et af Landene eller begge, Forbundslovens § 6, 2. Stk. Har da hver af de to Stater overfor den anden Stat forpligtet sig til at opretholde hos sig denne Tilstand, eller disse Institutioner i de følgende 25 Aar fra 1. Decbr. 1918? Med Hensyn til Værnepligt, Embedstitler og Navne paa Institutioner synes det ganske klart, at ingen af Staterne kan have forpligtet sig til ikke at gøre Forandring heri. Til Trods for Bestemmelsen i § 7, 2. Stk., behøver Danmark ikke at have nogen Udsending med Titel af Gesandt. Det er uden Betydning, selv om Danmarks Udsendinge kaldes t. Eks. »Chargé d'affaires« o. s. v., hvis kun Danmarks Varetagelse af Islands Anliggender er upaaklagelig. Ingen af Staterne maa antages at have forpligtet sig til at opretholde indskrænket Kongevælde, selv om man har overdraget Altinget og Rigsdagen at vælge det raadgivende Nævn, og disse Institutioners Vedtagelse udkræves til Ændring af Forbundsloven. Man har kun bygget paa en saadan Tilstand og gaaet ud fra dens fortsatte Bestaaen. Hvis en anden Statsinstitution kommer i Stedet og udfører de Hverv, som Tingene ifølge Forbundsloven skal varetage, er Lovens Bestemmelser dermed fyldestgjort. Hvis t. Eks. Enevælde blev indført i en af de to Stater, vilde de til Tinget henlagte Hverv antagelig tilflyde Kongemagten. Hvis

Universitetet blev nedlagt, vilde en anden Skoleinstitution eller eventuelt selve Landets Regering komme i Stedet. Man maa imidlertid bestemt fastholde, *at ingen af Staterne ensidigt kan afsætte Kongen, uden dermed at gøre sig skyldig i Brud paa Overenskomsten, fordi Kongen er Overenskomstens Grundvold*¹⁾, en *conditio sine qua non* for Fortsættelsen af den ved Forbundsloven oprettede Forbindelse. I øvrigt er Forbundslovens Betingelser fyldestgjort, hvis begge de to Stater har lovlige Statsinstitutioner til Udførelsen af de dem ved Forbundsloven paalagte Hverv.

II. Begge Staterne kan selvfølgelig naar som helst *blive enige om at optage Forhandling om enkelte Bestemmelser i Forbundsloven, eller om Loven som Helhed*, og komme overens om Forandringer. Endvidere gives der hver af de to Staters lovgivende Forsamlinger Hjemmel til, efter Udløbet af Aaret 1940, ensidigt og til enhver Tid at forlange optaget Forhandling om Forbundslovens Revision. Der siges intet om, i hvilken Form Tingenes Beslutning skal foreligge. Dette retter sig saaledes efter vedkommende Tings Forretningsorden. *Kun maa det klart fremgaa af Beslutningen, at Revision forlanges*. Det er ikke nødvendigt, at Tinget fremkommer med dette Forlangende straks efter Udløbet af Aaret 1940. Tinget kan vente hermed saa længe det selv vil, uden derved at miste Retten til senere at fremkomme med Revisionsforlangendet. Naar Forlangendet bliver stillet, har hver af de to Stater Pligt til at gøre alle nødvendige Foranstaltninger til, at Forhandlingerne indenfor et passende Tidsrum kan blive optaget. Og hvis vedkommende Stat ønsker Overenskomst, maa den foretage de nødvendige Foranstaltninger i saa god Tid, at en Overenskomst kan blive

¹⁾ Berlin, Forbl. Side 28, anser det for muligt i Løbet af de 25 Aar at afbryde Kongefællesskabet, hvis Kongefællesskabet ikke omfattes af den i Forbl. indeholdte Overenskomst, men dette er ikke rigtigt (se § 2, V, b.).

tilvejebragt inden Udløbet af 3 Aar fra den Tid, Forlangendet blev fremsat. Staterne maa blive enige om, paa hvilken Maade Forhandlingerne skal foregaa, og hvis man ikke kunde blive enige herom, vilde Følgen, i Overensstemmelse med Forbundslovens § 18, blive Overenskomstens Bortfald.

Hvis Overenskomst opnaas og Forbundsloven ændres saaledes, at man kan tale om »Forandring« af den, skal ikke alene Altinget og Rigsdagen vedtage Ændringen, for at den kan opnaa Lovskraft, men ifølge Forfatningslovens § 76, 2. Stk., udkræves her i Landet endvidere, at Forslaget forelægges Altingsvælgerne til Afstemning. Hvis en af Delene mangler, enten Altingets Vedtagelse eller Vælgerne, saa er Forhandlingerne mislykkedes. Og enten bliver alt da ved det gamle, eller Overenskomsten ophæves efter Reglerne i Forbundslovens § 18, 2. Stk.

Hvis en ny Overenskomst tilvejebringes, beror det paa hvad man bliver enig om, hvorvidt den kaldes en Lov, som nu, eller en Overenskomst, som derefter maatte forelægges Tingene i Form af et Lovforslag, jfr. Forfatningslovens § 76, 2. Stk.

Saa længe der ikke, efter Udløbet af Aaret 1940, fremkommer Krav om Revision, fornyes Forbundsloven stiltiende.

§ 18.

Forbundsoverenskomstens Bortfald.

Det kan ske, at den i Forbundsloven indeholdte Overenskomst, jfr. Lovens 1. og 18. §, bortfalder, uden at nogen anden Overenskomst træder i Stedet, dog saaledes, at Forbundet imellem de to Lande ikke bliver ophævet, men at begge Stater, enten med udtrykkeligt Samtykke eller stiltiende, tillader Kongen at beholde Kongemagten i begge Stater. Dette kan ske paa forskellige Maader:

I. *Ifølge Overenskomst.* Det kunde tænkes, at Forbundslovens Revision, for eller efter 1940, resulterede i en Overenskomst om, at herefter skulde Landene intet have fælles undtagen Kongen, ligesom Ligeretten og Danmarks Varetagelse af en Del Anliggender paa Islands Vegne ogsaa skulde bortfalde. At dette skulde blive Tilfældet har man anset for saa lidet sandsynligt, at Forbundsloven intet indeholder herom. Men den analogiske Anvendelse af Bestemmelserne i Forbundslovens § 18, 2. Stk., maa antages at være utvivlsom. Hertil maatte man saaledes her kræve Altingets Vedtagelse med $\frac{2}{3}$ Stemmers Majoritet og Sagen behandlet paa samme Maade som Lovforslag, og derefter Afstemning af Altingsvælgerne under den Valgdeltagelse og med den Majoritet, som bestemmes i Forbundslovens § 18.

II. *Ifølge ensidig Erklæring.* Hvis det ikke inden Udløbet af tre Aar fra Revisionsforlangendets Fremsettelse, jfr. § 17 ovenfor, lykkes at opnaa fornyet Overenskomst, kan saavel Danmarks Rigsdag som Altinget vedtage, at den i Forbundsloven indeholdte Overenskomst skal være ophævet. Som foran anført er Forbundsloven en Overenskomst, med Undtagelse af Bestemmelserne om Kongefællesskabet og Suverænitetsanerkendelsen¹⁾. Kongefællesskabet kan saaledes vedblive at bestaa, og selvfølgelig er Suverænitetsanerkendelsen ikke bortfaldet. Endelig er det andetsteds bemærket²⁾, at de i Forbundslovens §§ 13 og 14 indeholdte finansielle Bestemmelser er fastsat en Gang for alle og kan saaledes slet ikke bortfalde.

Forbundsloven indeholder intet direkte om, i hvilken Form Vedtagelsen skal foreligge, men det forudsættes, at den fremsættes som et Forslag til Tingsbeslutning, som her i Landet behandles og sættes under Afstemning kun i det forenede Alting; ifølge Forfatningslovens

¹⁾ Se nærmere § 2. V. 1. a—c.

²⁾ § 14, III.

§ 40 kan Lovforslag ikke behandles paa den Maade. For Rigsdagens vedkommende skal Beslutningen forelægges begge Tingene, og i Danmark kan den saaledes komme til at foreligge i Lovsform. Naar Beslutningen er endelig, maatte man her forandre det i Landets Lovgivning, som bygger paa Forbundsloven, eller hvor denne ligefrem er optaget i en Lov, som Tilfældet er enkelte Steder i Forfatningsloven, for at de statsretslige Forandringer, som Forbundets Ophævelse medfører, kan træde i Kraft.

En Tingsbeslutning angaaende Forbundslovens Bortfald er i den Henseende forskellig fra andre Tingsbeslutninger, at den er ikke vedtaget, medmindre mindst to Trediedele af Medlemmerne af det forenede Alting, og, for Rigsdagens Vedkommende, af hvert af Tingene har stemt derfor. Ordlyden er vel ikke ganske utvivlsom, men man maa dog sikkert antage, at Beslutningen er lovlig vedtaget hvis $\frac{2}{3}$ af de Medlemmer, som deltager i det paagældende Møde i det forenede Alting, stemmer for Beslutningen, og Tinget i øvrigt er beslutningsdygtigt i Henhold til Bestemmelserne i Forfatningslovens § 41, men ikke at Betingelsen herfor er, at *samtlig*e Altingets Medlemmer skal have været til Stede ved det Møde, som vedtog Beslutningen. Det tilsvarende gælder da selvfølgelig for Danmarks Rigsdag. Forslag til Forbundsoverenskomstens Ophævelse kan fremsættes paa sædvanlig Maade, af hvilket som helst af Tingets Medlemmer samt af en Minister. Hvert Ting bestemmer selv, om det vil underkaste Sagen en eller flere Behandlinger, eller om det henviser den til Udvalg o. s. v.

Hvis den lovgivende Forsamling har vedtaget Beslutning om Forbundsoverenskomstens Ophævelse, skal den derefter sættes under Afstemning af de til Landets lovgivende Forsamling stemmeberettigede Vælgere. Selv om det ikke udtrykkeligt siges, er det sikkert Hensigten, at Sagen her i Landet forelægges til Afstemning for

dem, der er Vælgere ved de ubundne Valg, og i Danmark for Vælgerne til denne Stats Folketing. Vælgerne skal stemme »ja« eller »nej« om Beslutningen, men hver af Staterne kan ved Afstemningen anvende den Fremgangsmaade, som den selv synes, hvis den kun foregaar paa en betryggende og ærlig Maade.

Beslutningen er ikke vedtaget, medmindre Afstemningen har faaet følgende Resultat:

1. At mindst tre Fjerdedele af alle stemmeberettigede Vælgere har deltaget i Afstemningen, eller 75 % af alle stemmeberettigede Personer i Riget, og

2. at tre Fjerdedele af de afgivne gyldige Stemmer er for Overenskomstens Ophævelse. Til Overenskomstens Ophævelse paa denne Maade udkræves saaledes mindst Ja-Stemmer fra 56,25 % af alle Vælgerne, eller 5625 af hvert 10 000 Vælgere. Dette Stemmeantal kan imidlertid i sig selv meget vel opnaas, men er ikke tilstrækkeligt, medmindre *begge* Betingelserne er til Stede.

Regeringen i det Land, hvorfra Forlangendet om Overenskomstens Ophævelse fremkommer, maa formentlig være pligtig til at give Regeringen i det andet Land Meddelelse om Resultatet. Derefter er Overenskomsten ophævet, hvis lovlig Majoritet har vist sig at være derfor, og begge Parter pligtige til at foretage alle de til Overenskomstens Ophævelse nødvendige Foranstaltninger.

III. Endvidere kunde det ske, at en af Staterne *brød Overenskomsten* paa væsentlige Punkter. Det vilde ofte være afhængigt af, hvorledes Forbundslovens Bestemmelser forstaas, om der maa antages at foreligge Brud paa Overenskomsten eller ikke, og det vilde altid være det sikreste at forelægge Meningsforskel desangaaende for Voldgiftsnævnet, og ikke gøre et formentligt Brud paa Overenskomsten gældende, førend Voldgiftsnævnets Kendelse foreligger herfor. Og Brudet maa være væsentligt for at berettigede til Opsigelse af Overenskomsten. Ogsaa herom vilde det være det rigtigste at æske Voldgiftsnævnets Afgørelse.

IV. Man plejer at sige, at mellemstatlige Overenskomster indgaas rebus sic stantibus. Hvis Forholdene ændres saa væsentligt, fra det de var paa den Tid Overenskomsten blev sluttet, at det bliver meget mere byrdefuldt end før for en af Parterne at opfylde samme, anses vedkommende Part for at være berettiget til at opsige Overenskomsten¹⁾. Forbindelsen imellem Island og Danmark er folkeretlig, og med Hensyn hertil gælder derfor ogsaa de folkeretlige Regler.

V. Endvidere kunde det tænkes, at Forbundslovens Virkninger, paa Grund af Omstændigheder som man ikke er Herre over, i en eller anden Retning blev suspenderet. Dette kunde blive Tilfældet, hvis en af Staterne for en Tid blev okkuperet, eller hvis den kom i Krig. Det kunde blive delvist umuligt for Danmark, hvis det kom i Krig, at udføre sit Hverv med Hensyn til Varetagelsen af de udenrigske Anliggender. Og dermed var Forbundslovens Virkninger delvis suspenderet²⁾.

§ 19.

Forbundets Ophævelse.

Her tænkes paa det Tilfælde, at Island og Danmark helt og holdent afbryder deres retslige Forbindelse, saaledes at Forholdet mellem dem i ingen Henseende bliver anderledes end imellem Stater, som ingen fælles Statsinstitutioner har, med andre Ord, at Kongefællesskabet bliver ophævet. Dette kan ske paa forskellige Maader:

¹⁾ Jfr. v. Liszt, *Völkerrecht* 1915, Side 186—187. Matzen, *Folkeret*, Side 198—199.

²⁾ Det kan næppe ske, at Island og Danmark indbyrdes kommer i Krig. Men de kunde blive uenige, saaledes at man greb til andre Tvangsforanstaltninger, t. Eks. Toldkrig, Eksport- eller Importforbud o. s. v. Saadanne Begivenheder kunde eventuelt i en eller anden Retning bevirke Overenskomstens Suspension eller indeholde et saadant Brud paa samme, at det berettigede til at opsige den.

1. *Ved Overenskomst.* Hvis man enedes herom, samtidigt med at man kommer overens om Forbundsoverenskomstens Ophævelse, vilde Kongefællesskabets Ophævelse derigennem ogsaa blive forelagt Vælgerne ifølge Forbundslovens § 18, 2. Stk. Hvis derimod Kongefællesskabet blev fortsat, efter at Forbindelsen iøvrigt var hævet, men senere ophørte ifølge Overenskomst, findes der ingen Regler for, hvorledes en saadan Overenskomst kan komme i Stand. Og siden der ikke findes Bestemmelser herom, maa det antages at være utvivlsomt, at Indgaaelsen af en saadan Overenskomst maa henhøre under de lovgivende Forsamlinger, medmindre selve Overenskomsten maatte bestemme anderledes. Sempel Majoritet vilde da være tilstrækkelig, hvis man ikke bliver enig om andet, hvorimod Folkeafstemning ikke vilde være nødvendig, jfr. Forfatningslovens § 76, 2. Stk. Her vilde det jo ikke dreje sig om »Ændringer i den Dansk-Islandske Forbundslov« som allerede var bortfaldet, og heller ikke om en Situation, som faldt ind under Forbundslovens § 18, 2. Stk., som ligeledes forinden var faldet bort.

2. Kongen kunde frasige sig Kongedømmet i det ene Land, men det andet Land kunde da beholde ham. Forbindelsens Grundlag var da bortfaldet og Forbundslovens § 2 brudt, og det Land, som ingen Konge havde, maatte da samtidig med Kongefællesskabets Ophør opsige Overenskomsten¹⁾.

3. Hvis der imellem Danmarks Rigsdag og Altinget opstod Uenighed om en Persons Arveberettigelse til Kronen²⁾, og Tingene afgjorde, hvert for sig, Sagen derhen, at to forskellige Personer blev arveberettigede, vilde Kongefællesskabet blive ophævet. Herom tager hvert af de to Riger for sig Bestemmelsen.

4. Hvis den ene Stat meddeler Kongen Tilladelse til at være Regent i en tredie Stat, men den anden

¹⁾ Jfr. Berlin, Fbl. Side 41—42, StffR. II (1922), Side 133.

²⁾ Jfr. her Matzen, StatsffR. II. (1897) Side 27.

Stat nægter ham sin Tilladelse dertil, og Kongen derefter overtager Regentværdigheden i den tredie Stat, kan Følgen heraf blive som under 2 anført.

5. Hvis enten den ene Stat eller begge ophører at være suveræne Stater. Hvis begge Staterne gaar op i en Enhed, vil en af Staterne eller begge have mistet deres Suverænitet. Og hvis Forening skete med en tredie Stat, vilde Følgen blive som under 2 anført, medmindre et nyt Forbund blev indgaaet imellem den nye Stat og Island eller Danmark.

6. Hvis der i den ene Stat, eller begge, opstod Anarki, kunde det resultere i Forbundets Ophævelse, hvis en saadan Tilstand varede længe, men ofte vilde det kun medføre en midlertidig Suspension af Forbundslovens Virkninger.

7. Hvis en af Staterne blev en Republik, vilde det medføre Ophævelse af Forbundet, idet Kongedømmet i saa Fald var afskaffet i vedkommende Stat, men Kongefællesskabet er, som ofte anført, Grundlaget for den folkeretlige Forbindelse mellem Island og Danmark.

V. Afsnit.

Bestemmelser vedrørende Gennemførelsen af Forbundsloven ved dennes Ikrafttræden.

§ 20.

I. Forbundsloven indeholder enkelte Bestemmelser angaaende Overenskomstens Gennemførelse samtidig med dennes Ikrafttræden. Her kan først og fremmest nævnes § 20, som siger, at Loven træder i Kraft den 1. Decbr. 1918. Fra Kl. 12 Midnat, Natten imellem den 30. November og 1. December 1918, blev Island anerkendt som suveræn Stat, herom hersker der ingen Tvivl; Forholdet imellem de to Lande ændredes samtidig, og som Overenskomst er Loven da traadt i Kraft. Derimod er det et statsretsligt Spørgsmaal, hvornaar Forbundsloven som saadan traadte i Kraft i hver af de to Stater. Her i Landet traadte den i Kraft samme Dag, idet Bestemmelsen i § 20 ogsaa angaar dens Lovskraft, jfr. Lov Nr. 11, 24. Aug. 1877, § 1. I Danmark fik den Lovskraft den 6. Decbr. 1918¹⁾.

II. En anden hertil hørende Bestemmelse indeholder Forbundslovens § 19. I Henhold hertil skal Danmark meddele udenlandske Magter, at det i Overensstemmelse med Indholdet af Forbundsloven har anerkendt Island som suveræn Stat, samt at Island erklærer sig for stedseværende neutralt og ikke har noget Orlogsflag. Denne Meddelelse blev afgivet den 9. Decbr. 1918. Efter Opnaaelsen af Danmarks Suverænitetetsanerkendelse behøvede man ikke at nære nogen Frygt for, at man

¹⁾ Berlin, Fbl. Side 113.

ikke ogsaa formelt eller reelt skulde opnaa andre Staters Anerkendelse. Praktisk taget har man vistnok opnaaet den alle Vegne, hvor Danmarks Udenrigsstyre har Gesandt eller Konsul, idet de viser Islands Vaaben og Flag, hvor de har deres Kontorer, og man ikke har haft noget herimod at erindre. Desuden har Island gentagne Gange opnaaet forskellige andre Staters Anerkendelse igennem sin Forbindelse med dem. Af Norge, Sverige og Finland er det anerkendt som et af de nordiske Riger, idet det har modtaget Indbydelse til Deltagelse i forskelligt internationalt Samarbejde samt til Juristmøderne m. v. Den 30. November 1920 har man paa Landets Vegne underskrevet Verdenspostforeningens Overenskomst, hvori maa antages at ligge Anerkendelse fra andre Stater. Vel er ikke alle Deltagerne i denne Sammenslutning suveræne Stater, men Island har vistnok aldrig før været med til disse Forhandlinger, og heri maa antages at ligge Anerkendelse fra de Stater, som har deltaget i disse Forhandlinger.

III. Forbundsloven maatte nødvendigvis medføre adskillige Ændringer i den tidligere Tilstand. Landet maatte optage et almindeligt Handelsflag i Stedet for Søterritorial-Flaget, jfr. kgl. Resol. Nr. 41, 30. Novbr. 1918, Splitflag, kgl. Resol. Nr. 1, 12. Febr. 1919, og Kongeflag, kgl. Resol. Nr. 23., 5. Juli 1920, Islands Sager skulde ikke mere forelægges Kongen i det danske Statsraad, jfr. kgl. Resol. Nr. 40, 30. Novbr. 1918, der maatte tages Bestemmelse om Islands Vaaben, jfr. kgl. Resol. Nr. 2, 12. Febr. 1919, Ordningen med Hensyn til Skibes Registrering maatte ligeledes straks ændres, jfr. foreløbig Lov Nr. 42, 30. Novbr. 1918. Forfatningsloven maatte ogsaa undergaa forskellige væsentlige Forandringer, idet den hidtil kun var gældende for »Islands særlige Anliggender« under Henvisning til § 1 i Loven om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget, jfr. nu Forfatningslov Nr. 9, 18. Maj 1920, §§ 3—5, 7—9, 12—14, 16—17, 29, jfr. § 30, 64, 75 og § 1 i midler-

tidige Bestemmelser. Selvfølgelig var det umuligt med det samme at forandre Forfatningsloven, men det blev gjort saa hurtigt som muligt. Endnu findes der i Lovgivningen adskilligt, som forudsætter den tidligere Tilstand, t. Eks. adskillige Bestemmelser i den almindelige Straffelov, som ikke er blevet ændret i Overensstemmelse med den ved Forbundsloven skabte Tilstand. — For at islandske Statsborgere skulde faa Adgang til Embeder, samt Valgret og Valgbarhed til Danmarks Rigsdag, maatte §§ 17, 30, 31, 34 og 35 i Danmarks Grundlov, i Overensstemmelse med Forbundsloven, undergaa nogle Ændringer. Disse Ændringer blev indført ved Grundlovsbestemmelsen af 10. Septbr. 1920 og en ny § 93 føjet til i Grundloven af 5. Juni 1915, svarende til § 75 i Islands Forfatningslov¹⁾.

IV. Forbundslovens § 12 gaar ud fra, at de to Lande efter Omstændighederne afslutter Overenskomster om forskellige Anliggender. En Overenskomst burde i Virkeligheden først og fremmest være blevet afsluttet, og det helst samtidig med Forbundsloven. I Overensstemmelse med denne blev det danske Monarki delt i to Stater — dette er i alt Fald den danske Anskuelse — og man skulde da straks have afgjort, hvilke Statsborgere hver af de to Stater skulde have, hvilke der skulde følge Island, og hvilke Danmark skulde beholde, for en Stat uden Borgere er en *contradictio in adjecto*. De danske Forhandlere har imidlertid, paa Grund af Ligeretsbestemmelsen, vist ikke anset en saadan Overenskomst for nødvendig, og enkelte har maaske endogsaa været af den Opfattelse, at det praktisk taget var uden Betydning at faa dette afgjort²⁾. Den rigtige Fremgangsmaade havde dog været den at afslutte en Overens-

¹⁾ Jfr. Berlin, StffR. II. (1920), Side 177.

²⁾ Jfr. Funder, UfR. 1918 B., Side 212. Paa Grund af Bestemmelsen i § 6, 2. Stk., vedrørende Værnepligten, var det i det mindste dog af Betydning at faa afgjort, hvem der skulde være islandsk Statsborger og hvem dansk.

komst herom, og derefter snarest muligt i hvert af de to Lande at udstede en Lov i Overensstemmelse med samme. Men da nu den daværende danske Regering maa antages ikke at have anset en saadan formel Overenskomst for nødvendig, maatte Island for sit vedkommende tage Bestemmelse om, hvilke af de fælles Statsborgere det vilde regne for sine, thi uden Borgere kunde Landet ikke være. Af denne Grund var det, at det Dansk-Islandske raadgivende Nævn i Foraaret 1919 i København forberedte Forslag til Lov om Statsborgerret samt Bestemmelser om, hvem der den 1. Decbr. 1918 havde Statsborgerret her i Landet. Nævnet enedes om Forslaget og man skal fremhæve, at Nævnets danske Medlemmer forelagde Forslaget, navnlig Bestemmelserne i § 9—12, for Indenrigsministeriet, som behandler Sager om Statsborgerret i Danmark, og Bestemmelserne i § 9 og 11, som Berlin¹⁾ er saa forarget over, stammer direkte herfra. Naar der til Vedtagelsen fra Nævnets danske Medlemmers Side og det danske Indenrigsministeriums Medarbejderskab kommer, at den danske Regering lige saa lidt som Rigsdagen, hverken formelt eller reelt med Hensyn hertil har haft noget at erindre imod Islands Fremgangsmaade, kan man ikke se bedre end at man nu, efter at 4 Aar er gaaet, har opnaaet Danmarks Sanktion af de Foranstaltninger, som er gennemført ved Lov om Statsborgerret Nr. 21, 6. Oktbr. 1919, §§ 9—11, og om islandske Statsborgerret den 1. Decbr. 1918. Det vilde være ganske forkasteligt, hvis Danmark først nu vilde til at protestere imod disse Foranstaltninger, ligesom det vistnok ogsaa i Praksis har godkendt de anførte Bestemmelser ved t. Eks. ikke at indkalde til Militærtjeneste nogen af de i Danmark bosatte Personer, som i Henhold til §§ 9—11 i Lov Nr. 21, 6. Oktbr. 1919, er islandske Statsborgere, uagtet dette havde været muligt ifølge de i Danmark gældende militære Love, se dansk Lov Nr. 123, 8. Juni 1912, § 1. Man

¹⁾ Fbl., Side 119 o. s. v.

kan da heller ikke andet end mene, at den Deling af Landenes Statsborgere, som indeholdes i den islandske Lov om Statsborgerret, i et og alt er meget rimelig¹⁾.

Det er klart, og følger baade af Sagens Natur og indirekte af Statsb.retslovens Bestemmelser i §§ 9—11, at alle de Personer, som den 1. Decbr. 1918 havde dansk Statsborgerret, vedblivende bliver danske Statsborgere, medmindre de hører til dem, som i Henhold til disse Bestemmelser blev islandske Statsborgere. Loven kan saaledes ikke have bevirket, at nogen er bleven uden Statsborgerret, med Undtagelse af, hvis en modstridende Opfattelse af en eller anden Bestemmelse maatte medføre, at intet af Landene henregnede vedkommende Person til sine. Dog, Uenighed om Fortolkning og Forstaaelse af en eller anden Bestemmelse kunde lige saa godt være opstaaet, selv om man havde afsluttet en formelig Overenskomst om Sagen. Af samme Grund kan det ogsaa hænde, at begge Parter henregner en og samme Person til sine Statsborgere, med andre Ord, at vedkommende har Statsborgerret to Steder. Men dette kunde ogsaa være hændet, selv om der var afsluttet en formelig Overenskomst om Sagen. Hvis saadan Uenighed skulde opstaa, maa Landene forhandle sig til Rette.

Efter disse Bemærkninger skal man forsøge at klarlægge, hvilke af Danmarks og Islands fælles Stats-

¹⁾ Berlin har desværre ikke l. c. gjort noget Forsøg paa at løse det Spørgsmaal, hvem der i Henhold til Lov Nr. 21, 1919 blev islandske Statsborgere og hvem danske. Det havde dog været til adskilligt større Nytte end denne Forfatters lange Udvikling om Lovens Umulighed. Han anser den heller ikke for bindende for Danmark. Maaske har han ikke haft Kendskab til dens Tilblivelsesmaade, men Loven skulde i det mindste nu, efter 4 Aar, være blevet folkeretligt forbindende for Danmark. Man kender da heller ikke noget til, at Loven har voldt nogen praktiske Vanskeligheder. Hvis Loven folkeretligt er bindende for Danmark, er det pligtigt at gøre de nødvendige Foranstaltninger til, at dets Statsborgere bliver bundne paa samme Maade.

borgere der blev islandske Statsborgere, den Gang Island den 1. Decbr. 1918 blev en suveræn Stat¹⁾.

Der sondres imellem, om vedkommende Statsborger den 1. Decbr. 1918 — man gaar ud fra den Dag, jfr. Forbundslovens § 20 og Statsb.retslovens § 13 — havde fast Hjem i Island eller andetsteds.

A. Hvis en Person havde fast Hjem i Island, skal han være islandsk Statsborger, Statsb.retslovens § 9 in initio. Hovedregelen er saaledes den, at det afgørende er den faste Bopæl; dette vil som oftest være Tilfældet, naar Statsborgerne skal fordeles imellem Stater, som enten opløses eller deles, hvilket ofte sker efter Krige. Man maa her afgøre det paa samme Maade som ellers, om vedkommende Persons Forhold til Landet den 1. Decbr. 1918 har været saa intimt, at han maa anses for at have haft fast Bopæl her. Vejledning i saa Henseende findes i Statsb.retslovens § 9, sidste Stykke, hvor det siges, at til at have Hjem i Island i denne Forbindelse henregnes ikke, at en dansk Mand — og det samme maa selvfølgelig gælde andre Udlændinge — den 1. Decbr. 1918 maatte have opholdt sig her som Patient paa et Sygehus, for sin Uddannelses Skyld, i Fængsel, eller som Fattiglem, medmindre saadant Ophold finder Sted i Fortsættelse af tidligere at have haft Hjem i Island. Dette er i Overensstemmelse med Bestemmelsen i § 35 i Fattiglov Nr. 44, 10. Novbr. 1905. De anførte Bestemmelser er imidlertid selvfølgelig ikke udtømmende. De Personer, som ovennævnte Dag kun gæstede Island, t. Eks. udenlandske Handelsrepræsentanter, Agenter o. s. v., har heller ikke haft fast Hjem her, selv om de opholdt sig her i Landet. For øvrigt maa det i Tvivlstilfælde undersøges hver

¹⁾ Lundborg har (Die gegenw. Staatenverbind. Side 46—47) kun angivet Hovedindholdet af Statsbrl. §§ 9—11, uden noget Forsøg paa at fortolke samme eller svare paa det foreliggende Spørgsmaal. Heller ikke Berlin har, saa vidt man ved, fortolket disse Paragrafer med Hensyn hertil.

enkelt Gang, om vedkommende har haft til Hensigt at bosætte sig her, eller kun tænkt sig at opholde sig her for en Tid. Herom kan der ikke gives nogen almindelig Regel.

Hvis en Person er ugift og personlig myndig, gælder hans Statsborgerret ifølge Statsb.retslovens § 9, 1. Stk., kun for ham selv. En Mand kan imidlertid have Hustru eller Børn, eller begge Dele. *Hvis en Mand er gift*, blev hans Hustru ogsaa islandsk Statsborger, hvor hun saa end var hjemmehørende, medmindre deres Samliv var ophævet, Statsb.retslovens § 10. Hvis Ægtefæller er blevet lovformelig skilt eller separerede, saa har de ophævet Samlivet. For øvrigt er det ofte vanskeligt at afgøre, om man kan sige, at Ægtefæller har ophævet deres Samliv eller ej. Samlivet behøver ikke at være hævet, selv om de har fast Bopæl hver paa sit Sted, end ikke selv om de har fast Bopæl hver i sit Land. Det afgørende i denne Forbindelse synes at maatte blive, om Afstanden imellem dem er en Følge af deres Villie til at leve adskilt, eller Grunden er en anden, t. Eks. Uddannelse, Erhverv o. s. v. Hvis Adskillelsen er villet i ovenanførte Forstand, har de ifølge Statsb.retslovens § 10 hævet Samlivet, og Hustruen bliver da ikke islandsk Statsborger fordi hendes Mand blev det. Hvis Hustruen har fast Hjem i Island, erhverver hun Statsborgerret efter de samme Regler som en ugift Person. Og hvis hun har fast Hjem i Udlandet, erhverver hun Statsborgerret saaledes som nedenfor under B. omhandlet.

Hvis en Mand har Børn, maa der sondres imellem, om de er *personlig myndige* eller *ej*. Børn, som er 16 Aar gamle eller derover, er personlig myndige, hvis de ikke er umyndiggjort, ligeledes alle Enker samt Kvinder, hvis Ægteskab er ophævet ved Skilsmisse eller som er separerede. Disse Personer kan alle selvstændigt erhverve sig Statsborgerret. Det samme gælder gifte Kvinder, som har ophævet Samlivet med deres Mænd, selv om

de ikke er 16 Aar gamle. Ægtebørn, som den 1. Decbr. 1918 ikke var personlig myndige, følger med Hensyn til Statsborgerretten deres Fader, men deres Moder, hvis de var uægte, Statsb.retslovens § 10. Hvis et Barn havde Adoptivforældre, maa det undersøges, om det med Hensyn til Statsborgerretten følger sine Adoptivforældre eller sine rigtige Forældre. Statsborgerretsloven kender ingen flere Maader at erhverve sig islandsk Statsborgerret paa, end at have en islandsk Statsborger til Fader eller Moder (Statsb.retslovens § 1), Fødsel i Island + Ophold (Statsb.retslovens § 2), Ægteskab (Statsb.retslovens § 3) og Naturalisation (Statsb.retslovens § 4). Det synes at være udelukket, at kunne anvende disse Regler analogice paa Adoption. Adoptivbarnet maa saaledes med Hensyn til Statsborgerretten følge sine rigtige Forældre.

Hvis en gift Kvinde, som i Henhold til Statsb.retslovens § 10 har erhvervet sig sin Mands Statsborgerret, har Barn af tidligere Ægteskab, beholder det selvfølgelig sin Faders Statsborgerret, hvis han er i Live, jfr. Statsb.retslovens § 10. Dets statsborgerretslige Forhold retter sig da efter Statsb.retslovens § 9 eller 11. Hvis Faderen den 1. Decbr. 1918 er død, kan man ikke gaa ud fra hans Hjemsted nævnte Dag. Hvis Faderen ved sin Død ikke var dansk Statsborger, men t. Eks. norsk, beholder Barnet den norske Statsborgerret i Overensstemmelse med Statsb.retslovens § 9, Nr. 2. Havde Faderen intetsteds Statsborgerret, gaar det efter Nr. 1 i samme Paragraf. Hvis Faderens Statsborgerret ikke kendes, retter Barnets sig efter Statsb.retslovens § 8. Hvis Faderen havde Statsborgerret i Danmark, bliver Spørgsmaalet, om Barnet blev islandsk eller dansk Statsborger. Det afgørende synes her at maatte være, om vedkommende Person, hvis han havde levet den 1. Decbr. 1918, var bleven islandsk eller dansk Statsborger. I denne Forbindelse maa han forudsættes at ville have haft Bopæl her ommeldte Dag,

hvis han, da han afgik ved Døden, havde fast Hjem her; ellers maa man gaa ud fra, at han ikke havde haft fast Hjem her i Landet, hvis han havde levet den 1. Decbr. 1918. I første Tilfælde retter Barnets Hjemsted sig efter § 9 i Statsb.retsloven, in initio, eller efter Nr. 3 i samme Paragraf, men ellers efter § 11. Hvis Faderen saaledes havde været i Live den 1. Decbr. 1918 og bosat her i Landet, men ifølge § 9, Nr. 3 i Statsb.retsloven var bleven dansk Statsborger, saa blev Barnet det ogsaa, ellers islandsk. Tilsvarende gælder da for uægte Børn, som inden 1. Decbr. 1918 har mistet deres Moder. Det har stor Betydning, hvorledes det gaar med alle disse Børns statsborgerretslige Forhold, ikke mindst fordi saa mange Børn mistede deres Fader og Moder kort Tid forinden Forbundsloven traadte i Kraft.

Man skal henlede Opmærksomheden paa, at man ogsaa kan se anderledes paa denne Sag. Man kan sige, at Faderen, hvis Barnet er ægte, og Moderen, hvis det er uægte, ved Døden var dansk Statsborger, og at Barnet derfor bliver dansk Statsborger, medmindre det ifølge Statsb.retslovens § 2 bliver islandsk. Herefter skulde alle islandske Børn, som inden 1. Decbr. 1918 har mistet deres Fader og Moder, blive danske Statsborgere, men dog bevare Faderens Forsørgelseskommune, hvis de var ægte, og Moderens, hvis de var uægte. Rigtigheden af dette Resultat er dog ikke meget sandsynlig, selv om man kan forsvare det rent formelt, uden at tage tilstrækkeligt Hensyn til, hvilken Løsning er den mest naturlige. Siden Loven imidlertid intet indeholder med Hensyn hertil, maa man antage, at man har Ret til at følge den naturligste Løsning.

Hvis en gift Kvinde den 1. Decbr. 1918 havde et uægte Barn, beholder Barnet den Statsborgerret, som Moderen havde da hun indgik Ægteskab, og heri synes der ikke at ske nogen Forandring, selv om hun den 1. Decbr. 1918 sammen med sin Ægtefælle blev islandsk Statsborger, jfr. Statsb.retslovens § 7.

Fra den Regel, at alle i Island hjemmehørende Personer den 1. Decbr. 1918 fik islandsk Statsborgerret, gælder der dog vigtige Undtagelser. De her den Gang hjemmehørende Personer, som ikke fik islandsk Statsborgerret er følgende:

1. De, som den Gang var andre Staters Under-saatter end Islands og Danmarks, Statsb.retslovens § 9, Nr. 1. Dette er en Selvfølge, idet det i denne Forbindelse ikke kunde have nogen Virkning for andre Staters Borgere, at Island og Danmark blev to Stater, og af den Grund skulde dele deres Statsborgere imellem sig. Kun maa man undersøge Forholdet med Hensyn til de fremmede Statsborgere, som er født her i Landet og havde opholdt sig her uafbrudt til deres 19. Aar, uden i Henhold til Bekendtg. Nr. 5 af 10. April 1908, § 2, at have forbeholdt sig Statsborgerret i deres Forældres Hjemstat. Ifølge sidstnævnte Lovparagraf har disse Personer allerede inden 1. Decbr. 1918 erhvervet sig dansk Statsborgerret. Og det maa da undersøges, om de den Dag eo ipso blev islandske Statsborgere, eller om de i Henhold til Statsb.retslovens § 9, Nr. 3, eventuelt blev danske. Efter Statsb.retslovens § 2 er det uden Betydning, om den fremmede Statsborger er født her i Landet før eller efter 1. Decbr. 1918, men direkte omfatter denne Paragraf dog vistnok ikke andre end dem, som efter 1. Decbr. 1918 fyldte 19 Aar. Ifølge Statsb.retslovens § 9, Nr. 3, vedblev de Personer at være danske Statsborgere, som ikke var blevet islandske Statsborgere, selv om den islandske Statsborgerretslov havde været gældende her inden 1. Decbr. 1918. Hvis nævnte Lov havde været gældende her inden 1. Decbr. 1918, vilde disse Udlændinge ifølge Statsb.retslovens § 2 netop allerede have erhvervet sig islandsk Statsborgerret, og man maa derfor antage, at de den 1. Decbr. 1918 blev islandske Statsborgere. Denne Løsning er ogsaa i Overensstemmelse med Sagens Natur, idet disse Personer er opfostret i Island, taler Landets Sprog og

maa antages at føle sig som Islændinge. I øvrigt fulgte Børn af udenlandske Statsborgere den 1. Decbr. 1918 deres Forældre, Ægtebørn Faderen og uægte Moderen. Endvidere har disse Personers Hustruer fulgt deres Mænd med Hensyn til Statsborgerretten, hvis de ifølge vedkommende Stats Love erhverver Mandens Statsborgerret. I modsat Fald synes de at maatte være blevet islandske Statsborgere, eller danske ifølge § 9, Nr. 3, hvis de, uden Hensyn til Ægteskabet, den 1. Decbr. 1918 havde dansk Statsborgerret.

2. De, som den 1. Decbr. 1918 intetsteds havde Statsborgerret, Statsb.retslovens § 9, Nr. 2. Et Barn, hvis statsborgerlige Stilling ikke kendtes den 1. Decbr. 1918, anses, indtil andet oplyses, i Overensstemmelse med Statsb.retslovens § 8, som havende islandsk Statsborgerret. Hvis en af de her omhandlede Personer er født i Island, den 1. Decbr. 1918 har opnaaet 19 Aars Alderen og har opholdt sig her uafbrudt til sit fyldte 19. Aar, afgøres hans statsborgerlige Stilling utvivlsomt paa samme Maade som under 1 anført om Børn i samme Situation af fremmede Statsborgere. I dette Tilfælde er der dog den Forskel, at ingen Stat kan gøre Krav paa de her omhandlede Personer, som derfor med endnu større Sikkerhed maa blive islandske Statsborgere.

3. »Danske Statsborgere, som havde fast Hjem i Island den 1. Decbr. 1918 og ikke vilde være blevet islandske Statsborgere efter denne Lovs Bestemmelser (d. v. s. Lov Nr. 21, 1919), selv om den havde været gældende før den 1. Decbr. 1918, bevarer dansk Statsborgerret, men har dog Ret til at betinge sig islandsk Statsborgerret, hvis de senest den 31. Decbr. 1921 til Politimesteren afgiver en skriftlig Erklæring desangaaende«, Statsb.retslovens § 9, Nr. 3.

Den Ret, som man har indrømmet disse Personer til at betinge sig islandsk Statsborgerret, er givet dem af den Grund, at mange af disse Personer for en stor

Del har faaet deres Opdragelse i Island, mange har opholdt sig længe her i Landet og driver her sit Erhverv, har giftet sig med islandske Kvinder o. s. v. Vel betyder det ikke saa meget for disse Personer, om de er islandske eller danske Statsborgere, saa længe Ligeretsbestemmelserne i Forbundslovens § 6 gælder uforandrede, men det kan dog være af Betydning for dem, at være fritaget for dansk Værnepligt, hvilket de ikke kunde blive, hvis de bevarede deres danske Statsborgerret.

Hvis en gift Mand har betinget sig islandsk Statsborgerret i Overensstemmelse med Forbundslovens § 9, 3. Stk., omfatter denne hans Erklæring ogsaa hans Hustru, medmindre de har ophævet Samlivet. Herom kan der i et og alt henvises til Udviklingen om Statsb. retslovens § 9, 1. Stk. Erklæringen omfatter tillige vedkommende Persons personlig umyndige Ægtebørn, hvis han er en Mand, og personlig umyndige uægte Børn, hvis det er en Kvinde. Forholdene med Hensyn hertil løses paa samme Maade som anført om Statsb. retslovens § 9, 1. Stk.

Man har hævdet, at Bestemmelsen i Statsb. retslovens § 9, 3. Stk., hvilede paa to Fiktioner: 1. den, at Island altid har været et suverænt Kongerige med egne islandske Statsborgere, og 2. den, at Bestemmelserne i Lov Nr. 21, 1919, ogsaa har været gældende inden den 1. Decbr. 1918¹⁾. Men disse Paastande er urigtige. Lovens Bestemmelser er ingenlunde bygget paa de anførte Fiktioner. Tværtimod siges der, at Forholdet skal afgøres saaledes som om Loven havde været gældende inden 1. Decbr. 1918, men aldeles ikke at den har været gældende. Og Statsb. retsloven udtaler hverken direkte eller indirekte, at Island inden 1. Decbr. 1918 har været en suveræn Stat. Man lader med Rette dette Spørgsmaal staa aabent. Det kan heller ikke indses, at man har ladet Borgernes Bestemmelsesret

¹⁾ Berlin, Fbl., Side 121.

have tilbagevirkende Kraft, selv om man har givet dem Ret til at betinge sig Statsborgerret i en anden Stat, saaledes som sket i Statsb.retslovens §§ 9 og 11.

Det maa dernæst undersoges, hvilke Personer falder ind under Bestemmelserne i Statsb.retslovens § 9, 3. Stk. Hovedvanskeligheden er følgende: Hvilke var de danske Statsborgere, som den 1. Decbr. 1918 havde deres Hjem her i Landet og ikke i Overensstemmelse med § 9 in initio blev islandske Statsborgere?

Alle, baade de, som omhandles i Begyndelsen af § 9 og under Nr. 3 i samme Paragraf, var danske Statsborgere indtil 1. Decbr. 1918. Først maa det da afgøres, hvilke af disse Personer vilde have været islandske Statsborgere, hvis Statsborgerretsloven havde været gældende inden 1. Decbr. 1918. Sprog eller Nationalitet har i denne Forbindelse ingen Betydning med Hensyn til Hovedprincippet, selv om det rimeligvis i Praksis vil gaa saaledes, at dansktalende Personer, som den 1. Decbr. 1918 opholdt sig her i Landet, nærmest falder ind under § 9, Nr. 3. Løsningen af dette Spørgsmaal kan man ikke hente fra § 1 eller 3 i Statsborgerretsloven. Statsborgerretslovens § 1 og 3 giver Regler for, hvorledes man erhverver sig islandsk Statsborgerret *efter* 1. Decbr. 1918, igennem Fødsel af en islandsk Statsborger eller igennem Ægteskab med en saadan. Disse Paragrafer løser saaledes slet ikke Spørgsmaalet om, hvem der *først* blev islandske Statsborgere. §§ 1 og 3 er netop ganske svævende, medmindre man kan finde de første Statsborgere, Forfædrene til dem som omhandles i § 1. Den Bestemmelse, som maa lægges til Grund for Besvarelsen af dette Spørgsmaal, synes at maatte være Statsborgerretslovens § 2, jfr. § 3 og Hovedregelen i § 8.

Af Statsb.retslovens § 8 følger, at de Børn, som opholdt sig her i Landet den 1. Decbr. 1918 og hvis statsborgerlige Stilling ikke kendtes, som allerede bemærket, indtil andet oplyses, blev islandske Statsborgere. Men dette har kun ringe Betydning, idet Antallet af

saadanne Personer utvivlsomt har været meget ringe, hvis der i det hele taget har været nogen. Men ifølge Statsb.retslovens § 2 retter Statsborgerretten sig efter Fødselsstedet + uafbrudt Hjemsted i Island indtil det fyldte 19. Aar. Med Henblik paa denne Regel synes Spørgsmaalet at maatte besvares paa følgende Maade:

I. Hvis en Person er født i Island, hvor han har haft fast Hjem indtil det fyldte 19. Aar, blev han islandsk Statsborger den 1. Decbr. 1918, for saa vidt han ikke forinden er bleven Statsborger i en anden Stat, t. Eks. islandsk Kvinde gift med en norsk Mand o. s. v., eller gift med en Mand, som ikke kunde blive islandsk Statsborger, men beholdt sin danske Statsborgerret i Henhold til de her givne Regler. Hvis vedkommende var gift, blev hans Hustru ogsaa islandsk Statsborger. Det samme gælder vedkommende Persons personlig umyndige Ægtebørn, hvis han er en Mand, og personlig umyndige uægte Børn, hvis det er en Kvinde.

II. Hvis en Person er født i Island, uden uafbrudt at have haft fast Hjem sammesteds til sit fyldte 19. Aar, maa der sondres:

1. Hvis vedkommendes Fader, naar det drejer sig om Ægtebarn, og Moder, hvis det var uægte, i Overensstemmelse med I. blev islandske Statsborgere, saa blev han det ogsaa, medmindre han forinden har erhvervet sig Statsborgerret andetsteds. Jfr. under I. Hvis vedkommende den 1. Decbr. 1918 var personlig umyndig, fik han i Overensstemmelse med I. sine Forældres Statsborgerret. Og hvis han var bleven personlig myndig, fik han den ogsaa, i Henhold til den Regel i Statsb.retslovens § 2, at deromhandlede Personers Efterkommere faar deres Forældres Statsborgerret for saa vidt disse bevarede Statsborgerretten i deres Fødeland, eller hvis Afkommet er født sammesteds.

2. Hvis Faderen, naar vedkommende er Ægtebarn, og Moderen, hvis det er et uægte Barn, ikke havde is-

landsk Statsborgerret ifølge de her givne Regler, har vedkommende det heller ikke, medmindre det er en Kvinde, som har giftet sig med en Mand, som erholdt islandsk Statsborgerret.

III. Hvis vedkommende Person ikke var født her i Landet, maa man sonde paa samme Maade som under II. Vedkommende bliver da islandsk Statsborger, hvis Forældrene var det ifølge de her fremsatte Regler, ellers dansk.

Hermed synes man at have faaet en brugbar Regel, som man paa anden Maade næppe vilde være naaet til. Efter denne Regel beholder Island alle de Statsborgere, som er født her i Landet og uafbrudt har haft fast Hjem her til deres fyldte 19. Aar (tillige med Hustruerne og personlig umyndige Ægtebørn, hvis vedkommende er en Mand og uægte Børn, hvis vedkommende er en Kvinde), samt de personlig myndige Personer, som har en Fader, hvis de er Ægtebørn, og Moder, hvis de er uægte, som ifølge det foran anførte den 1. Decbr. 1918 erholdt islandsk Statsborgerret.

Eksempel: 1. Decbr. 1918 var der en Fader (A.), Ægtesøn (B.) og ægtefødt Sønnesøn (C.). A. var født i Island Aar 1840, gift, og havde al sin Tid levet i Island. B. var ogsaa født i Island, Aar 1870, men rejste 15 Aar gl. til Amerika, hvorfra han vendte tilbage i Aaret 1900. C. var født i Aaret 1899 i Amerika, men kom hertil sammen med sin Fader og havde siden den Tid haft fast Hjem her i Landet. Selvfølgelig blev A. islandsk Statsborger den 1. Decbr. 1918. B. ligeledes og C. ogsaa, idet hver for sig stammer fra en Fader, som den 1. Decbr. 1918 blev islandsk Statsborger, uden at nogen af dem havde erhvervet sig fremmed Statsborgerret. A. og B.'s Hustruer blev ogsaa islandske Statsborgere, hvis de ikke har ophævet Samlivet med deres Mænd. I modsat Tilfælde kan de have erhvervet sig selvstændig islandsk Statsborgerret, hvis de ikke har indgaaet Ægteskab paany.

Det vilde være for meget at forlange, at *baade* Forældrene og Barnet skulde være født her i Landet, for at de skal kunne have erhvervet sig islandsk Statsborgerret den 1. Decbr. 1918, og det har heller ikke Hjemmel i Loven. Det er tilstrækkeligt, at vedkommende stammer fra Forældre, som den 1. Decbr. 1918 var blevet islandske Statsborgere, hvis de havde været i Live. En dansk Statsborger, som ikke kunde henregnes til nogen af de under I.—III. omhandlede Personer, og heller ikke var Barn af nogen sammesteds anførte islandske Statsborgere, blev ikke islandsk Statsborger den 1. Decbr. 1918.

Eksempel: En i Danmark født Person var 1. Decbr. 1918 hjemmehørende her. Hvis han indtil sit fyldte 19. Aar har haft fast Hjem i Danmark, blev han den 1. Decbr. 1918 dansk Statsborger. Og selv om han ikke selv har haft sit faste Hjem i saa lang Tid i Danmark, blev han alligevel dansk Statsborger, hvis hans Forældre er født i Danmark og har haft fast Hjem i Danmark i saa lang Tid. Det samme gælder hans personlig myndige Barn, selv om det havde sit Hjem her den 1. Decbr. 1918, hvis det ikke var født her i Landet og ikke har haft fast Hjem her til sit fyldte 19. Aar.

Man kan vanskelig forstaa, hvorledes der med Bestemmelserne i Statsb.retslovens § 9 skulde være gjort Danmark Uret, saaledes som Berlin hævder, at man har gjort¹⁾. Danmark beholder netop alle de Statsborgere, som det har noget Krav paa at faa efter deres Nationalitet, medmindre de paa Grund af Trofasthed imod Island eller deres Interesser i Island har ønsket at blive islandske Statsborgere. Hvis man udelukkende havde lagt Vægten paa det faste Hjem, som Berlin ønsker, saa vilde det faktiske Resultat sikkert være blevet noget andet. Igennem en saadan Ordning vilde Danmark have faaet færre Statsborgere, som den 1.

1) Jfr. Fbl., Side 118 o. s. v.

Decbr. 1918 havde deres Hjem i Island, end ifølge Statsb.retslovens § 9, Nr. 3, idet Resultatet antagelig vilde være blevet, at mange, som man efter Nationaliteten maatte antage vilde gøre Brug af deres Optionsret, ikke havde gjort det, ligefrem af Glemsomhed eller aldrig havde skænket det en Tanke. I Stedet herfor erholdt Danmark alle saadanne Personer, med de faa Undtagelser, som eventuelt har betinget sig islandsk Statsborgerret i Overensstemmelse med Statsb.retslovens § 9, Nr. 3.

B. *Personer, som den 1. Decbr. 1918 havde deres Hjem udenfor Island.* Her sondres der imellem de danske Statsborgere, som den Gang (1. Decbr. 1918) var hjemmehørende i »den danske Konges Rige« (a), og de danske Statsborgere, som den Gang hverken var hjemmehørende i »den danske Konges Rige« eller i Island (b).

a. »Den danske Konges Rige« betyder i denne Forbindelse dette Rige, saaledes som det blev den 1. Decbr. 1918, efter at Island var blevet en suveræn Stat, hvilket da ogsaa tydelig fremgaar af Statsb.retslovens § 11, 2. Stk. in initio. Til »den danske Konges Rige« i denne Forbindelse hører saaledes det egentlige Danmark, Færøerne og Grønland. Det er klart, at de fleste her hjemmehørende Personer maatte bevare deres gamle danske Statsborgerret, ligesom Statsb.retslovens § 11, 1. Stk., ogsaa lægger det faste Hjem til Grund. Men det vilde være ligesaa urimeligt overfor Island, at lade Danmark beholde *alle* disse Statsborgere, som hvis man havde ladet Island beholde *alle* de danske Statsborgere, som den 1. Decbr. 1918 havde fast Hjem i Island. Derfor har man i Statsb.retslovens § 11, 1. Stk. givet en ganske tilsvarende Regel som i Statsb.retslovens § 9, Nr. 3, om, at de af disse Personer, som vilde være islandske Statsborgere ifølge Bestemmelserne i den islandske Statsborgerretslov, hvis den havde været gældende før den 1. Decbr. 1918, skal være islandske Statsborgere. Disse Personer svarer ganske til dem, som er omhandlet foran

under A. Man skal derfor henvise til Reglerne I.—III. Side 143 og Eksemplerne Side 144 og 145 med den Tilføjelse, at man sætter Danmark i Stedet for Island. Selv om Statsb.retslovens § 11, 1. Stk., 1. Led, ikke omtaler, at Hustruen i heromhandlede Tilfælde faar sin Mands Statsborgerret, personlig umyndige Ægtebørn deres Faders Statsborgerret, og uægte Børn deres Moders, kan der ikke være nogen Tvivl om, at saaledes maa det være. At slutte e. contr. fra § 9, Nr. 3, § 10 og § 11, 1. Stk., 2. Led og 2. Stk. vilde være ganske utilladeligt som stridende imod Princippet i Statsborgerretsloven, jfr. Lovens §§ 3, 4, 6 og 7. Derimod har det Formodningen for sig, at der med Hensyn til disse Personers Hustruer og Børn maa gælde ganske den samme Regel, som med Hensyn til de under Statsb.retslovens § 10 faldende Statsborgeres Hustruer og Børn. Der findes ingen fornuftige Grunde, som kan føre til nogen anden Løsning.

Man har dog indrømmet de Personer, som i Overensstemmelse med det anførte bliver islandske Statsborgere, Optionsret, paa samme Maade som dem, som omfattes af Statsb.retslovens § 9, Nr. 3. De kan betinge sig dansk Statsborgerret, hvis de inden 31. Decbr. 1921 afgiver skriftlig Erklæring desangaaende. Erklæringen omfatter, som tidligere bemærket, Hustru og Børn. Grunden til denne Optionsret er ganske tilsvarende til den Optionsret, som man har indrømmet de i Island hjemmehørende Personer og omhandles i Statsb.retslovens § 9, Nr. 3.

Det er let at se, at retsligt set staar de to Lande med Hensyn til Delingen af Statsborgerne ganske lige, og denne Ordning er da ogsaa truffet efter Ønske og Indstilling fra det danske Indenrigsministerium, som i Danmark varetager disse Anliggender, samt fra de danske Medlemmer i det Dansk-Islandske raadgivende Nævn. Hvis Bestemmelserne i § 9, Nr. 3, er urimelige overfor Danmark, saaledes som Berlin hævder¹⁾, saa

1) Jfr. Fbl., Side 118 o. s. v.

er Bestemmelserne i § 11 urimelige overfor Island. Men Sændheden er, at begge Bestemmelserne er saa rimelige som muligt, baade overfor de to Stater og de Personer, som skal leve derunder.

b. Hertil hører de danske Statsborgere, som den 1. Decbr. 1918 var hjemmehørende i en eller anden anden Stat end Island og Danmark, t. Eks. i Norge, Sønderjylland eller Amerika. Disse Personer, som før bemærket tillige med Hustruer og Børn, bevarer i det store og hele ogsaa dansk Statsborgerret. Undtagelse gøres her, paa samme Maade som i § 11, 1. Stk., med Hensyn til de Personer, som vilde være islandske Statsborgere efter Bestemmelserne i den islandske Statsborgerretslov, hvis den havde været gældende før 1. Decbr. 1918. Saadanne Personer er islandske Statsborgere tillige med deres Hustruer og Børn, som foran anført, Ægtebørn sammen med Faderen, uægte sammen med Moderen. Her er imidlertid den Forskel, at disse Statsborgere, som Island beholder, har slet ingen Ret til at betinge sig dansk Statsborgerret, saaledes som de i § 11, 1. Stk., omhandlede. Grunden hertil er den, at man syntes det var ganske forkasteligt at give Islændere, som var emigrerede til andre Stater, t. Eks. Amerika, og deres Børn, Ret til at optere for Danmark. Blandt andet af denne Grund blev Reglerne om Statsborgerretten saaledes formulerede. Hvis man, som Berlin vil¹⁾, havde lagt Hovedvægten paa Hjemstedet med Optionsret (d. v. s. at alle gamle danske Statsborgere, som den 1. Decbr. 1918 var bosiddende udenfor Island, havde bevaret deres danske Statsborgerret, med Undtagelse af dem, som særligt havde betinget sig islandsk Statsborgerret), vilde blandt andre mange Islændere i Amerika have bevaret dansk Statsborgerret, idet sikkert kun faa eller ingen vilde have betinget sig islandsk Statsborgerret. De Danske, som beskæftigede sig med Forslaget til Statsborgerretsloven, ansaa, ikke

1) Fbl., især Side 125.

mindre end Islænderne, et saadant Resultat for uantageligt. Danskerne ansaa, som rimeligt var, saadanne Statsborgere lidet gavnlige for Danmark, som vilde blive pligtigt til at modtage dem, hvis nogen af dem blev hjemsendt til Island fra Opholdslandet som trængende.

De, som i Henhold til Statsb.retslovens § 11, 2. Stk., bliver islandske Statsborgere, er de samme som bliver det ifølge § 9, 1. Stk., jfr. Nr. 3. Se Side 143 I.—III, og Side 144. Vedrørende disse Personer kan man bemærke, at mange af dem utvivlsomt den 1. Decbr. 1918 allerede har erhvervet sig fremmed Statsborgerret, eller gør det senere; hverken de selv, deres Hustruer eller personlig umyndige Børn bliver da islandske Statsborgere. Særlig gælder dette disse Personers i Udlandet fødte Børn og Børnebørn. Det vil i det hele taget kun sjældent hænde, at de bliver islandske Statsborgere.

Der vil efter Omstændighederne kunne opstaa Uenighed imellem Danmark og Island om enkelte Personer. Hvert af de to Lande for sig afgør selvfølgelig for sit vedkommende, om det henregner vedkommende til sine Statsborgere eller ej, jfr. Statsb.retslovens § 12. Men hvis de to Afgørelser ikke kan forliges, ligger det for at optage Forhandlinger derom, eller, hvis man ikke kan komme overens, at henvise Sagen til Voldgift. Hidtil har der ikke været nogen Uenighed med Hensyn til disse Forhold. §§ 9—11 har hidtil ikke voldt nogen Uenighed, og man har ikke mærket andet, end at Danmark, som venteligt var, i et og alt har akkviesceret ved den islandske Statsborgerretslov, eftersom disse Paragrafer helt og holdent stammer fra dansk Side.

Bilag.

I.

Dansk-Islandsk Førbundslov. Dansk-íslenzk sambandslögi 30. nóv. 1918.

I.

§ 1.

Danmark og Island er frie og suveræne Stater, forbundne ved fælles Konge og ved den i denne Førbundslov indeholdte Overenskomst.

I Kongens Titel er begge Staters Navne optagne.

§ 2.

Tronfølgen er den i Tronfølge-loven af 31. Juli 1853 Art. I og II fastsatte. Tronfølgen kan ikke ændres uden begge Staters Samtykke.

§ 3.

De for Danmark nugældende Bestemmelser med Hensyn til Kongens Religion, hans Myndighed og Kongemagtens Udøvelse i Tilfælde af Kongens Sygdom, Umyndighed eller Ophold udenfor begge Stater, skal ogsaa være gældende for Island.

§ 4.

Kongen kan ikke uden Danmarks Rigsdags og Islands Althings Samtykke være Regent i andre Lande.

I.

1. gr.

Danmörk og Ísland eru frjáls og fullvalda ríki, í sambandi um einn og sama konung og um samning þann, er felst í þessum sambandslögum.

Nöfn beggja ríkja eru tekin í heiti konungs.

2. gr.

Skipun konungserfða er sú, er segir í 1. og 2. gr. konungserfðalaga frá 31. júlí 1853. Konungserfðum má ekki breyta, nema samþykki beggja ríkja komi til.

3. gr.

Ákvæði þau, er gilda nú í Danmörku um trúarbrögð konungs og lögræði, svo og um meðferð konungsvalds þegar konungur er sjúkur, ólögráður eða staddur utan beggja ríkjanna, skulu einnig gilda á Íslandi.

4. gr.

Konungur getur ekki verið þjóðhöfðingi í öðrum löndum án samþykkis Ríkisþings Danmerkur og Alþingis Íslands.

§ 5.

Hver af Staterne for sig træffer Bestemmelse om Statsydelser til Kongen og Kongehuset.

II.

§ 6.

Danske Statsborgere nyder paa Island i enhver Henseende lige Ret med de paa Island fødte islandske Statsborgere, og omvendt.

Hvert af Landenes Statsborgere er fritagne for Værnepligt i det andet Land.

Adgang til Fiskeri paa hvert af de to Staters Søomraader er i lige Grad fri, saavel for danske som for islandske Statsborgere, uden Hensyn til Bopæl.

Danske Skibe har i Island samme Rettigheder som islandske Skibe, og omvendt.

Danske og islandske Varer og Frembringelser skal gensidig i ingen Henseende kunne behandles ugunstigere end noget andet Lands.

III.

§ 7.

Danmark varetager paa Islands Vegne dettes Udenrigsanliggender.

I Udenrigsministeriet ansættes der efter den islandske Regerings Ønske og efter Samraad med denne en med islandske Forhold kendt Kommitteret til Behandling af islandske Sager.

Paa Steder, hvor Gesandt eller udsendt Konsul ikke er ansat, bliver der efter den islandske Regerings Ønske og efter Samraad med denne at ansætte en saadan, imod at Island godtgør de derved forarsagede Udgifter. Under samme Forudsæt-

5. gr.

Hvort riki fyrir sig setur ákvæði um greiðslu af ríkisfé til konungs og konungsættar.

II.

6. gr.

Danskir ríkisborgarar njóta að öllu leyti sama réttar á Íslandi sem íslenzkir ríkisborgarar fæddir þar, og gagnkvæmt.

Ríkisborgarar hvors lands eru undanþegnir herskyldu í hinu.

Bæði danskir og íslenzkir ríkisborgarar hafa að jöfnu, hvar sem þeir eru búsettir, frjálsa heimild til fiskiveiða innan landhelgi hvors ríkis.

Dönsk skip njóta á Íslandi sömu réttinda sem íslenzk skip, og gagnkvæmt.

Danskar og íslenzkar afurðir og afrek skulu gagnkvæmlega eigi að neinu leyti sæta óhagkvæmari kjör- um en nokkurs annars lands.

III.

7. gr.

Danmörk fer með utanríkismál Íslands í umboði þess.

Í utanríkisstjórnarráðinu skal skipa eftir ósk íslenzku stjórnarinnar og í samráði við hana trúnaðarmann, er hafi þekkingu á íslenzkum högum, til þess að starfa að íslenzkum málum.

Nú er einhversstaðar enginn sendiherra eða sendiræðismaður, og skal þá skipa hann eftir ósk íslenzku stjórnarinnar og í samráði við hana, enda greiði Ísland kostnaðinn. Með sömu skilyrðum skal skipa ráðunauta með þekkingu á íslenzkum

ninger bliver der ved bestaaende Gesandtskaber eller Konsulater at ansætte Attachéer, som er kyndige i islandske Forhold. Hvis den islandske Regering skulde ønske paa egen Bekostning at udsende Delegerede til at føre Forhandlinger om særlige islandske Forhold, kan dette ske efter nærmere Aftale med Udenrigsministeren.

De mellem Danmark og andre Lande allerede indgaaede og bekendtgjorte Overenskomster er, for saa vidt de angaar Island, ogsaa gældende for dette. De af Danmark efter nærværende Forbundslovs Stadfæstelse indgaaede mellemstatlige Overenskomster er ikke forpligtende for Island uden vedkommende islandske Myndigheders Samtykke.

§ 8.

Indtil Island maatte beslutte paa egen Bekostning helt eller delvis selv at overtage Fiskeriinspektionen indenfor islandsk Søomraade, udøves denne af Danmark under dansk Flag.

§ 9.

Ordningen af Møntvæsenet vedbliver for begge Stater at være den hidtil gældende, saa længe den skandinaviske Møntunion bestaar.

Saafermt Island maatte ønske at oprette et eget Møntværk, vil Spørgsmaalet om Anerkendelsen af de der prægede Mønter som lovligt Betalingsmiddel i Sverige og Norge være at afgøre ved Forhandlinger med disse Lande.

högum við sendisveitir og ræðismannaembætti þau, sem nú eru. Ef stjórn Íslands kys að senda úr landi sendimenn á sinn kostnað til þess að semja um sérstök íslensk málefni, má það verða í samráði við utanríkisráðherra.

Samningar þeir, sem þegar eru gerðir milli Danmerkur og annara ríkja og birtir, og Ísland varða, gilda og þar. Ríkjasamningar þeir, sem Danmörk gerir eftir að sambandslög þessi hafa náð staðfestingu, skuldbinda ekki Ísland, nema samþykki rétttra íslenskra stjórnvalda komi til.

8. gr.

Danmörk hefir á hendi gæzlu fiskiveiða í íslenskri landhelgi undir dönskum fána, þar til Ísland kynni að ákveða að taka hana í sínar hendur, að öilu eða nokkru leyti, á sinn kostnað.

9. gr.

Myntskipun sú, sem hingað til hefir gilt í báðum ríkjum, skal vera áfram í gildi meðan myntsamband Norðurlanda heit.

Ef Ísland kynni að óska að stofna eigin peningasláttu, verður að semja við Svíþjóð og Noreg um það, hvort mynt sú, sem slegin er á Íslandi, skuli vera viðurkendur löglegur gjaldeyrir í þessum löndum.

§ 10.

Danmarks Højesteret udover den øverste Domsmyndighed i islandske Sager, indtil Island maatte beslutte at oprette en øverste Domstol i Landet selv. Indtil da skal en Dommerplads i Højesteret besættes med en Islænder, hvilken Bestemmelse træder i Kraft ved først indtrædende Ledighed.

§ 11.

For saa vidt Islands Andel i Omkostningerne ved Varetagelsen af de i dette Afsnit omhandlede Anliggender ikke er bestemt i det foregaaende, fastsættes den ved Overenskomst mellem begge Landes Regeringer.

IV.

§ 12.

Andre Anliggender end de foran nævnte, som er af fælles Betydning for Danmark og Island, saasom Samfærdselsvæsen, Handels- og Toldsager, Søfart, Postvæsen, Telegraf- og Radiotelegrafvæsen, Retspleje, Maal og Vægt, samt finansielle Anliggender, ordnes ved Overenskomster mellem de i de to Stater dertil berettigede Myndigheder.

§ 13.

Det af den danske Statskasse til Island hidtil udrede aarlige Beløb af 60 000 Kr., samt den danske Statskasses Udgifter til Islands Ministeriums Kontor i København, bortfalder.

Ligeledes bortfalder den islandske Studerende tilagte fortrinsvise Adgang til Beneficiær ved Københavns Universitet.

10. gr.

Hæstiréttur Danmerkur hefir á hendi æðsta dómssvald í íslenzkum málum, þar til Ísland kynni að ákveða að stofna æðsta dómstól í landinu sjálfu. En þangað til skal skipa Íslending í eitt dómarsæti í hæstarétti, og kemur það ákvæði til framkvæmda þegar sæti losnar næst í dóminum.

11. gr.

Að því leyti, sem ekki er ákveðið að framan um hlutdeild Íslands í kostnaði þeim, sem leiðir af meðferð mála þeirra, sem ræðir um í þessum kafla, skal hún ákveðin eftir samningi milli stjórna beggja landa.

IV.

12. gr.

Öðrum málum en þeim, sem að framan eru nefnd, en varða bæði Danmörk og Ísland, svo sem samgöngumálum, verzlunar- og tollmálum, siglingum, póstmálum, síma- og loftskýttasambandi, dómgæzlu, máli og vigt og fjárhagsmálum, skal skipa með samningum, gerðum af þar til bærum stjórnvöldum beggja ríkja.

13. gr.

Fjárhæð sú, að upphæð 60 000 Kr., sem ríkissjóður Danmerkur hefir undanfarið árlega greitt Íslandi, og kostnaður ríkissjóðs Danmerkur af skrifstofu stjórnarráðs Íslands í Kaupmannahöfn, fellur niður.

Sömuleiðis eru afnumin forréttindi íslenzkra námsmanna til hlunninda við Kaupmannahafnarháskóla.

§ 14.

Danmarks Statskasse udreder et Beløb af 2 Millioner Kroner til Oprettelse af to Fonds, hvert paa én Million Kroner, hvis Formaal er at tjene til Styrkelse af den aandelige Forbindelse mellem Danmark og Island, til Fremme af islandsk Forskning og Videnskab og til Støtte af islandske Studerende. Det ene af disse Fonds henlægges til Universitetet i Reykjavik, det andet til Universitetet i København.

De nærmere Regler for Fondenes Bestyrelse og Virksomhed fastsættes af Kongen paa Indstilling af hvert Lands Regering, efter at det paagældende Universitet er hørt.

§ 15.

Hvert Land bestemmer selv, paa hvilken Maade dets egne og dets Borgeres Interesser nærmere bliver at varetage i det andet Land.

V.

§ 16.

Der oprettes et raadgivende Dansk-Islandsk Nævn paa mindst 6 Medlemmer, hvoraf Halvdelen vælges af Danmarks Rigsdag og Halvdelen af Islands Althing.

Ethvert Lovforslag vedrørende den nærmere Udførelse af de i nærværende Forbundslov omhandlede Anliggender, samt Lovforslag angaaende den ene Stats særlige Anliggender, der tillige har Betydning for den anden Stat og dens Borgeres Stilling og Rettigheder, skal, naar ikke Forholdene gør det særlig vanskeligt, af det paagældende Ministerium forelægges Nævnet til Betænkning, forinden det fremsæt-

14. gr.

Ríkissjóður Danmerkur greiðir 2 miljónir króna, og skal stofna af þeim tvo sjóði, hvorn að upphæð 1 miljón króna, í því skyni að efla andlegt samband milli Danmerkur og Íslands, styðja íslenzkar vísindarannsóknir og aðra vísindastarfsemi og styrkja íslenzka námsmenn. Annar þessara sjóða er lagður til háskólans í Reykjavík, en hinn til háskólans í Kaupmannahöfn.

Nánari fyrirmæli um stjórn og starfsemi sjóðanna setur konungur eftir tillögum stjórnar hvors lands, að fengnu áliti háskóla þess.

15. gr.

Hvort land fyrir sig ákveður, hvornig hagsmuna þess sjálfs og þegna þess skuli nánar gætt í hinu landinu.

V.

16. gr.

Stofna skal dansk-íslenzka ráðgjafarnefnd, sem í eru að minsta kosti 6 menn, annar helmingur kosinn af Ríkisþingi Danmerkur og hinn helmingurinn af Alþingi Íslands.

Sérhvert lagafrumvarp, sem varðar nánari meðferð mála þeirra, er um ræðir í þessum sambandslögum, og lagafrumvörp um sérmál annars hvors ríkisins, sem einnig varða hitt ríkið og stöðu og réttindi þegna þess, skal hlutaðeigandi stjórnarráð leggja fyrir nefndina til álita áður en þau eru lögð fyrir Ríkisþingið. Alþingi, nema það sé sérstaklega miklum vandkvæðum bundið. Nefndinni ber að gera tillögur um breyt-

tes for Rigsdagen eller Althinget. Det paahviler Nævnet at gøre Indstilling til Ændring af saadanne Bestemmelser i Forslaget, som formentes at være til Skade for den ene Stats eller dens Borgeres Interesser.

Nævnet har fremdeles den Op-gave, være sig efter Opfordring fra Regeringerne eller af egen Tilskyn-delse, at tage Skridt til Udarbejdelse af Forslag, der tilstræber Samvirken mellem Staterne og Ensartethed i deres Lovgivninger, samt at bidrage til Samarbejde for Tilvejebringelse af fælles Nordisk Lovgivning.

De nærmere Bestemmelser om Nævnets Ordning og Virksomhed fastsættes af Kongen efter Indstil-ling af begge Landes Regeringer.

§ 17.

Skulde der angaaende Forstaaelsen af denne Forbundslovs Bestem-melser opstaa en Meningsforskel, som ikke lader sig udligne ved Forhandling mellem Regeringerne, henvises Sagen til et Voldgiftsnævn paa 4 Medlemmer, hvoraf hvert Lands øverste Domstol vælger Halv-delen. Dette Voldgiftsnævn afgør Uenigheden ved Stemmeæftherhed. I Tilfælde af Stemmelighed overdrages Afgørelsen til en Opmand, som den svenske og den norske Regering skiftevis anmodes om at udnævne.

VI.

§ 18.

Efter Udløbet af Aaret 1940 kan saavel Rigsdagen som Althinget til enhver Tid forlange optaget For-handling om Lovens Revision.

ingur á þeim frumvarpsákvæðum. sem hún telur koma í bága við hagsmuni annars hvors ríkisins eða þegna þess.

Nefndin hefir enn fremur það hlutverk, annaðhvort eftir tilmælum stjórnanna eða af eigin hvötum, að undirbúa samning lagafrumvarpa, er miða að samvinnu milli ríkjanna og samræmi í löggjöf þeirra, og að taka þátt í samvinnu um sameigin-lega löggjöf á Norðurlöndum.

Nánari fyrirmæli um tilhögun og starfsemi nefndarinnar setur kon-ungur eftir tillögum frá stjórnunum beggja landa.

17. gr.

Nú rís ágreiningur um skilning á ákvæðum sambandslaga þessara, sem stjórnirnar geta ekki jafnað með sér, og skal þá skjóta málinu til gerðardóms 4 manna, og kys æðsti dómstóll hvors lands sinn helming þeirra hvor. Gerðardómur þessi sker úr ágreiningnum og ræður afl atkvæða. Ef atkvæði eru jöfn, skulu úrslitin falin oddamanni, sem sænska og norska stjórnin á vixl eru beðnar að skipa.

VI.

18. gr.

Eftir árslok 1940 getur Ríkisþing og Alþingi hvort fyrir sig hvenær sem er krafist, að byrjað verði á samningum um endurskoðun laga þessara.

Fører Forhandlingen ikke til fornyet Overenskomst inden Udløbet af tre Aar fra Forlangendets Fremsettelse, kan saavel Rigsdagen som Althinget vedtage, at den i denne Lov indeholdte Overenskomst skal ophæves. For at denne Beslutning skal have Gyldighed, maa mindst to Trediedele af Medlemmerne af hvert af Rigsdagens Ting, eller af det forenede Althing have stemt derfor, og den skal derefter være bekræftet ved Afstemning af de Vælgere, der er stemmeberettigede ved de almindelige Valg til Landets lovgivende Forsamling. Saafremt den saaledes foretagne Afstemning udviser, at mindst tre Fjerdedele af de stemmeberettigede Vælgere har deltaget i Afstemningen, og at mindst tre Fjerdedele af de afgivne Stemmer er for Ophævelsen, vil Overenskomsten være bortfalden.

VII.

§ 19.

Danmark meddeler udenlandske Magter, at det i Overensstemmelse med Indholdet af denne Forbundslov har anerkendt Island som suveræn Stat, og meddeler samtidig, at Island erklærer sig for stedseværden neutral og ikke har noget Orlogsflaag.

§ 20.

Denne Forbundslov træder i Kraft den 1. December 1918.

Nú er nýr samningur ekki gerður innan 3 ára frá því að krafan kom fram, og getur þá Ríkisþingið eða Alþingi hvort fyrir sig samþykkt, að samningur sá, sem felst í þessum lögum, sé úr gildi feldur. Til þess að ályktun þessi sé gild, verða að minsta kosti $\frac{2}{3}$ þingmanna annaðhvort í hvorri deild Ríkisþingsins eða í sameinuðu Alþingi að hafa greitt atkvæði með henni, og hún síðan vera samþykkt við atkvæðagreiðslu kjósenda þeirra, sem atkvæðisrétt hafa við almennar kosningar til löggjafarþings landsins. Ef það kemur í ljós við slíka atkvæðagreiðslu, að $\frac{3}{4}$ atkvæðisbærra kjósenda að minsta kosti hafi tekið þátt í atkvæðagreiðslunni, og að minsta kosti $\frac{3}{4}$ greiddra atkvæða hafi verið með samningsslitum, þá er samningurinn fallinn úr gildi.

VII.

19. gr.

Danmörk tilkynnir erlendum ríkjum, að hún samkvæmt efni þessara sambandslaga hafi viðurkennt Island fullvalda ríki, og tilkynnir jafnframt, að Island lýsi yfir ævarandi hlutleysi sínu og að það hafi engan gunnfána.

20. gr.

Sambandslög þessi ganga í gildi 1. desember 1918.

II.

Lov Nr. 21 af 6. Okt. 1919 om Statsborgerret, dens Erhvervelse og Fortabelse.

§ 9.

Islandske Statsborgere er alle de, som den 1. December 1918 havde fast Hjem i Island, med følgende Undtagelser:

1. Undersaatte af andre Stater end Island og Danmark, som den 1. December 1918 havde fast Hjem i Island, bevarer deres Statsborgerret.
2. De, der intetsteds havde Statsborgerret den 1. December 1918.
3. Danske Statsborgere, som havde fast Hjem i Island den 1. December 1918 og ikke vilde være blevet islandske Statsborgere efter denne Lovs Bestemmelser, selv om de havde været gældende før den 1. December 1918, bevarer dansk Statsborgerret, men har dog Ret til at betinge sig islandsk Statsborgerret, hvis de senest den 31. December 1921 til Politimesteren afgiver en skriftlig Erklæring desangaaende. Erklæringen omfatter Mandens med ham samlevende Hustru og hans personlig umyndige Ægtebørn, samt, for en ugift Kvindes Vedkommende, hendes personlig umyndige uægte Børn.

Til at have Hjem i Island ifølge denne Paragraf henregnes ikke, selv om en dansk Mand maatte have opholdt sig i Landet den 1. December 1918 som Patient paa et Sygehus, for sin Uddannelses Skyld, i Fængsel eller under Fattigforsørgelse, medmindre saadant Ophold finder Sted i Fortsættelse af at have haft Hjem i Island.

§ 10.

Naar en Mand erhverver islandsk Statsborgerret ifølge § 9 in initio, omfatter denne hans med ham samlevende Hustru, hvor hun saa end var hjemmehørende den 1. December 1918. Det samme gælder personlig umyndige Ægtebørn, hvis Faderen bliver islandsk Statsborger, og personlig umyndige uægte Børn, hvis Moderen bliver det.

§ 11.

De, som den 1. December 1918 havde fast Hjem i den danske Konges Rige og vilde være islandske Statsborgere efter denne Lovs Bestemmelser, hvis de havde været gældende før den 1. December 1918, bliver islandske Statsborgere, men har dog Ret til at betinge sig dansk Stats-

borgerret, hvis de senest den 31. December 1921 til Politimesteren afgiver en skriftlig Erklæring desangaaende. Erklæringen omfatter de i § 9, Nr. 3, 1. Stk., Punkt 2 angivne Personer.

De, som havde fast Hjem udenfor Island og den danske Konges Rige den 1. December 1918 og vilde være islandske Statsborgere efter denne Lovs Bestemmelser, hvis den havde været gældende før 1. December 1918, bliver islandske Statsborgere, tillige med Hustruer og Børn som i § 10 omhandlet.

§ 12.

Justitsministeren afgør Tvistigheder om, hvorvidt en Person fyldestgør Betingelserne for at blive islandsk Statsborger ifølge §§ 9—11. Denne Afgørelse kan indankes for Domstolene.

§ 13.

Denne Lov gælder fra og med 1. December 1918.
